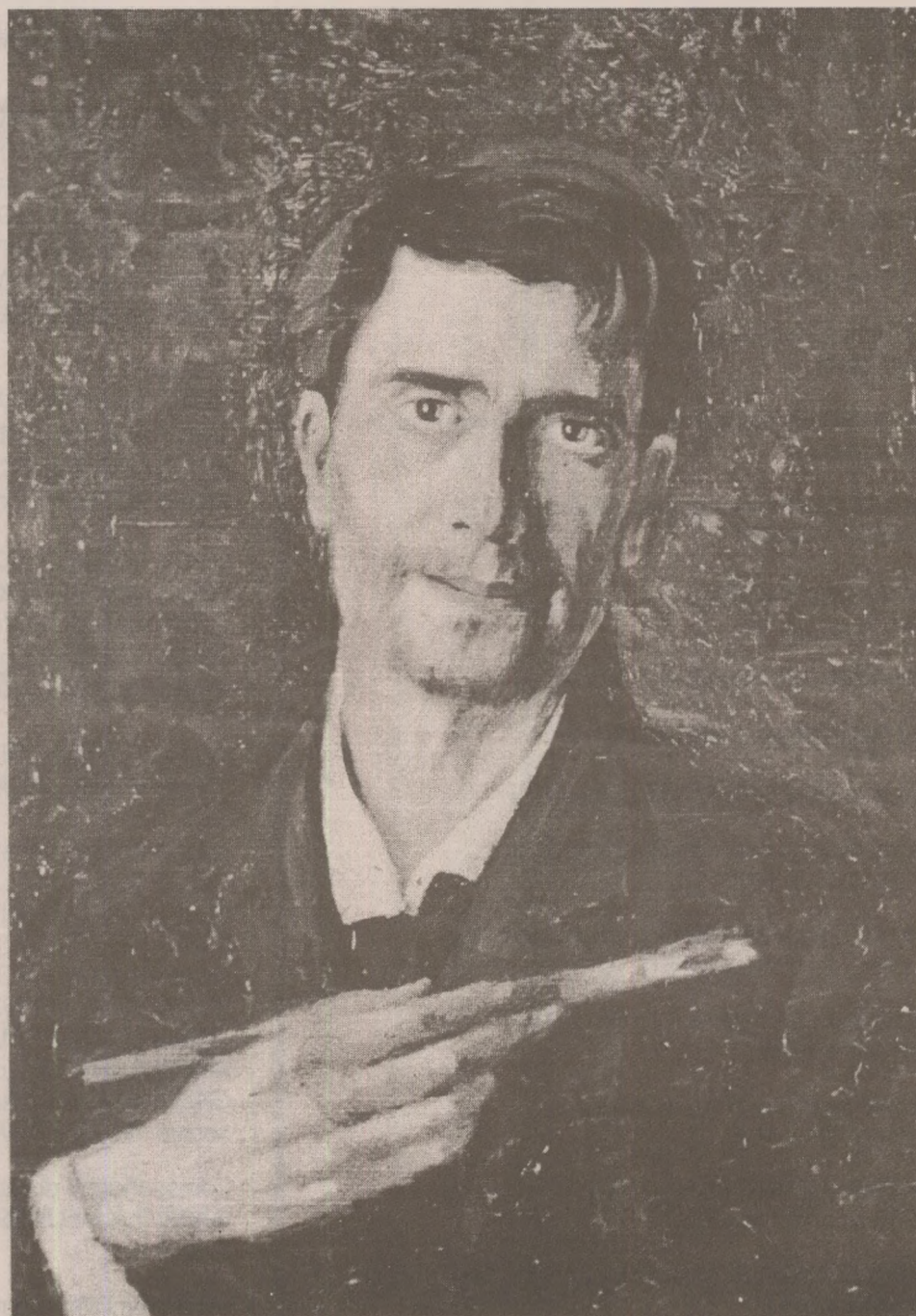

România literară 4

1 - 7 februarie 2006 (Anul XXXIX)

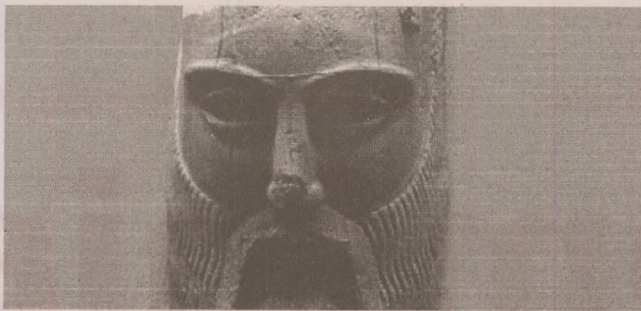

Un zugrav

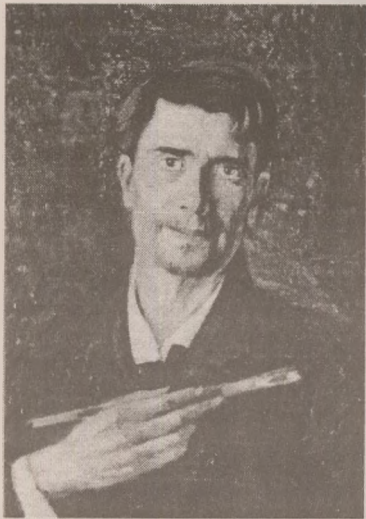
LUCHIAN

138 de ani de la naștere

s u m a r

Imaginea școlii de Mihai Floarea - p. 3

Sfârșit de carte de Ioan Lăcustă - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Ciuperca nucleară a corupției

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Viața ca un film

La aniversară - GABRIEL DIMISIANU - pp. 6-7

Poeme de Ion Murgeanu - p. 8

CERȘETORUL DE CAFEĂ de Emil Brumaru - p. 9

Dina Georgescu, finalul de B. Elvin - p. 9

LECTURI LA ZI de Simona Vasilache - p. 10
Sporul casei

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Felii de viață (II)

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Un martor incomod

Mersul ediției Hasdeu
de Ion Simuț - p. 13

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p. 14

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p. 14

Scrisori inedite de la N. Steinhardt - p. 15

138 ani de la naștere - ȘTEFAN LUCHIAN
de Pavel Șușară - pp. 16-17

Scriitorii în Arhivele CNSAS: Nicolae Carandino
de Ioana Diaconescu pp. 18-19

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 21
Tehnica repetiției

Pădurea spânzuraților în limba turcă
de Mircea Popa - p. 22

„Deocheatele” lui François Villon
de Ștefan Cazimir - p. 23

CRONICĂ DRAMATICĂ de Marina Constantinescu - p. 24
Orașul de basm

CRONICA FILMULUI de Alexandra Olivotto - p. 25
Cine are premiera în ianuarie

Patru cărți și trei premii
de Doina Condrea Derer - pp. 26-27

Din Boemia până în Carpați
de Libuše Valentová - p. 28

MERIDIANE - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

OCHIUL MAGIC - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
**Fundației
ANONIMUL**

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,**
CRISTIAN TEODORESCU.

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 3, 4, 8, 9, 10, 12, 30, 32),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 14, 16, 17, 24, 25, 29, 31),

ECATERINA IONESCU (pag. 5, 11, 15, 18, 19, 21, 22, 23),

NINA PRUTEANU (pag. 2, 6, 7, 13, 20, 26, 27, 28).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Din lumea greacă a lui G.D.*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Administrația: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO93BRDE445SV39194054450 (USD) și RO27BRDE445SV11920914450 (EUR).

CORNELIU IONESCU (director administrativ),

MIRONA LAUDĂ (economist principal),

GHEORGHE VLĂDAN (difuzare, tel. 212.79.86).

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN.**

Corespondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ** (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro <http://www.romlit.ro>;
tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Revista **România literară** este editată de Fundația **România literară** cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

actualitatea

Imaginea școlii

ca el nu-și vor fi modificat între timp „stilul” de a vorbi pentru ascultătorii, totuși, români!), am de gând să le prezint elevilor mei o secvență sonoră a unei relatări efectuate de un reporter „Radio actualități” — corespondent dintr-una dintre țările arabe —, care intonează sfârșitul propozițiilor enunțative propriu-zise de-o manieră curioasă, greu de redat în scris (ar fi un contur hibrid, suitor, între virgulă, punct și virgulă, semnul întrebării și al mirării deodată!)...

Să admitem însă că aceste întâmplări cotidiene sînt mărunte și particulare — deși vizează probleme de larg interes în legătură cu utilizarea corectă a limbii române. Un eveniment din viața școlii, pe nedrept ignorat însă de mass-media, este reînceperea cursurilor de perfecționare pentru profesorii din gimnazii și licee organizate de Ministerul Învățămîntului și Cercetării și de Universitatea din București. Principiul statuat cu justete în galopanta evoluție socio-profesională de astăzi că din cinci în cinci ani cuantumul informativ crește într-așa măsură, încît este imperioasă reconectarea mediată de specialiști la datele de ultimă oră ale variatelor domenii de activitate socotesc că ar putea fi luat în considerare și de alți profesioniști. Iată, de exemplu, cheile de lectură propuse de Rodica Zafiu — distinsa deținătoare a rubricii „Păcatele limbii” din prezenta revistă — în cadrul cursului său „Metode și tehnici de predare a limbii și literaturii române”: *lectura „pas cu pas” (în succesiune progresivă; lectura transversală - tabulară/ „tehnică”/ analitică; lectura*

sintetică (a impresiei, a mesajului global, de identificare empatică, a relevanței contextuale, generice etc.); lectura „punctului forte” (focalizată); lectura „punctelor dificile” (problematizantă). La rîndu-i, dubla perspectivă de abordare a textului — literară și culturală - propusă de Rodica Zane în cursul „Elemente de noutate în actualul curriculum și în manuale”, cu aplicație la basm mi-a întărit convingerea că mă aflu pe drumul bun prezentînd multicultural „creanga de aur” la clasa a X-a, spre exemplu...

Nu-mi pot permite să intru în detalii aici. Mai vreau să adaug un cuvînt despre plusul de prospețime adus de aceste contacte spirituale, despre acea picătură (necesară, în fond, oricărui dintre noi, cei trecuți de cincizeci de ani) de beatitudine retrospectivă, de aer tineresc adus de mediul încă familiar al amfiteatrului — loc rămas magic pentru intelectualul care și-a găsit vocația profesională... (Vă propun, dragi și răbdători cititori, să faceți terapeutic cîțiva pași, măcar la început de an, prin sălile de clasă ale școlii natale ori prin cele ale facultății absolvite). Personal, mi-au răsărit în minte vii, parfumate, aproape tangibile, momentele studenției cînd Mircea Martin ne cerea să așternem pe tablă poezii precum *Duhovnicească*, scoțînd apoi, ca un prestidigitator de la voluntarii perplecși dintr-o arenă obiecte intime, neașteptate cugetări, subiectul devenindu-ne brusc revelatoriu și familiar...

Oare în locul unei relatări insipide precum aceea făcută deunăzi, de televiziunea națională, pe marginea unei răfuiei golănești din fericire eșuate, avînd drept fundal o clădire moartă, stalinist profilată arhitectural (inevitabil, beneficiem încă de condițiile create de fostul regim!), cu prim-planuri vizînd veșmîntul sfîșiat de un briceag al agentului de pază al școlii, nu se puteau cheltui cîțiva metri de peliculă pentru un amfiteatru universitar viu, cu oameni ai școlii care-și jertfeau zilele de sfîrșit de săptămînă spre a aborda un text al lui Nichita Stănescu, elaborînd noi strategii pentru bătălia desfășurată cotidian la clasă cu lipsa de apetit pentru lectură tot mai greu de stăvilit a adolescenților noștri debusolați de prea multa violență mediatizată neobosit?...

De unde concluziile că evenimentele cotidiene firești, pozitive, plictisesc publicul? Cine are nevoie, în casele proprii, prin presă, numai de nenumărate tensiuni, scandaluri, decese și dezastre? Pe cine sperie, oare, normalitatea?...

MIHAI Floarea

Sfârșit de carte

Greu de numit sentimentele și trăirea de la capătul cărții încheiate. Nu am fost atent la ele până deunăzi. Sfârșeam o carte de scris și respiram parcă ușurat, ca bunicul cînd, la capăt de toamnă, își vedea hambarul plin. Se putea aduna cu ai lui în casă și se pomeau sărbătorile. Cam așa ceva simțeam și eu cînd știam că am pus ultimul punct. Ceea ce urma reprezenta cu totul altceva. Era și descătușare, parcă, și sentimentul eliberării și, mai ales, o difuză grijă, cu spăimoasă întrebare: „Și acum?”

Acum o altfel de stare. Am încheiat o carte despre cenzura din anii '30 ai veacului trecut, de la finalul lor. Am alcătuit-o mai mult din curiozitate și din nedumerirea că, deși semnasem cu peste 15 ani în urmă locul unde se aflau păstrate documentele cenzurii din acei ani, nici un tânăr cercetător (cu gândul la un astfel de ipotetic cititor publicasem atunci câteva selecții) nu a avut curiozitatea (sau îndrăzneala) să continue investigația și să editeze acele extrem de interesante, fascinante chiar, documente.

Am renunțat la o altă carte de proză pe care aș fi putut s-o scriu în timpul cînt am alcătuit-o pe aceasta despre cenzură. Am făcut-o, mărturisesc, nu din pasiune deosebită pentru subiect, ci din datorie pentru timpul meu. Mi se

pare nedrept să las să se piardă în ignoranță, indiferență sau chiar nepăsare vinovată, astfel de documente care, poate, îi vor fi de folos unui altuia care, altfel, nu va ști niciodată de ele, sau nu va avea șansa de a le consulta.

Am descoperit lucrînd la astfel de cărți (am mai scris și publicat și altele care, aparent, m-au scos din spațiul prozei care m-a consacrat) că, de fapt, datorită ta scriitoricească îmi impune și acest fel de lectură a mărturiilor din trecut, atunci cînd te întâlnești cu ele. Nu poți trece nepăsător pe lângă amintirea celor de demult, peste sufletele și duhul vieților lor, atunci cînd ele ți se oferă, dezvăluindu-ți-se. Bibliotecile, arhivele, felurite colecții particulare m-au învățat acest lucru: cei de demult te cer, cu toată așteptarea lor tăcută, cu toate încercările lor, să-i aduci iarăși la lumină. Și cred că este mai mult decît o nedreptate (ca să nu folosesc cuvinte mari) să treci nepăsător pe lângă mărturia lor, să nu o oferi și altuia, să nu-i readuci în atenția vremii tale, măcar pentru, și ea efemeră, sclipirea clipei prezente.

Trăim prea acaparați de hăul unui prezent bezmetic. Prea umblăm hămesiți după gloria tipătoare a unor cuvinte vane. De dragul lor plătim preț imposturii, credem saltimbanticilor clipei și ne dezicem, cu nonșalanță bolnavă, de trecutul pe care nici nu mai încercăm a-l înțelege. E boala zilei de azi, de care și eu, uneori, mă simt atins.

Spre vindecare, caut leacul în cei de demult. A-i cerceta cu ochi senin, cu cuget desprins de orice judecată părtinitoare, a te strădui doar să-i înțelegi și a-i citi după puterile tale curate mi se pare la fel de meritoriu efort pentru un scriitor ca și scrierea unei lumi de închipuiri. Poate mai grea încercarea, mai fără surle reușite, dar izbînda este adevărată. Îți împlinești destinul tău scriitoricesc, întregindu-1 cu

împlinirea unei datorii.

Am strâns în plicuri fișele. Am adunat în felurite dosare hîrțile cu ciorne, cu diverse însemnări, cu frînturi de gânduri rămase neduse până la capăt. Am trecut și folderul acestei cărți în fișierul sortit conservării. Arhiva proiectelor încheiate. Am terminat. Răsufli iarăși ușurat. Și totuși...

Și, totuși, ca niciodată, sentimentul dominant nu este de ușurare. Mai degrabă de părăsire, de despărțire, de îndepărtare. Pentru luni, ani buni, am trăit și cu lumea acestei cărți în mine. Am căutat să o întîlnesc în paginile nenumăratelor gazete, în sute și sute de fotografii, în memorialistica celor de atunci. Până și pe străzile și în clădirile bucureștene în care forfotea odinioară, am căutat-o, ca într-o uitare de mine, spre regăsire în timpul umbrelor păstrate încă doar de pietre, de ziduri.

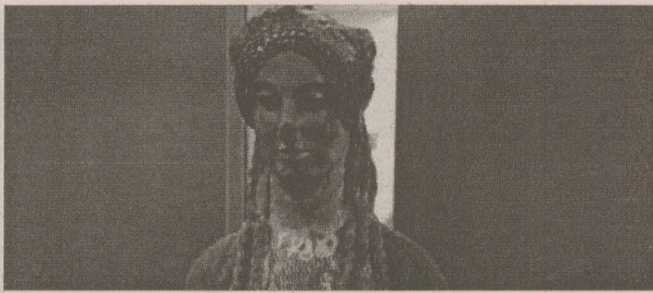
Acum, încheiată cartea, simt cum lumea celor de atunci se trage iar în colbul ei de vreme. Calcinetele gazete de demult își reiau așteptarea. Zumzetul vieții închise în ele se stinge, încet încet. Luminile se sting, și ele, rînd pe rînd, până ce și ultimul spectator a ieșit din sală. Atunci va năvăli bezna.

Încă nu sunt ultimul rămas în sală, știu. Dar din ce în ce tot mai puțini sunt cei care intră, chemați, fascinați de mirajul luminilor din sala în care, iată, cei de demult sunt încă gata să revină în povestea lor de umbră. Așteaptă doar să fie chemați.

...Și bezna vine, din păcate, nu din stins de lumini. Ci din chiar lumina din afară, care, neagră, nu mai orbește.

Ioan LĂCUSTĂ

actualitatea

Mircea Mihaies

CONTRAFORT

Ciuperca nucleară a corupției

de dolari profitând de poziția dobândită. Personal, nu simt nevoia să fiu reprezentat, la nivel de țară, de un astfel de individ, care, prin setea de înavuțire, prin cinismul în care îmbracă haina afacerilor, prin știința cultivării relațiilor proiectează în exterior imaginea unei țări nesigure, de care e mai bine să te ții departe. Faptul că dl. Copos și-a dat demisia din funcțiile de partid, dar continuă să fie șeful meu pe linie administrativă mi se pare o jignire pe care, ca simplu cetățean, o resimt până la scârbă.

Faptul că în România s-a creat o pătură de indivizi a căror obsesie e îmbogățirea demențială nu e doar un afront la adresa celor vreo șaisprezece milioane de români cârpiți în fund. E, pur și simplu, o amenințare la adresa viitorului fiecăruia dintre noi. Mimând naivitatea, mă întreb: dacă tot posedă aceste averi uluitoare, ce nevoie mai au acești indivizi de funcții politice? N-au decât să-și petreacă timpul numărându-și banii, netulburându-și nimeni. Dar de ce să accept eu să fiu condus de indivizi care mi-au dovedit, până acum, că nu sunt interesați decât de propria îmbogățire, de îmbuibarea indecentă și de nesimțirea cea mai groasă cu putință?

Întrebare naivă, desigur. Se poate răspunde la ea în două feluri: unii au acumulat bogății tocmai pentru că s-au aflat la putere, alții se dau de ceasul morții să ia puterea pentru a-și proteja, sub scutul politicului, averile dobândite în condiții nu întotdeauna limpezi. Marea ticăloșie constă în faptul că, mai devreme sau mai târziu, sub o formă sau alta, milionarii în euro ai României ajunși în politică își dau în petic, aruncând serioase semne de întrebare asupra șanseii de a avea în această țară altfel de averi decât necinstite. Biografia anterioară a

personajelor te trimite, direct sau pe ocolite, la nomenclatura comunistă și la fosta Securitate. Acolo, în acea vermuială de interese și relații, pot fi descifrate enigmaticele îmbogățirilor spectaculoase.

Cu câteva irelevante excepții, îmbogății României provin din familia celor care au știut să capete acces la sursele de bani ale statului. Aici a fost bătaia peștelui cel mare — cum să te apropii de punga națională și cum să faci o gaură cât mai mare în ea. Imaginea aceasta, cât se poate de comună, e similară celeia a infractorilor care „înțeapă” conductele de țife și, la adăpostul nopții, sau chiar protejați de paznici, își umplu canistarele, bidoanele sau cisternele cu prețiosul lichid. Că sunt sau nu prinși, e de ordin secundar. Important e că această categorie există și prosperă pe spinarea săracimii căreia nici prin cap nu-i trece că poți ajunge la pofituri uriașe cu atâta ușurință.

Revin la ideea inițială: indivizii ale căror suspecte îmbogățiri au trezit atâtea indignare ar trebui să aibă minimul bun-simț de a se retrage din viața publică. Sunt convins că știu ce rău fac întregii țări prin încăpățânarea de a rămâne în politică. Numai că țara, spre deosebire de partide, e ceva abstract, amorf și incapabil de reacție. N-am văzut nici un ONG care să pornească o acțiune de protest, n-am văzut, în afara presei, nici o delimitare a politicienilor față de indivizi care le compromit profesia. Au existat, în schimb, reacții în partide. Reacții de apărare, firește. De ce? Pentru că alte personaje, poate la fel de rapace, și-au dat seama că a păstra prea mult în casă astfel de cadavre rău-mirositoare ar putea atrage atenția că ceva e în neregulă cu ei toți.

Privită din exterior, România iernii lui 2006 lasă celor în a căror mână e destinul integrării noastre, o imagine ciudată. Și anume, că am fi o țară care la nivel de partid se reacționează prin solidarizare cu elementele dubioase (vezi discursurile disprețuitoare la adresa „opniei publice” ale lui Geoană), iar la nivel de organizare statală suntem perfect neputincioși. Această logică schioapă a părții și a întregului ascunde lucruri de-o extremă gravitate, ce pot afecta însăși existența noastră statală. Logica elementară îți spune că un astfel de stat nu e decât ficțiunea pe care grupe bine organizate politic o secătuiesc cu bestialitate.

Dar poate asta s-a și urmărit, de la bun început. De la bătosul slogan al anilor '90, „Ne ne vindem țara!”, la disperarea de a vrea să mai vinzi totul, deși știi prea bine nu e al tău, s-au scurs șaisprezece ani de jaf sistematic. Al unei pături rapace de pirahna mascați fie în tractoriști cu basca pe frunte, fie în activiști de partid nădușiți de minciunile debitate, fie în securiști care au transformat obișnuința de a trăi în umbră în acțiuni ce au eficacitatea ciupercii otrăvitoare. ■

Nu din calitatea de șefi de partide ar trebui să-și dea demisia pesonajele ajunse în ultima vreme pe pagina întâi a ziarelor pentru dubioase îmbogățiri, ci din calitatea de politicieni români. Pentru că, prin acțiunile, prin năravurile, prin felul în care înțeleg să-și exercite mandatele ei afectează imaginea României. Nu trece o lună în care lumea civilizată să nu ne atragă atenția că problema numărul unu a țării este corupția. A României, nu a PSD-ului, nu a conservatorilor, nu a liberalilor ori a pediștilor. A României. Reacțiile la astfel de acuzații sunt, de regulă, egale cu zero. Dedulciți la tot felul de inginerii financiare, la cumetrii vicioase, la hoții la drumul mare, această șleahță de escroci trimiși să ne guverneze își imaginează că vor spolia întru eternitate și că vor da cu sac proștilor obișnuiți să înghită și să tacă.

Nu de alta, dar banii intrați în buzunarele mari cât un balon de promenadă sunt ai statului. Adică ai fiecăruia dintre noi. Nu e vorba de operații private, de „contracte onorate”, de „economie de piață”, ci de escrocherii dirijate de personaje aflate în funcții de la înălțimea cărora pot face orice fel de presiuni. Beneficiind de informație, de posibilitatea de a apăsa butoanele fine ale sistemului financiar, rechinii naționali dobândesc averi fabuloase cu firescul cu care alții se piaptână ori își cumpără chewing-gum de la chioșcul aflat la parterul blocului.

Despre ce fel de economie de piață poate fi vorba în du-te-vino-ul prin buzunarul public al operațiilor lui Copos cu Loteria română? Cum naiba s-a ajuns la o asemenea identitate de interese, ca Loteria să vrea să cumpere tocmai sediile aflate în posesia lui Copos, și nu altele? Din sutele sau miile de spații disponibile în orice oraș, mai-marii Loteriei le voiau morțiș pe cele dobândite, cu scurtă vreme în urmă, de marele Copos — de unde credeți? De la stat! Și încă pe prețuri de nimic!

Cu ajutorul avocaților unși cu toate alifile, cu exploatarea porțițelor invizibile ale legii, cu complicitatea indivizilor din sistem, omul de afaceri Copos va ști s-o dea cotită și va scăpa de urmărirea penală. N-am nici un dubiu în acest sens. Dar mă întreb cum de nu-i e rușine. Cum va ieși, însă, basma curată șeful Loteriei române, care a cumpărat la prețuri exorbitante, pe banii contribuabilului, o serie de localuri care nu funcționează nici acum, la atâtea vreme de la cumpărare? Cum se numește asta? O fi incompetență? O fi incapacitate managerială? O fi corupție? Știu doar că banii care ar trebui să meargă la spitale, la bătrâni, la copiii săraci, la handicapați, valsează cu grație prin buzunarele murdare ale unor afeceriști venali.

Problema mea nu e că dl. Copos se îmbogățește până la ceruri. Problema mea e că ne consideră pe toți proști, că își imaginează că ne poate fenta la nesfârșit, cu abilitatea de a adormi vigilența, acumulând milioane

20.01.1757 - s-a născut Ioan Cantacuzino (m. 1828)
20.01.1818 - a murit Dimitrie Ichindeal (n. 1775)
20.01.1908 - a murit D. Ollănescu-Ascanio (n. 1849)
20.01.1915 - a murit Anastasie Marian Marienescu (n. 1830)
20.01.1918 - s-a născut Ion Frunzetti (m. 1985)
20.01.1931 - s-a născut Vasile Băran
20.01.2000 - a murit Nicolae Ioana (n. 1939)

21.01.1725 - s-a născut Matei Milu (m. 1801)
21.01.1885 - s-a născut George Vâlsan (m. 1935)
21.01.1919 - s-a născut Lőrinczi László
21.01.1921 - s-a născut Alexandru Sever
21.01.1927 - s-a născut Petru Creția (m. 1997)
21.01.1928 - s-a născut Filip Mironov
21.01.1933 - s-a născut Gheorghe Blănaru
21.01.1942 - s-a născut Grigore Albu Gral
21.01.1953 - s-a născut Sanda Chiose Stiehl
21.01.1991 - a murit Xenia Stroe-Weissman (n. 1916)

22.01.1888 - s-a născut Cora Irineu (m. 1924)
22.01.1907 - s-a născut Valeria Sadoveanu (m. 1985)
22.01.1928 - s-a născut Pánek Zoltán
22.01.1936 - s-a născut Mihai Negulescu
22.01.1984 - a murit Ana-Carenina Iordănescu (n. 1900)
23.01.1811 - s-a născut Ioan Maiorescu (m. 1864)
23.01.1878 - s-a născut C. Săteanu (m. 1949)

calendar

23.01.1914 - s-a născut Nicolae Caratană (m. 1992)
23.01.1920 - s-a născut Létay Lajos
23.01.1928 - s-a născut Mircea Horia Simionescu
23.01.1932 - s-a născut Irimie Străuț
23.01.1940 - s-a născut Ileana Mălăncioiu
23.01.1941 - s-a născut Florian Manea (m. 2004)
23.01.1944 - s-a născut Valentin Tașcu
23.01.1981 - a murit Gheorghe Agavriiloaei (n. 1906)
23.01.1982 - a murit Majtényi Erik (n. 1922)
23.01.2002 - a murit Florea Bratu (n. 1931)

24.01.1866 - a murit Aron Pumnul (n. 1818)
24.01.1889 - s-a născut Victor Eftimiu (m. 1972)
24.01.1895 - s-a născut Constantin Barcaroiu (m. 1974)
24.01.1919 - s-a născut Nicolae Nasta (m. 1994)
24.01.1927 - s-a născut Teofil Busecan (m. 1992)
24.01.1945 - s-a născut Silviu Angelescu
24.01.1977 - a murit Ion Istrati (n. 1921)

25.01.1931 - s-a născut Ion Hobana
25.01.1934 - s-a născut Val Gheorghiu
25.01.1936 - s-a născut Gabriel Dimisianu
25.01.1945 - s-a născut Tudor Marin
25.01.1946 - s-a născut Radu Ulmeanu
25.01.1951 - s-a născut Eugen Gheorghita
25.01.1985 - a murit Gheorghe Ciudan (n. 1921)

26.01.1920 - s-a născut Marcel Aderca
26.01.1925 - s-a născut Nicolae Balotă
26.01.1931 - s-a născut Hedi Hauser
26.01.1935 - s-a născut Cornelius Sturzu (m. 1992)
26.01.1941 - s-a născut Adi Cusin
26.01.2000 - a murit Pan Vizirescu (n. 1903)

27.01.1909 - s-a născut Petre Pascu (m. 1994)
27.01.1920 - s-a născut Vladimir Ciocov (m. 1986)
27.01.1923 - s-a născut George Mărgărit (m. 1961)
27.01.1927 - s-a născut Gheorghe Grosu
27.01.1936 - s-a născut Dumitru Tampei
27.01.1948 - s-a născut Iulian Filip
27.01.1947 - s-a născut Vasile Salăjan
27.01.1957 - s-a născut George Cușnarencu
27.01.1967 - a murit Ion Buzdugan (n. 1887)
27.01.1985 - a murit Ion Massoff (n. 1904)
27.01.1985 - a murit Ionel Pop (n. 1889)

critică literară

n doar câțiva ani, cu precădere cei de după prăbușirea regimului comunist, Mirel Brateș, care nu mai este un om foarte tânăr (în acest an va împlini 70 de ani), a devenit unul dintre cei mai cunoscuți scriitori de limba română din Israel.

Impresionantul său ciclu autoficțional început cu romanul *Zaț* (tipărit în Israel, în anul 1993, a cărui reeditare în țară cred că se impune) și continuat cu impresionanta și foarte premiata sa carte *Israel fără horoscop* (Premiul Asociației Scriitorilor din București și, foarte recent Premiul Nicu Palty), pare a fi ajuns la sfârșit o dată cu publicarea romanului *Porunca lui Elohim*. Acest impresionant ciclu românesc este o saga a avatarurilor unui evreu originar din România care, la sfârșitul anilor '80, se decide să părăsească țara guvernată după logica adesea capricioasă a lui Nicolae Ceaușescu pentru a se stabili definitiv în țara Sfântă. Romanele sînt simultan o carte a cunoașterii unui teritoriu plin de mister, știut doar din poveștile unora sau ale altora, niciodată capabile să surprindă întreaga complexitate a acelor meleaguri (clima, arhitectura, oamenii, conflictele confesionale, mentalitățile nu seamănă deloc cu realitatea din România), dar și o încercare, aproape disperată, de regăsire a propriei identități într-o viață reluată din punctul zero.

Ne mai amintim faptul că, la noi, toată lumea îi invidia pe cei care, la sfârșitul anilor '80 reușeau să evadeze din infernul regimului comunist. Despre vecinul „plecat definitiv” din țară se credea îndeobște că a ajuns direct în Paradis, indiferent dacă scrisorile trimise de el acasă purtau ștampila poștei din Paris, Frankfurt, Toronto, New York, Melbourne sau Tel Aviv. Tonul veșnic entuziast în care erau povestite reușitele lui în țara de adopție, fotografiile care le însoțeau cu fericitul zîmbind rezemat de vreo mașină de vis sau în fața vreunui monument celebru născuseră un adevărat vis, poleit cu aur, al exilatului român. Totul părea roz, minunat, în comparație cu grozăvia de acasă. Prea puțini se gîndeau însă concret la ce se petrecea cu adevărat în mintea celui pus în situația de a-și abandona dintr-o dată casa pentru care muncise o viață întreagă, prietenii, cariera profesională consolidată, o viață socială pe care, de bine de rău, reușise să o înțeleagă și la ale cărei mecanisme se adaptase, limba în care crescuse și pe care o folosea în relațiile cotidiene, pentru a se azvîrli în plin necunoscut. Pe de o parte, bucuria de a fi scăpat din chingile unui sistem dispus să aneantizeze însăși condiția umană, pe de altă parte, teama de a pași într-un mediu nou, potențial ostil, departe de familie, de prieteni și de toate deprinderile afte de familiare ale existenței pe care tocmai a părăsit-o. Să recunoaștem, o perspectivă morală nu foarte încurajatoare, mai ales pentru cineva care nu mai era la vîrsta aventurii. Această neliniște a exilatului, cu sufletul scindat între amintirile din trecuta sa existență (dorul pentru locurile de acasă pe care este convins că nu le va mai vedea niciodată, prietenii și colegii de odinioară, dar și ticăloșiile și nedreptățile pe care a fost obligat să le suporte din partea unora și altora) și confruntarea cotidiană cu ambițiile, frustrările, răutățile, orgoliile celor din jurul său în încercarea de a-și găsi și consolida propriul său loc în țara de adopție, conferă specificitate scrisului lui Mirel Brateș și explică, într-o bună măsură, incontestabilul succes al cărților sale în Israel, dar și în România. Persoanele lui Mirel Brateș sînt oameni normali, nici învinși, nici învingători, care încearcă să-și găsească propria identitate socială și intelectuală într-o lume în care reperele și sistemul de valori sînt altele decît cele deprinse într-o experiență socială de cîteva decenii.

Cei care știu cîte ceva despre viața lui Mirel Brateș (la mijlocul anilor '80 a fost unul dintre incisivi ziariști la cotidianul timișorean „Drapelul Roșu”, apoi, în perioada demență a ceaușismului, înainte de a pleca definitiv în Israel, a făcut și cîteva luni de închisoare, ca urmare a unei cacealmale judiciare) vor avea surpriza, citind romanul *Porunca lui Elohim*, să observe că unele episoade ale acestuia apar legate nu de unul, ci de mai multe personaje ale cărții. Disipîndu-și la nivelul mai multor personaje propriile experiențe existențiale, autorul camuflează un aspect prea apăsător autobiografic al romanului. În felul acesta, el spune ce este de spus, fără însă a ieși din limitele a ceea ce în mod obișnuit se încadrează în limitele ficțiunii.

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Viața ca un film

Mirel Brateș, *Porunca lui Elohim*, Editura Viitorul Românesc, București, 2005, 152 pag.

cărți primite

- Petrică Birău, *Păianjenul din fântână*, povești pentru copii, Deva, Ed. Călăuza, 2005. 16 pag.
- Anton Stanciu, *Bumeranguri lirice*, aproximativ sonete, Galați, d. Sinteze, 2005. 68 pag.
- George Anca, *Ibsenienii*, roman, București, Ed. Oscar Print, 2005. 160 pag.
- Florin Toma, *Moștenirea Familiei Bildungsroman*, roman, București, Ed. Cartea Românească, 2005. 216 pag.
- Elena Ștefoi, *În urma învingătorilor* (antologie de poezie 1983—2005) cu un Argument al autoarei, Pitești, Ed. Paralela 45, 2005. 272 pag.
- Vavila Popovici, *Suspine strigate*, poezii, ediție bilingvă româno-engleză, trad. în engl. de Vavila Popovici și Teodora Stoica, Pitești, Ed. Carminis, 2005. 160 pag.

Se poate vorbi, în acest caz, despre autoficțiune, în măsura în care autorul își transferă o serie de întâmplări și trăiri din existența reală, verificabilă, în contexte fictive sau chiar în contul altor personaje ale cărții. De altfel, raportul dintre adevăr și ficțiune este una dintre mizele ascunse ale cărții, o cheie de lectură sugerată de mica precizare a autorului din *Confiența* care deschide romanul, dar și de foarte explicitul citat din Mario Vargas Llosa: „Într-adevăr, romanele mint — ele nu pot face altceva —, dar acesta este doar un aspect al problemei. Celălalt este că, mințind, ele transpun un adevăr ciudat care poate fi exprimat doar disimulat și protejat, deghizat în ceva ce nu există de fapt”.

Porunca lui Elohim nu este un roman ușor de povestit. La fel ca celelalte romane ale ciclului el este construit într-o tehnică cinematografică. Planurile se întretaie în permanență, în funcție de mecanismele imprevizibile ale gândirii. Personajul lui Mirel Brateș se plimbă pe o stradă din Haifa, cu gândurile sale, precum un alt Leopold Bloom. O fațadă de casă îl poate trimite cu gândul în trecut, în anii de groază petrecuți în România comunistă, un chip îi poate aduce în memorie întâmplări mai vechi sau mai noi, inclusiv aventuri erotice. Printr-un inedit procedeu de *mise en abîme*, personajele preiau, la rîndul lor tehnica cinematografică utilizată de narator la nivelul întregii narațiuni, așa cum face Dan Clarenfeld în acest amuzant fragment: „Dan se așează în fotoliu și remarcă, chiar în acel moment, că secretara își desfășurase picioarele prea tare, fie dinadins, cu o detașare jucată, fie dintr-o nepăsare excentrică. Oricum, imaginea era atractivă și el începu să o studieze fără nici o reținere. Ba chiar se amuză închipuindu-și un mod de filmare ultra-voyerist, un travelling-înainte pentru a aduce punctul de împănare a pulpelor într-un plan-detaliu, pe urmă în contra-plonjeu, un cadraj pe cizmulițele ei de sevrour, după aceea, invers, de pe cizmulițele în sus — genunchii, marginea netivită a fustei, pulpele...” (p. 81).

Fragmentul „din jurnalul scriitorului Ion Pelagic” din finalul romanului readuce în mod explicit în prim-plan tehnica cinematografică de această dată în descrierea unor străzi dintr-un cartier vechi al Tel Aviv-ului. Fragmentul seamănă izbitor cu un altul, din precedentul roman al lui Mirel Brateș, *Israel fără horoscop*: „Alese un itinerar mărginaș, spre periferie, și mă preveni că vom «filma» cu camera video, direct, fără nici un ecleraj special, cu planuri lungi, cu prim-planuri pe fețele oamenilor, ca un mozaic de secvențe care curg fără «continuitate»: ganguri și pasaje frumoase pe vremuri, arhitrave gigantice, cartiere vechi cu case galbene, cu marchize de geam colorat, cu lămpi înflorite în curți, construcții cu steme misterioase, cu ogive și gorgoane sprijinind ferestre «oarbe», cu lei de piatră, spart și îngălbeniți, blocuri cu mansardele retrăgîndu-se unele din altele, ca niște zigurate, o mică piață rondă, pe care el o botezase în glumă «Dupont Circle»” (p. 151). În acest scurt fragment este condensată întreaga tehnică narativă a lui Mirel Brateș, cu amendamentul că „tehnica de filmare” se aplică nu doar la exterioare, ci și la viața interioară a personajelor sale.

Zaț, *Israel fără horoscop* și *Porunca lui Elohim*, trilogia lui Mirel Brateș, dedicată vieții comunității vorbitorilor de limba română din Israel este o lectură fascinantă. Cărțile din acest ciclu românesc oferă cititorului român șansa de a trece dincolo de locurile comune referitoare la țara Sfântă, de a privi de aproape, pas cu pas, „filmate cu camera pe umăr”, un ținut exotic, aflat la întretaiera tuturor civilizațiilor, un loc în care cutezătoarele forme verticale ale Occidentului își dau întâlnire cu explozia de culoare specifică bazarului Oriental și unde viața este trăită la intensitate maximă pentru că moartea pîndește în permanență acolo unde nici nu gîndești.

Stilist impecabil, elogiut de critică, premiat în România și în Israel, simțindu-se în limba română ca pește în apă, Mirel Brateș devine, cu fiecare nouă carte a sa, o referință obligatorie pentru literatura diasporii de limba română din țara Sfîntă și nu numai. ■

Literatură

Bunul-simț ca paradox

Nu este ușor să trăiești în lumea noastră literară, respirând, alături de componenții ei, fumurile vanităților creatoare și noxele veleitarilor. Nu e deloc simplu să găsești o formulă de conviețuire socială cu atâtea genii neînțelese câte numără literatura autohtonă, cu atâtea grupuri și grupușcule convinse de dreptatea lor definitivă și cu atâtea individualități pentru care limba română e un culoar prea strâmt, și totuși frecventabil. Climatului acesta nu e de dată recentă și nu-l putem lega de un regim anume. Este suficient să parcurgem *Agendele* lui E. Lovinescu pentru a ne face o idee despre viesparul literelor în plină democrație interbelică. „Olimpianul“ Lovinescu, un monument de răbdare, atenție participativă, căldură umană și exigență critică, își revărsa în paginile secrete întreaga amarăciune provocată de veleitarii agresivi ori de scriitorii buni, dar dificili. Cum procedază, oare, Gabriel Dimisianu atunci când face un pas înapoi și schimbă scriitura publică pe aceea „taciturnă“?

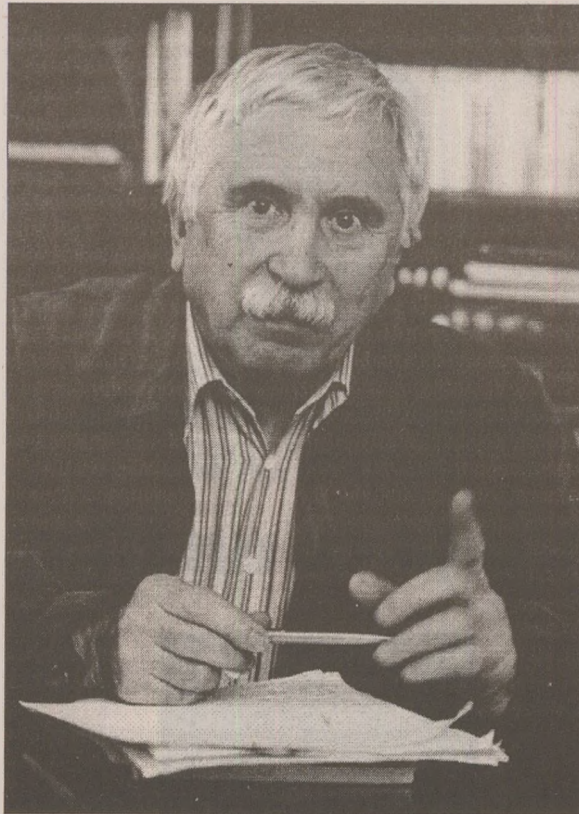
Aflăm de atât timp în miezul fierbinte al vieții noastre culturale, la *Gazeta Literară* și apoi la **România literară**, la Uniunea Scriitorilor, în diferitele jurii ale breslei, în puține pösturi, dar în multiple pösturi profesionale, Gabriel Dimisianu a rămas cum l-am cunoscut și îl știm toți: un om de cuvânt și un factor de echilibru, o conștiință critică și socială responsabilă, un european în spațiul dâmbovițean și un patriot autentic, fără exces de vorbe. Soliditatea intelectuală și solidaritatea cu valorile, atenția față de generațiile tinere și apelul constant la clasici, acuitatea critică și erudiția: toate aceste linii întregesc portretul unui critic pentru care adevărul există. Un critic obiectiv, din ale cărui analize și verdictice literatura noastră se configurează la scara de 1/1, nici mai mare, nici mai mică decât este în mod real. Pe mine, unul, mă lasă rece elogiile lui X și injuriile lui Y; sunt, în schimb, foarte atent la fiecare nuanță a unui comentariu de Gabriel Dimisianu, fiindcă există acolo o oglindă curată, un calificativ corect, o ireproșabilă deontologie critică. Spune-mi cine te laudă, ca să-ți spun cine ești...

În ultima vreme, circulă un zvon prin lumea scriitoricească. Se zice că Gabriel Dimisianu ar împlini, pe 25 ianuarie, 70 de ani. Din aceștia, aproape 50 au fost dedicați — cu discreție și tenacitate, consecvență și un rar bun-simț — literaturii române. Ce cadou ar putea fi pus pe celălalt talger al balanței?

Daniel CRISTEA-ENACHE
*

Ca din carte

Contez pe memoria mea recentă când spun că, în tatonările de început prin „biroul redactorilor“ de la **România literară**, de domnul Gabriel Dimisianu am dat prima dată cu ochii. Nici nu era greu, mă gândesc acum, așezat cum îl știu în „postul“ de lângă ușă, pe dreapta. Ca să nu mai spun că ajungea și ajunge devreme, mai devreme decât mine, mai devreme decât toți

tinerii care vin să-i ceară cărți, deși teama că intră în sedință și-l „pierdem“ (și, dacă se-ntîmplă să lipsească redactorii „noștri“, rămînem fără obiectul muncii) ne făcea să fim „la pîndă“ cu vreo oră înainte.

Nu-l cunosc de multă vreme pe directorul-adjunct al **României literare**, dar văd bine că oameni pe care i-am crezut (impresie de cititor, nedezmînițită după aceea...) dintotdeauna la revistă, îl cred, la rîndu-le, acolo, de cînd s-a pomenit. De altfel, nu mi-l amintesc absent (poate doar să-și fi luat un concediu, neapărat scurt) și, oricum, lipsa domniei sale ar fi rămas, vorba lui Călinescu despre marii dascăli, în veci nemotivată. Dacă am ajuns să vorbesc de profesori, s-a întîmplat ca domnul Dimisianu să nu fie unul dintre criticii „de școală“, de ale căror cărți aude, măcar, chiar și cine n-are mult de-a face cu literatura, și să nu țină cursuri. Are, în schimb, ucenici, admiratori (și — o! veșnic prilej de glume... — admiratoare), „datornici“ pe care i-a împrumutat ba cu un titlu, ba cu o idee, sau cu mai multe, ba cu vreun paragraf de încheiere ori de început, care nu le ieșea și pace. A știut, totdeauna (puneți la socoteală că orgoliul auctorial, chiar și al criticilor-croniciari-gazetari, e, îndeobște, mare...), să îndrepte delicat și să laude convingător, dar cumpătat. Mi-e și greu să-i găsesc altă muză decât justa și plina măsură. Aceeași, în viață și în cărți.

Iarăși, nu-mi aduc aminte cînd i-am citit prima dată una din scrieri. În tot cazul, să fie cîțiva ani (mai mulți decât cei de cunoștință *face à face*), și cred că era *Lecturi libere*. Am intuit, atunci, lucrul pe care aveam să-l constat doar puțin mai tîrziu. Anume că nu e, cu nici un chip,

La aniversară

Gabriel Dimisianu

criticul care să se piardă în „mărunțișuri“, în pariuri riscante și în bătălii de uzură. Dimpotrivă, a mizat, mizează în continuare, pe valori sigure, pe temeiuri clare, puse în discuție tehnic și sobru, într-un joc echilibrat de rezerve și de nuanțe. Ceea ce pare să precumpănească, peste polemici și „acute“ ale multor altor voci, e stăruința în a-și defini punctul de vedere, pe un ton jos și calm, însă foarte greu de „contrat“. Așa-mi explic cum, într-o lume (literară) unde nici măcar prietenia nu-i totuna cu respectul, domnul Dimisianu trece (*et pour cause...*) drept un „conviv“ respectat. Un intelectual cu care, peste o masă sau stînd în picioare, pe îndelete ori în trecere, te simți oricînd tentat să schimbi păreri, să povestești (dacă le ai...) sau să ascuți amintiri, *bref*, să comunici. *Lumea criticului* (altă carte, mai recentă, care stinge, între pagini, scandaluri și aprinde lampa de veghe lîngă portrete de demult) e, așadar, o arenă nu de lupte, ci de dialog pe care cine nu și l-ar dori civilizat, o rampă urcată cu răbdare și un filtru de gust. Un semn, dat de un critic pe care nu-l pot vedea, pe scara vîrstelor, nici coborînd spre judecata impetuoasă, dintr-o suflare, și măcar puțin iresponsabilă, a primei tinereți, dar nici urcînd spre bătrînețe, că discuțiile nemînioase nu sînt, cum se mai crede, „rezervate“ pentru lași sau pentru epigoni, ci ele maturizează o cultură. La vîrsta la care înțelepciunea îi stă foarte bine (nu că i-ar fi stat, vreodată, altfel...), am să-i doresc, domnului Gabriel Dimisianu, să-mi adeverească, mulți ani de-acum încolo, portretul pe care-l închei aici: un om de carte, și ca la carte.

Simona VASILACHE

Domnița Stefanescu, Andriana Flautu, Gabriel Dimisianu, Constanta Buzea, Virgil Ierunca, Cătălin Teodorescu, Adriana Bittel, Zigu Ornea, Mihai Minculescu, Mihai Zamfir, Mihai Pascu, Monica Lovinescu, Ioana Parvulescu, Florența Albu

Ioana Parvulescu, Gabriel Dimisianu, Adriana Bittel, Alex. Stefanescu

literatură

Cap limpede

O evidență pare astăzi că Gabriel Dimisianu este, la **România literară** în primul rând, însă nu doar aici, stilp instituțional. Într-un moment când se caută mai degrabă slujba decât destinul și postura mai mult decât consecvența, devotamentul față de o anumită idee despre literatură și statornicia lui Gabriel Dimisianu sînt exemplare, chiar dacă reprezintă excepția, nu regula. Sau poate tocmai de aceea.

Devotament și statornicie care, după istorica fractură de la sfîrșitul anilor '80 ai secolului trecut, s-au putut exprima și s-au putut vedea în toată splendida lor ținută intelectuală și umană.

În marele vîrtej de după răsturnarea din decembrie '89, Gabriel Dimisianu a știut să-și țină cumpătul. A știut? A putut.

A fost unul dintre acei puțini literați care au rezistat launtric șocului și șocurilor, care și-au ținut firea în entuziasm ca și în dezamăgiri, care nu s-au lăsat nici luați de val și nici copleșiți în haotica descompunere ce a urmat prăbușirii unei lumi ce părușe de neclintit și din ale cărei ruine fumegînde și deprimante molozuri încă nu se ivesc, nu se încheagă, nu se articulează marile proiecte federatoare de energii. Federatoare și, în egală măsură, stimulante. Așa cum îl cunosc, așa cum lasă tot ce a scris și publicat după 1990 să se întrevadă, fără umbra vreunei îndoieli, pe Gabriel Dimisianu se poate conta, s-ar putea conta. Dacă...

Fiindcă de schimbat, s-a schimbat și el. Fusese, decenii de-a rîndul, în prima linie de apărători ai literaturii. Tînărul recenzent de la *Gazeta Literară*, ale căruia începuturi în critică au coincis cu o relativă și de scurtă durată slăbire a hăturilor ideologice, avea să fie cîțiva ani mai tîrziu una dintre „piesele” principale în dispozitivul spontan alcătuit al victoriei literaturii asupra propagandei obținute la jumătatea anilor '60. La *Gazeta Literară*, la prima serie a revistei *Amfiteatru* și din nou la *Gazeta Literară*, ce se metamorfoza în **România literară**. Aici l-am cunoscut.

Venit la începutul anului 1971 în redacția **României literare**, unde exista o formidabilă echipă critică - Lucian Raicu, Valeriu Cristea, S.Damian, Dana Dumitriu și Gabriel Dimisianu, bineînțeles, erau redactori, iar colaboratori permanenți Matei Călinescu, Nicolae Balotă, Dan Cristea, Mihai Ungheanu (ce mare critic s-a ratat în el!) —, tînărul care eram a fost integrat în cel mai natural chip. Eram împreună și făceam o revistă, asta era tot. Spiritul de echipă era mai presus decât diferențele de vîrstă, de operă și vechime literară, de notorietate, de autoritate. Iar cît era de important acest spirit avea să se vadească foarte curînd. Doar o jumătate de an mai tîrziu, la începutul lui iulie, Ceaușescu a încercat putschul ideologic intrat în istorie sub numele, șterpeli de altfel de la Lenin, de *teze*, *tezele din iulie*. În acea zi, cînd au apărut, în **România literară** fusese paginată o poezie de Marin Sorescu, al cărei început — *în fiecare zi îmi taie gîtul un ziar* (citez inexact, din memorie) — a făcut din ea prima victimă a brusc reîntăritei cenzuri.

Iar noi, noi am devenit o cetate asediată. În circumstanțe agravate de „defecțiunea” lui Nicolae Breban — redactorșef al **României literare**, el dăduse la Paris un interviu incendiar în ziarul *Le Monde*, unde protestase împotriva *tezelor* - și de prezența printre redactorii revistei a lui Paul Goma (a fost colegul nostru pînă spre 1973-'74), al cărui roman *Ostinato* apăruse deja în Occident, autorul fiind lansat ca „un Soljenișin român”. Eram, toți, niște ciumați. Cînd, în toamnă, în locul lui Nicolae Breban a fost numit George Ivașcu, mandatul său inițial a fost să „desbrebănizeze” revista, în termeni mai brutali, să disloce redacția. Spre onoarea lui, Ivașcu a reușit să evite această soluție.

Atunci l-am „descoperit” pe Gabriel Dimisianu în calitatea lui de tenace, inepuizabil apărător al „domeniului literar”. Era un război surd, o subversiune conștientă, o gherilă nespectaculoasă, cu pierderi calculate și consecințe strategice, care menținea neocupată o zonă de libertate. Nu a fost o bătălie, a fost un lung, extenuant război pozițional, și nu eram noi singurii care îl duceau. În definitiv, *tezele* nu au fost niciodată aplicate așa cum

a vrut inițiatorul lor și cum a încercat *aparatură* de care dispunea. „Strîngerea șurubului” a avut chiar un efect contrar, de fapt după 1971-1972 literatura română s-a radicalizat progresiv, doar ignoranții, imbecilii și demagogii pot contesta această evidență. Iar această radicalizare a fost constant sprijinită la și de **România literară**, al cărei rol de punct fortificat și de vîrf de lance nu mai era nici pentru autorități un secret. Gabriel Dimisianu a fost, s-a aflat permanent în centrul acestei apărări. I-a fost *om de bază*.

Și tocmai pentru că știa cu ce preț, teribil uneori, fusese plătită această fișie de libertate, Gabriel Dimisianu s-a înscris fără ezitări împotriva curentului de opinie care, după 1990, a părut că tinde să desăvîrșească, deși în numele anticomunismului, ceea ce comunismul nu reușise: discreditarea literaturii și a scriitorilor, anihilarea lor, poate chiar dispariția. Fără ezitări, dar și fără ostentație. Eliberat de armura purtată pînă la decembrie '89, criticul s-a revelat și ca un evocator de neobișnuită înzestrare epică, în linia portretelor și a memorialisticii lovinesciene, dar cu punerea accentului pe farmecul literaturii și pe valoarea ideii de scriitor.

Nu e o lecție, nici un legat la capătul atîtor ani: e un reper. Și sînt semne că are cine să-l ia în seamă.

Mircea IORGULESCU

*

Inițialele GD

Inainte de 1989, s-a petrecut un fapt fără precedent: la procesul unui poet din Constanța, acuzat că a făcut propagandă legionară, prin intermediul unui poem în care proslăvea culoarea verde, a fost chemat ca expert un critic literar. Era pentru prima oară cînd regimul recunoștea (sau simula că recunoaște) că nu înțelege limbajul poeziei, că nu are discernămîntul necesar în domeniu și că numai un critic literar ar putea stabili dacă este vorba de propagandă sau de literatură. Oricum, instanța conta pe faptul că expertul va fi cooperant și va susține acuzația adusă poetului.

Criticul literar era Gabriel Dimisianu. Fusese ales ca expert pentru că avea reputația unui autentic specialist în literatură, dar și pentru că dovedise de-a lungul întregii lui vieți că nu este o persoană recalcitrantă, că se comportă în fiecare împrejurare rezonabil.

În fața instanței, Gabriel Dimisianu a explicat sobru, cu demnitatea inalienabilă a profesionistului, că simbolistica poetică nu are nici o legătură cu simbolistica politică și că prin urmare poemul în cauză nu poate fi folosit ca o probă împotriva autorului său. Instanța, intrigată, dezamăgită, a trebuit să țină seama totuși de acest verdict tehnic și poetul a fost achitat.

Forma de apărare a literaturii la care a recurs Gabriel Dimisianu în timpul comunismului a fost acest profesionalism incoruptibil. În momentul de față, cînd literatura este prejudiciată de alte dictaturi (din fericire, „dictaturi” în sensul figurat al termenului), și anume de dictatura prostului-gust, de dictatura vulgarității, de dictatura obrăzniciei (unor tineri needucați) etc., „expertul” continuă să-și facă datoria folosind aceeași metodă: probitatea profesională. Inteligența sa critică, bunul-gust (de un conservatorism britanic), ironia fină, talentul literar, folosit cu măsură, dintr-un refuz structural al ostentației, toate sunt de fapt elemente componente ale unui profesionalism desăvîrșit.

Scriu de mai bine de trei decenii articole pentru **România literară** și încă simt un anumit trac cînd Gabriel Dimisianu, retras în altă încăpăre a redacției, ca să aibă liniște, îmi citește articolul, înainte de a fi dat la tipar. Aștept cu emoție, dar și cu un sentiment de încredere verdictul său, de specialist în literatură.

Excepție face acest text, pe care — în complicitate cu colegii mei — l-am dat la tipar fără știrea lui Gabriel Dimisianu, fiindcă el, cu modestia-i caracteristică, s-ar fi opus ideii de a fi omagiat la împlinirea vârstei de 70 de ani. Atunci cînd îl va citi în paginile **României literare**, voi trăi un moment de *suspense*: va scrie sau nu pe marginea lui binecunoscutele inițiale „GD”, care în limbajul nostru redacțional de uz intern înseamnă „da”?

Alex. ȘTEFĂNESCU

Dimi cel Mare și scriitorii

(miercuri, la redacție)

La o masă-ntinsă, printre foi și fani,
Stă pe scaunu-i Dimi, încurcat în ani.

Astfel printre trestii june, indecise,
Un stejar întinde teanc de manuscrise,

Astfel după dealuri verzi și numai flori,
Ca un munte-i Dimi, albit de scrisori.

Camera e plină. Lumea e-n mișcare,
Alechi și-Adriene vin la adunare.

O poetă, critici, oaspeți mulți, junime
Gălăgie mare, nu lipsește nime’.

Toți stau jos, mic, mare, după preferință...
Era nobil omul, la noi la ședință.

Marius cu Simona cărțile-și împarte,
Iar Marina vede pagina de arte.

Doamna Buzea vede numai poezie,
Lavric doar ideea, Pavel întărie.

Daniel rescrie. Don Zamfir glumește.
Se aude râset. Timpul se grăbește.

Dimi șade-n dreapta-mi (în șoaptă-i vorbescu),
Și-n dreapta lui, mândru, Niki Manolescu.

Oana-i dă sumarul. Dimi îl citește,
Mai apoi cu zâmbet astfel glăsuiește:

„Manolescu-al nostru, nu mă îndoiesc,
Face-va revista cum nici nu gîndesc.

Dar am un articol, l-am primit de mult,
Zeci de mii de semne fără blăncuri sunt.

Și mă sună zilnic domnu Grafolescu,
Am și insomnie, simt că mă topescu!”

În murmură surdă, vorbele-i se-neacă,
Iar în jurul mesei ochii toți se pleacă.

Manolescul cere teancul și-l citește,
Taie nouă pagini și-apoi *Da!* rostește.

Râde sub mustață Dimi fericit,
Fiindcă al său suflet nu e-mbătrânit:

„Viitor de aur România...” are
Și prevăz prin secolii, a ei înălțare.”

* **România literară**

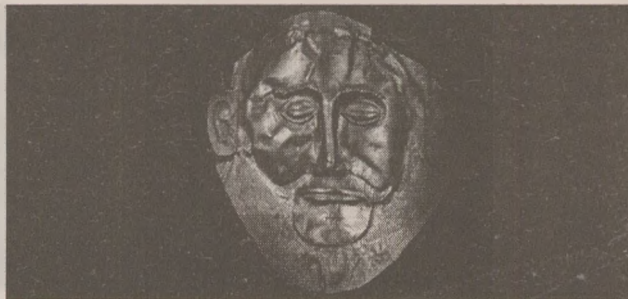
Ioana PÂRVULESCU

Parodie după *Mircea cel Mare și solii*
de Dimitrie Bolintineanu

Mircea Iorgulescu, Gabriel Dimisianu

l i t e r a t u r ă

Alegorie

Vine noaptea — cade moartea ca o barză din copac.
Aș ieși afară s-o înduplec să nu intre, nu să mă amâie,
să-i *întind* piciorul fracturat.

Vine moartea — cade în odaie cartea cea mai grea din raft.
Dar n-o pun pe dânsa s-o ridice — Ea nu știe
să citească pe această carte niciodată nu a învățat.

Vine vestea amânării la lumina lumânării întunericul
ca un călugăr întristat se roagă câtă stranie lumină a
lasat
în mine moartea și ce dor de viitorul ei nemângâiat.

Extazul

Extazul fierbinte-al iubirii vestea rânirii în fire
Iluminarea împărtășirii luminii și sângele adăugat
din potire... Pâinea și Vinul mirezmele Crinului!
afirmarea Destinului Faptul în Sine Uimirile!

Cântec dulce

Este o deosebire clară e-o excepție ciudată
Între ce nu va mai fi și ce-a fost odinioară.

S-au dus cântecele dulci și romanele de țară
Ne vom înmulți ca iarba din pusta maghiară.

Eu voi bate fierul poeziei ca o sabie de sânge
Și nici cel puțin a plângerii nu voi mai putea plânge!

Va fi totul programat de același creier pe meninge
Ca lupii de stepă vom urla căci pe plai nu va mai ninge.

Domnița postmodernă

Drumul până la zid e lung să-l mai parcurg.
M-am opintit oricum pe conceptul de drulă.
Pe canapeaua ei modernă domnița postmodernă
Văzând conceptul cât de falnic e suferă arhaic
scuipând cuvinte postmoderne în limbajul frust
- infolii, oh, deratizate, stampa, și apoziția
prin care șobolanii scurmă gunoaiile luminii.

Scandea strada în delire damfuri metafizice
„Infamia salvează închiziția!”

Despre preoți și arginți

Despre preoți și arginți — zici tu aici
Strigăte prea mari se fac auziri prea mici.
Despre aroganța marilor peltici — sau despre furi
Cu sandalele lor rupte-n coate. Cu opinci
Trecute la recensământ ciubote sau conduri
Doamne, și pe toate numai singur tu le înduri!
Doamne, și noi le plătim pe jumătate!
Și dăm tot mai des jumătate de măsură
Sfintei Rugăciuni a Stellei Maris
Care te-a născut azi noapte-n ieslea ei săracă.

Limba eretică

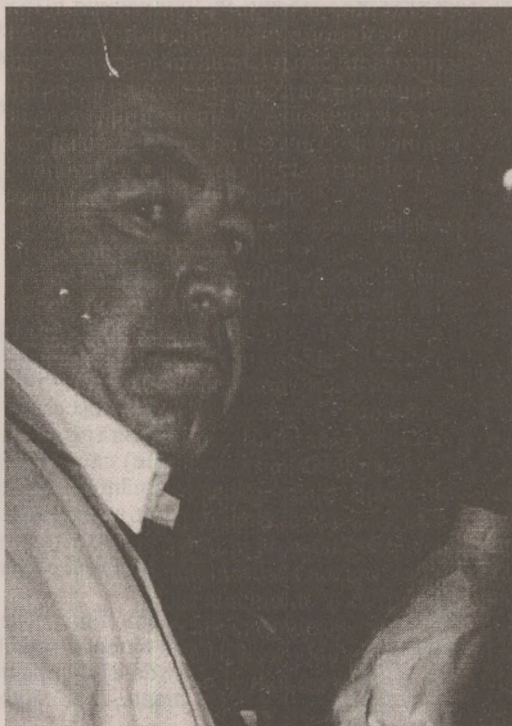
Îmi ajunge vremea pân-la umeri.
Nu mă bate necredința mea cu singurătate!
Bate-mă cu biciul troglobardului eretic
Care prea le știe el pe toate — lângă ghenă
Sufletului meu de-aseară pripășindu-se.

La-nceput mi-a zis numai o zi.

Îi aud pe urmă râsul toată noaptea
Iar a doua zi îl găsesc lovit de zid
Și cu capul spart între cuțite și pahare peste carte.
Domnului meu somnul i s-a istovit.

Piața este plină. Sângele luminii
Pe obraz îmi curge șiroind.
Între el și mine heruvimii milei
Se aud grăind în limba lui eretică!

ion murgheanu

Odă

Asupra prieteniei mele cu dânsul
s-au scris volume mari și mii de drame
poezii sobre dar și insipide romane
și s-au ridicat statui pe tot pământul.

Au nechezat caii noaptea pe șesuri
Le-a scărpinat pe oi de răia lor galbenă vântul.
Când buzele noastre aprinse au însetat
De toată iubirea ființei frumuseței lui

A ars o dată pământul
Și s-a refăcut încă o dată pământul
La izvoarele nesecate ale plânsului
Pentru prietenia mea cu dânsul!

Zăbală pe cimitir

Nu-mi prea șade-n caracter
să scriu tot mereu într-un sictir
despre acest cimitir
din care răzbat vocile de fier
ale celor mai năpraznice
mirezme și păreri dacă vremea
stând ca o femeie-n studioul ei
uitându-se în oglinda din perete
n-ar vedea tot ce-i face timpul
la-ntuneric și-alte dobitoace
metafizice la lumina zilei.

Calea rătăcită

„*Inde irae...*“ (Juvenal)

Calea pe care am pășit nu o voi numi calea mea de aur
nu-i voi pava răscrucile pe turnuri nu-i voi pune
steaguri
nu-i voi cinsti memoria cu numele lui.

am și făcut din ea o peșteră de tâlhari o carieră de piatră
pentru sclavii mileniului celor șapte izvoare închise
când setea îi va istovi le voi aduce aminte
calea cea presărată cu rugi fierbinți
de spinii cunoștinței răului & binelui.

Față de omul care el singur și-a croit calea
a pus s-o păzească un vultur pleșuv
în timp ce corbii zboară în stoluri
vulturul stăpânește singur căile din văzduh
în timp ce omul singur nu are pe nimeni
să se aplece să-i dea lingura căzută jos de la gura
să-i împingă cana la celălalt capăt al mesei
unde cu soți își bea altădată în plină zi tinerețea
pe căile lui îl vedeai solitar cu trufie călcând
numărându-ne unul pe altul
căci eram toți ai lui.

Era toată viața lui ca un trandafir bătut din grădini
solilocvii sistemele sale meditații fieroase
principiile ineluctabile usturătoare remarcă
de-a fi singur dacă vrei să stăpânești lumea
ochiului transparent i se părea că apa
și sarea clătite aseară din setea și așteptarea
tronului absolut descalificați și făcuți animale
buni să fim dați hrană leilor
din arenele lui răzvrătite.

Câte patru legați de mâini ca borfașii
nu vedeam calea o simțeam cu ușorul
față de greul mers prin stepă și păduri noaptea
când sulițașii de veghe o singură greșală dacă făceam
vae victis înaintea concursului de mistere
împrejurări care-i făceau lui plăcere și foarte
multă absență e în această determinare
pentru care azi scriu.

Noi cei disprețuiți cei înserați cu de-a valma
în câteva valuri pe țărnul stâng sau la dreapta
Eufratului antic în grădina de aur cu miroase
de mosc și santal ne legase de mâini jurământul setei
atunci când foamea și-a înfipt dinții
în mărl putreziciunii fie ce-o fi omule
mi-ai pus în mână un petec de blană de vulpe
eu așternut picioarelor tale blana hirsută de urs.
Amândoi vânați din imaginația lui
ca o temă pentru acasă
dată copiilor succesivelor leagăne.

Călătorind pe calea desculță Unicul Turn
La dreapta cu stolul acela de stele în față
un cârd de rațe de aur din bălți ne păreau
pe care urma să le împuște acest nebun.

Simțeam cum se lasă seara cum adie o boare
peste umerii dulci ai femeii-copil umerii mei
și pleoapele lui i-au învelit trupul crud
plângându-mi deșertăciunea și-n plus dezastrul
pe care-l simțisem prelins în mine din sufletul
nepotrivitului chip din lampă un ciob de lumină
aici jos pe pământ cum arată închipuirea
rugul aprins în spini un snop de raze
o zoaie fetidă din transpirația fricii.

Lumea atârână ca o bagatelă ca un ciorchine
cuvântul ca zmeura proliferându-și aroma
urcând pe aracul cunoștinței răului & binelui
oarecum acrișor mărl devastat omonim
în femeie rotund și amicul ei șarpele
șuierând voios vânzătorul de mere crude
lipsite de fond și de gust. ■

L i t e r a t u r ă

Dina Georgescu, finalul

Mi s-a povestit că un ziarist a cărui agonie se prelungea și-a cerut scuze celor din preajmă, remarcând cu un zâmbet chinuit: «*Problema în chestiile astea e că ai atât de puțină practică...*» Atunci când Dina Georgescu a căzut răpusă de un nou atac cerebral, ea n-avea motive să se plângă de pe urma lipsei de experiență. Împortase alte patru accidente vasculare. Și nici nu cred în azilul unde se adăpostea s-ar fi aflat tocmai atunci, acele momente, cineva lângă patul ei. Cât despre parte, ea era o veche cunoștință. O declară într-o pagină eu de uitat: «*Mă uit la ceas. Ceasul mi l-a dat mama ea, atotputernică și nemuritoare, care zace în țărână - o veșnicie, de ieri, de acum... Mă uit cu efort la cel - al doilea ceas de pe lada patului, la ceasul tatălui - u atotputernic și nemuritor, un ceas bun și foarte stabil, pe care și l-a cumpărat bucuros cu vreo zece zile, cam șapte, înainte de moarte... Pe lada patului, din lemn de lămâi auriu, se află și ceasul de olescent, apoi de tânăr, al aproapelui meu cel mai apropiat, semenului celui mai asemenea mie, ceas care mi e oprit de mult, stă. La el nu mă uit, dar știu că este acolo. Tata mi-a dăruit, ca să-i dăruiesc eu lui, un ceas extraordinar, elvețian, sosit chiar de la Geneva, dar dintr-o dată se face rai — și-a și făcut o vreme îndelungată — însă eu pot prefăce și într-o adevărată gheena. Fiindcă tatăl meu atotputernic și nemuritor e vârat în țărână. Iar ceasurile cel mai apropiat, semenul cel mai asemenea mie, vulnerabil, puternic și nemuritor, zace și el în mânt, într-o gaură oarecare, săpată în adâncul humei acoperită tot cu humă. Și-n care zac de fapt și eu.*»

Dar aceste rânduri (în care memoria pare doar o camera deznodământului, autoarea socotindu-se de alt îngropată odată cu cei dragi) sunt numai în parte evărate. Fiindcă Dina Georgescu a refuzat până în ultima clipă să capituleze. Deși vederea aproape c-o pierduse, continua să citească și să scrie cu ajutorul unei mașini, nimeni și nimic neizbutind să-i stingă ori să-i mușcască pasiunea pentru literatură. De altminteri, arjirea rămâne caracteristica unei existențe care în mod firesc avea totul pentru a se împlini, dar a adunat un succes după altul, cel mai dureros fiind, desigur, acela a nu se fi exprimat într-o carte pe măsura talentului și a fi rămas în textele risipite prin ani și publicații. Însă ca să ai apreciezi vitalitatea trebuie să adaugi că în ultima vreme era de o îndurerată fragilitate lăuntrică, tuită de spaima nemărturisite și mereu la un pas de a pune capăt vieții, ceea ce a și încercat în clipa normantării soțului ei Paul Georgescu. Realitatea este că fosta premiantă de onoare a liceului Notre-Dame de Sion, una din strălucirile absolvente ale Facultății de Filologie și eminentă traducătoare din câteva limbi, n-a reușit — în ciuda strădaniilor — să deprindă seria de a trăi. Și totuși ocaziile n-au lipsit. Nici când i s-a dat afară de la Editura Tineretului. Nici când, în 1980, după ce a vândut bijuteriile mamei ei, alerga după hrană și medicamente pentru Paul Georgescu suferind de cancer pulmonar. Nici când, nemaiputând să se fața nevoilor cotidiene doar cu amărăta ei de pensie, refugiat într-un cămin de bătrâni. N-a învățat meseria de a trăi fiindcă nu știa cum să despartă identitatea de viață. Vreau să spun că vexațiunile, înjosirile pe care le-a fost constrânsă să le înfrunte n-au clintit un repățit orgoliu. Căci aparținea acelei aristocrații a inteligenței pe care nici viața n-o învață minte. Așa se face că deși terorizată de neliniști și griji, intimidată la un moment dat de o boală, printr-o frumusețe venită parcă din altă lume, fie la orice vârstă prin siguranța verdictelor rare, formulate autoritar. Iar adevărul este că ori de câte ori analiza o carte, numea cu desăvârșită exactitate actele, psihologiile, determinările, substraturile.

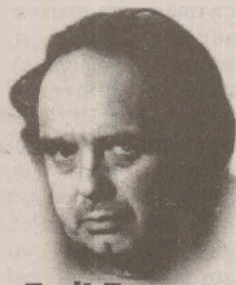
Ceea ce n-o împiedica să fie complet dezorientată în împrejurările de fiecare zi. Îmi amintesc de o seară din 1956 când nu știu ce întâmplare care dăduse peste ea o derutase, iar Paul mi-a zis: «*Dacă ar fi citit aceeași situație într-un roman, ar fi decriptat-o până la ultima nuanță, dar acum c-o trăiește, e năucită.*»

Firește, Dina Georgescu, care avea o bună cunoaștere de sine, era conștientă de această inaptitudine în fața realului și o răscumpăra mutându-se în cărți. Mai ales că în universul lor își putea exercita un gust artistic fără greș, un sigur simț al valorii. Nichita Stănescu, M. H. Simionescu, George Bălăiță, Mircea Cărtărescu, Radu Cosașu, Costache Olăreanu, Ștefan Agopian, Norman Manea datorează ceva din recunoașterea dobândită mai târziu entuziasmului trezit de operele lor în cuvântul sau în scrisul Dinei Georgescu. Iar Marin Preda, într-o scrisoare din 1955 către Aurora Cornu, descrie pe larg cât de bine, cât de profund a înțeles Dina Georgescu *Moromeții* și reține «*sinceritatea izbitoră... elogiile violente, râsul emoțional*», pe scurt euforica ieșire din fire cu care a întâmpinat cartea (pe atunci în manuscris), așezându-l fără ezitare pe Ilie Moromete alături de Ion al lui Rebreanu.

Stimulată de prețuirea și afecțiunea pe care i-a dovedit-o o cunoscută editoare, Dina Georgescu a trăit înaintea sfârșitului o miraculoasă renaștere. A scris o seamă de articole despre volume recent tipărite și a tradus o bună parte din confesiunea lui Alain Malraux *Le père introuvable*. Părea că, fulgerător, destinul ei luase un alt curs.

Pe Dina Georgescu am condus-o pe ultimul drum într-o zi înfrigurată de ianuarie, când cel care oficia despărțirea, auzind că defuncta fusese o intelectuală, a încercat din răsuputeri să ia înălțimea cuvenită deasupra gropii. Din păcate efortul lui n-a putut fi apreciat decât de cea mai restrânsă asistență.

B. ELVIN

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Deodată

La temelia căinii e o lumină grea.
În cană clipocește lin apa din cișmea
Și eu încep dintr-însa încet și trist a
bea.
Amurgu-mi cade-n suflet, prin geam,
ca o boia.
Mai pot să flutur mîna o clipă și abia
Mă-ntorc, oh! totu-n casă se
înverzește-așa
De mov încît cu cana mă-nalț ușor...

Emil Brumaru

Fototeca României literare

Andrei Plesu, Mircea Dinescu - 1992

critică literară

Nu știu, lăsând deoparte fetișurile scriitorilor de proză, dacă imaginara *maison du roman* și-o ține hramurile ei, bisericești aproape, și-o găzdui, prin colțuri, superstiții. Oricum ar fi, îi bănuim cu toții temerea de toată ziua, toată noaptea: prăbușirea. Spaima că într-o zi n-o să se mai poată scrie roman, că estropiații poveștilor din toate timpurile, ținuți acolo, iac-așa, și ei, de umplutură, s-or înmulți atât de mult c-o să rămână numai ei, o castă de ciurucuri cu care n-ai, ca biet autor, ce face, și că pe toată auviața atîtor neamuri de *novella* vor crește pînze de paing. Fleacuri, prostii, *old wives' tales*, spune Florin Toma, prăduind, la Cartea Românească, *Moștenirea Familiei Bildungsroman*.

Dacă vorbim de ramura neaoșă a Bildungsromanilor astora, atunci halal avere au adunat, fiindcă la noi, lipsindu-ne ori șfingul unei educații protestante, ori chefel de a drămui, cu dinadinsul, hopurile vieții fiecăruia, prozele „de formare” n-au prins. Așa că lui Florin Toma îi rămîn, cu testament, doar niște bucăți de proiecte neduse pînă la capăt, pe care să le-mpartă cum o ști. I le dă zestre unuia Jerôme, sau Jerry, un Tristram Shandy ceva mai puțin precoce, neavînd el opinii în v.i.u. (adică viața intrauterină), ci abia după ce, cu greu, se naște, la vîrsta de șapte ani. Atunci „avea deja dinți, avea voință, avea păr, avea tupeu și avea să scrie la 49 de ani.” Murindu-i, cît de curînd, mama, rămîne să iubească o bunică tinerică, pierdută-n amintirile altei femei, care tot ea o să fie, o moșiereasă de 80 de ani, dezmiertînd *bijuuri de familie* (nici o legătură cu Sofia Cozianu...). Dar uite că m-apuc să povestesc o biografie care numai de-asta n-are nevoie. Jerry C. e un arpegiu (nu vă gîndiți neapărat la Fuchs, deși ar fi o idee) din *Amurgul zeilor* (romanului). Și, vorba versurilor dintr-un „minor” apreciat în anii cînd începe Florin Toma să scrie, „de ce-ți sînt ochii verzi — / coloarea wagnerienelor motive”, se asortează cu femeia lui, Minodora, cu căutătura „ca două boabe de mazăre extrafină” (poetic, nu?).

E, în *Moștenirea Familiei Bildungsroman*, multă poezie pusă la respect. Înghesuită, adică, în scăfîrlia cîte unui personaj chitit să devină o beizadea a prozei. Că doar toate familiile mari, încuscate între ele ca să nu-și piardă averile (și ce se mai amestecă, la Florin Toma, rubedeniile cărți...), și-au avut degenerații lor... Din cînd în cînd, „frumosul” asta care-i pîndește pe toți, așa copii schilozi (la minte) cum sînt, iese în cîte-o pagină scrisă cu italice — *Moștenirea Familiei Bildungsroman* e-o carte foarte „împodobită”, poate fiindcă lui Jerry, Jerryboss, ajuns la un moment dat șef de ziar, îi plac din cale-afară letrinele. Pauzele astea, vreo cincisprezece în tot volumul, refac, de fapt, viața lui Jerôme, pritocită pe îndelete, luată de pe drojdia ei expresionistă, în care se-nvîrt foste instalații de familie bună. Citez doar ultimul asemenea, discret poetic, jurnal:

„Un oraș. Fără nume. Fără case. Fără străzi. Fără oameni. Fără copaci. Fără cîini. Fără trecut. Fără cer. Doar cu felinare. Ce luminează un pat uriaș cît orașul întreg. Și pe care se zvîrcolesc mii de aceeași singură femeie, cu ochii verzi ca două boabe de mazăre extrafină și cu fruntea înecată de sudoare. În binecunoscuta poziție de naștere iminentă. Cu picioarele desfăcute, prin care se zăresc deja mii de același cap de copil. Este al lui. Multiplicat. Identic. Moale, ud și poros, îmbăloșat de pînze trandafirii de sînge. Îl vede acum mai bine, fiindcă se apropie. Este el, care încearcă să se nască din miile de sexe ale aceleiași femei. Iubite. Nu se miră. Nu se lasă uluit. Se lasă doar să alunece mai departe, ca pe o clisă moale colcăind de durere înghițită. Ca pe un țesut intern cald și umed, încet, fără grabă, spre pîlnia văii. Care-l aspiră cu mîgală, cu căldură,

Simona Vasilache

LECTURI LA ZI

Sporul casei

dramatic de lent, însă implacabil, în sorbul său însîngerat și zdrențuit pe margini de mii de sunete oarbe...

O viață goală și luminată, un raft de *Romarta*, cu păpuși-copii, cu păpuși-femei, mame-iubite, amestecate în echivocul, vechi de cînd lumea (și literatura), al dragostei de băiat. Așa că o moștenire tot există. Ce intră în ea? O femeie cu draci (cîte unul pe fiecare umăr, Mormocea și „aporea, mototolii), ca soața lui Ipate, care se pricepe să se facă, dintr-o joacă, mică-mică, așa de mică de-o încapă o boabă de salivă de cotoi. Tănase motanul, care înghite diverse lucruri, șoareci citiți care scriu, pînă și pe stăpînă-sa, Minodora. În fine, felurite obiceiuri de mică nobilime: mersul la băi, schimbul de suveniruri, înșelăciunile iertate în familie. Ce familii... Niște găselnițe de soi, struțocămile onomastice sunînd mahalagesc-medieval, cu care Florin Toma face de poveste tradiția gentilă a genealogiilor. Făcute să nu le reții, numele și înrudirile peste multe generații răzbună, prin exces, răbdarea greu încercată a cititorilor de saga. Fiți serioși, nu contează nici o clipă cine din ce sat se trage, totul e de dragul

transformărilor pe nepusă masă, în descendența (sic!) unui supraréalism îmblînzit. Printre întîmplări de necrezut, un colaj vibrant cu poveștile lucrurilor despre oamenii lor, cu profețiile coțofenei-pupeze-mierle-păsăroi cicalitor Clementina Moțatu, mai încapă o căciulă de umor isteț, recuperat din pătaniile lui Til Buhoglindă și, mai ales, din poveștile cu draci păcăliți. Rețin o singură scenă: „Urmele ghearelor copituline păreau brazde verticale coborîte din cerul volburos-cenușiu, crude, amîrosind a rumeguș proaspăt, în scoarța posibil seculară a copacului sterp, deghindat. «Hoopaaa!... Ne-am scos! Gata-gata era să dăm ortu' popii, mama mă-sii!» - zise în timp ce ateriza pe stratul de frunze uscate, unul dintre ei, probabil Mormocea. Fiindcă „aporea, ca orice element de dreapta, avu un ghinion de adaptare, acela ca să-și frîngă doi canini și trei incisivi, încercînd să prindă în cădere o veveriță grăbită din cauza furtunii, ce-i trecuse ca o nălucă prin dreptul botului și se ascunsesse iute într-o scorbură cu vedere centrală proprie.”

Pe lîngă meșteșugul pe care-l pune în strunirea calabălcului personajelor lui (mame, bunici, soți, angajați cu veleități de slugoi, păsăret de curte, demoni de casă), Florin Toma ia cu el, în roman, o teribilă pică pe cuvinte. Pe vorbele, moștenite, ale limbii române. Le întoarce, le siluiește, le scoate coarne, se joacă-n fel și chip cu firava lor dantură, ba le mai pune și ceva plombe latinești, rime, poezii scoase din uz și remaiate, dantele. Așa că nașterea parodiei se „comite” pe o cergă pestriță, făcută din bucățele scrise cu evidenta plăcere a paradoxului, a aluziei glumețe, a dezmințirii cultului strămoșilor. Nimic nu-i făcut să lege altfel decît prin electrizări de antene, acele *greenhorns* (verzi ca irișii Minodorei) ale novicilor, caraghioși, împiedicați în redoarea lor de mașinărie, delicați totuși, șotioși, panglicari, amuzanți. Dacă nu înțelegi ce vorbesc și ce se spune despre ei, dacă te-ncurcă trei anexe complicate, cu povești scrise într-un idiom din viitor, cu personaje bizare, eclozate din cîte-o farsă, nu-i nimic. Nu trebuie să-i pricepi, trebuie să-i guști, lingîndu-te pe degete, ca și cum arătătorul cu care dai pagina ar fi prins aromă de caramelle topite. Așa sînt ei, cu poveștile lor: niște gămălii de *Krumpenzucker*, uitate într-o bombonieră de argint, cu monogramă. Depinde cum te uiți la ea, casa, jur împrejurul lor, se prăbușește sau prosperă... ■

cărți primite

● Alexandru Dumitru, *Matricea de onoare*, poeme, Bacău, Ed. Casa Scriitorilor, 2005. 112 pag.

● V. B. „ântăreanu, *Hendian Cuceritoru'*, volum apărut în regie proprie, 2005. 98 pag.

● Taras Șevcenko, *Tinerele mele gânduri*, traducere din limba ucraineană de Ion Cozmei, Timișoara, Ed. Augusta, 2005. 164 pag.

● Iuliu Părvu, *Jurnalul stărilor lirice (2004)*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2005 (versuri).

● Marcel Mureșanu, *Orbul pământului (terține imperfecte)*, Ed. Grinta, 2005 (versuri; prezentare pe ultima copertă de Irina Petras). 62 pag.

● Felicia Mohr, *Răsăritul apusului*, prefață de Tudorel Urian, București, Ed. Ex Libris Universalis, 2005 (versuri). 72 pag.

● Ioan Matiuț, *Deja vu*, o antologie în selecția autorului și poeme inedite, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. „Poetii urbei”, seria „Poetii Aradului”, 2005 (prezentare pe ultima copertă de Ion Mureșan). 96 pag.

● Atila Racz, *Eden în pustiere*, Cluj-Napoca, Ed. Eikon, 2005 (versuri). 142 pag.

● Nora Iuga, *Fetița cu o mie de riduri*, poem-roman, București, Ed. Cartea Românească, 2005 (prezentare pe ultima copertă de Carmen Mușat). 112 pag.

● Eugen Stetcu, *Pe vocala unui zeu*, postfață de Cristian Livescu, Piatra Neamț, Ed. Crigarux, col. „Orfeu”, 2005 (versuri; prezentare pe ultima copertă de Eugen Simion). 70 pag.

● Dan Popa, *Chronos*, roman, Arad, Multimedia Internațional, 2005. 160 pag.

● Mihai Bradu, *Camera de visat*, ilustrată de Done Stan, București, Ed. Vergiliu, 2005 (versuri). 120 pag.

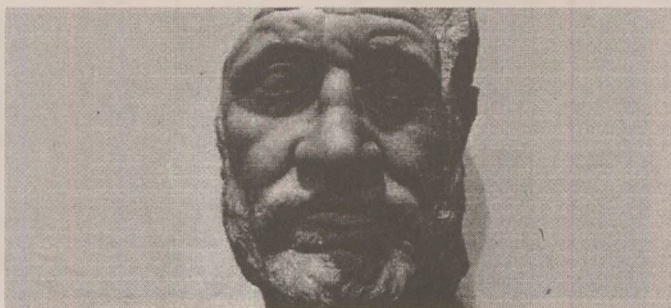
● Victor Nichifor, *Epoca Lu*, poezie, prefață de Ion Bogdan Lefter, Pitești, Ed. Paralela 45, 2005. 166 pag.

● Cezar Pricop, *Patria de carton (Moartea lui I.P. Culianu)*, Pitești, Ed. Paralela 45, 2005. 300 pag.

Florin Toma, *Moștenirea Familiei Bildungsroman*, Editura Cartea Românească, București, 2005, 215 pag.

Romanul a mai făcut obiectul unui comentariu în nr. 48 / 2005 al *Românului literar*, semnat de Tudorel Urian

critică literară

Titul volumului singular și postum al Titei Chiper, *Într-o lumină orbitoare*, este frumos, dar întrucâtva derutant. Fiindcă sugestia lui primă ori secundă este aceea de revelație, de moment al adevărului la care se ajunge *ex abrupto*, fulgerător, într-o incandescență a marilor trăiri. Or, dialogurile pe care le poartă Tita Chiper, departe de a ilustra și expune convingeri definitive, construiesc cu răbdare alte și alte semne de întrebare. Când interlocutorul răspunde prea „apăsător”, cu certitudini interioare pe care le observăm și în linia stilistică a frazei, el este adus imediat în zona dubiului, a dilemei, printr-un nou și bine plasat accent interogativ. Tehnica aceasta e vizibilă în dialogul cu Johnny Răducanu, trecut prin toate apele îndoielii de către un demon jucăuș cum Tita Chiper știa să fie. În cele din urmă, pitorescul artist, pus în încurcătură de propria biografie (cum să cânti jazz în comunism? și, dacă ai făcut-o, cum poți explica asta azi?), găsește niște imagini aproape poetice, de o remarcabilă expresivitate: „și atmosfera și decența și frumosul cu care se-nâlneau acolo oamenii care intrau la «Monj» și pe urmă rămâneau cu amintiri de clipe bune în timpuri grele, nu erau creația sistemului. Mai dura ceva din amintirile României care, după 100 de ani de luptă pentru a aduce din Germania ștecher și glasapir, iar de la Paris spirit, ajunsese prin '38-'39 să fie o țară și să aibă un stil.” (p. 91); „Parcă plutea deasupra oamenilor din București, sigur că și-n provincie era la fel, dar eu vorbesc de ce observam aici, parcă plana tot timpul un nor în care cultura, inteligența, libertatea umană funcționau aproape perfect. Nu ca înainte de '44, dar aproape. Te simțai protejat.” (pp. 92-93).

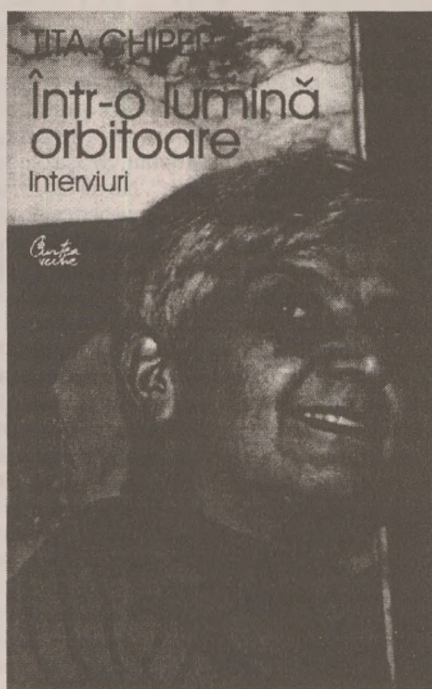
Nu e vorba așadar, la Tita Chiper, despre un morb al contradicției cu orice preț și despre poziționarea celui ce întreabă într-o continuă, metodologică „adversitate” față de cel ce răspunde. Ea se comportă — cum bine remarcă Andrei Pleșu în deschiderea volumului — ca un experimentator, un om care „încearcă” și se „străduiește”, aflat mereu în căutare. Lucrurile nu sunt fixate odată pentru totdeauna, rigide, imobile; ele sunt puse în raporturi noi de o curiozitate mereu vie, alegând cele mai bune unghiuri pentru a disloca prejudecățile și clișeele suficienței. Și mai e ceva. Pe lângă complexitatea individuală, o rezultantă a acestor interviuri este complexitatea societății noastre în ansamblul ei. O voce, cât de sonoră, nu le poate acoperi pe celelalte, după cum o experiență, fie și bogată, nu exclude alte istorii personale, felii de viață nu mai puțin impresionante. Datoria reporterului este de a capta fluxul tuturor acestor povești trăite și a le pune apoi laolaltă într-un *puzzle*: fascinant. Modelele pozitive și negative nu sunt subliniate retoric, arătate cu degetul, supuse admirației sau deferite justiției noastre morale. Nu apare, de fapt, un model unic, la care subiecții să fie raportați în mod constant. Există, în schimb, *standarde* etice și intelectuale, divers-profesionale, bareme cu care conduita fiecăruia ar putea fi „corectată” și notată. Dar Tita Chiper nu-și îngăduie nici această mică voluptate. Plăcerea ei este să descopere, să devoaleze un ins, întorcându-l către episoadele vieții sale și stărnindu-l să reflecteze asupra lor. Reușita reporterului fiind probată de autenticitatea și densitatea răspunsurilor primite, de propozițiile memorabile ori de firescul, omenescul conținut în ele. La sfârșitul cărții, după ce am urmărit zeci de fire existențiale prinse într-o istorie imposibilă, realizăm frumusețea desenului din covor, liberul arbitru, ca și hazardul care e al vieții înseși. Iată numai câteva mostre din fabulosul inventar uman al Titei Chiper: „doctorul Ioan Cantacuzino, când lucra la Institutul Pasteur, nu avea impresia că, fiind român, vreun coleg parizian îl privește chiorăș numai din acest motiv. El se simțea european firesc, fără s-o declare toată ziua, cum nimeni, dacă este întreg la minte, nu scrie pe ziduri că-și iubește mama, chiar dacă-i animat de cel mai arzător sentiment.” (Ioana Cantacuzino; p. 38); „studii în străinătate făceau și unii tineri proveniți din alt mediu decât noi. Acum stau și mă gândesc

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Felii de viață (II)

Tita Chiper, *Într-o lumină orbitoare, interviuri. Cuvânt înainte de Andrei Pleșu. Notă asupra ediției de Mircea Vasilescu. Editura Curtea Veche, București, 2004, 384 p.*

că, totuși, ceva ne deosebea: alor noștri nici nu le trecea prin minte să rămână în străinătate. În țară aveau avere, aveau casă, familie, rude, aici erau morții noștri și rădăcinile.” (Alexandra Sculy-Logotheti; p. 47); „Ungurii, cehii, polonezii înțeleg cultura ca pe ceva care merge în pas cu lumea. Noi mergem încet. N-avem nici pasul potrivit și ne și poticnim. Și nu suntem atenți la ce-i preocupă pe tineri. Să mai am acum energie, eu n-aș mai culege cântece bătrânești și balade, ci rockuri, aș umbla să văd ce-i la discotecă” (Mihai Pop; p. 58); „Tinerii oameni de afaceri vin grăbiți să-și decoreze un birou, un sediu de firmă. Cumpără fotografii ale vechiului București, vor «istorie», vor «vechime»”. În fond, comerțul cu obiectele de artă ne ajută să ne descoperim și niște rădăcini ale noastre, altele decât dealul din sat sau fântâna cu cumpănă.” (Sașa Constantinescu; p. 71); „eroismul nu-i o chestie de vocație absolută, pe care o poți proba neconștient. Marii eroi ai cruciadelor în unele împrejurări se băteau ca lei, în altele fugeau ca niște căcâcioși. Pentru eroism nu te pregătești ca pentru o meserie oarecare,

nimeni nu ajunge erou din «opțiune profesională». Devii astfel printr-o circumstanță fortuită și, de multe ori, din rațiuni strict utilitare: n-ai altă soluție. Să mai fi fost posibilă una, ai fi ales-o negreșit pe ea, nu eroismul.” (Alexandru Paleologu; pp. 98-99); „Dacă luăm, de pildă, genul de informații pe care ni-l servesc prezentatoarele cu chip angelic, vorbindu-ne despre orori: copilul ars în sobă, bătrânul mâncat de lupi, mama asasinată bestial de fiul alcoolic ș.a.m.d., ni se creează impresia că am pătruns în cotloanele cele mai ascunse ale realității, fără restricții. Dacă suntem atenți însă la știrile lipsite de senzațional, descoperim că exact în timpul când copilul ars în sobă ne ținea trează atenția și forma un curent de opinie fermă — cine nu e împotriva unei asemenea orori? — se dădeau ordonanțe de guvern, treceau prin Parlament legi cu efecte importante și pe termen lung, care ne privesc pe toți” (Mihai Pascu; p. 115); „În perioada de care vorbim eu am căutat să am cât mai puține alte conflicte decât cel principal. Viața de atunci îți crea diferite prilejuri, zilnic aproape: puteai să te certi cu securității de la poartă, la serviciu, cu necunoscuți, cu prieteni, că tensiuni erau destule. Dar te «mărunțai». Puteai să apari ca o persoană care se ceartă cu toată lumea, un conflictual prin vocație, pe fleacuri, și care, între altele, a intrat în conflict și cu «puterea».” (Radu Filipescu; p. 132); „Pentru foarte multă lume a fi prost dispus, a vedea lucrurile în negru înseamnă o formă superioară de inteligență: domnule, eu nu mă las prost de aparențe. Toată lumea trăiește într-o nesimțire care rezultă din mediocritate: nu e cazul meu!” (Andrei Pleșu; p. 161); „Pe mine m-a obsedat episodul relatat de Noica, privitor la acel țaran care, deși martor la un incendiu la căpițele de fân, nu poate da nici un amănunt: «Ce-ai văzut?» «Nimic.» «De ce?» «Mă uitam la oi.» O formă de civilizație foarte concentrată asupra unor adevăruri/ interese proprii — aceasta a fost, în mare parte, caracteristică satului românesc” (Alexandru Duțu; p. 168); „Creștinii nu sunt utopici, ei sunt de un realism care pe unii contemporani îi poate deruta. Creștinii trebuie să știe mereu foarte exact unde stau, ce trăiesc, ce vor, mereu trebuie să aibă exemplul lui Christos, al Apostolilor, al primilor creștini, acei oameni care au știut să administreze bine realitățile pe care le trăiau. «Eu nu mă lupt la întâmplare» zice Apostolul Pavel, adică el știe bine ce vrea, el vrea cununa, vrea să se încununeze vorbind despre sine ca despre un atlet care aleargă pe stadion: el aleargă spre țintă, «ținta mea e mântuirea».” (Justin Marchiș, pp. 213-214); „cârciumioarele nu mă deranjează dacă se cheamă «Impex» sau «Semiramida»; lasă să fie și ele dar și «La Iordache» sau «La trei păduchi» ori «La ultimul leu». Ani de zile am tot avut firme fără imaginație: Alimentara, Încălțăminte, Ferometal. Totul e să nu apară aplatizarea, să se păstreze diferența, bogăția realului, farmecul.” (Irina Nicolau; p. 282).

Din aceste mici fragmente, care nu mai necesită comentarii, oricine își poate reprezenta întregul. Ridicasesm, pe parcursul lecturii, o singură obiecție: cam mulți descendenți de foști în paginile volumului. Dacă cei din familiile bune, avute sunt de înțeles pentru apartenența lor organică la regimul interbelic, obstinația cu care alții își caută câte un bunic chiabur sau un cumătru martir e destul de comică. Întrucât întoarce pe dos dosarul de cadre din comunism, cu punctele specifice de rezistență: bunicul țaran sărac și mătușa ilegalistă. Iată un tipar previzibil, pe care mă gândeam să-l amendez. Dar nu mai pot s-o fac, fiindcă mi-a luat-o înainte chiar autoarea interviurilor, cu inteligența ei ascuțită: „După '89 se petrece un fenomen invers: lumea românească pare să aibă din ce în ce mai puțini «foști» aparținând vechiului regim. Cum se explică?” (p. 144). Excepționalul volum al Titei Chiper s-ar cuveni citit și studiat în toate Facultățile de Jurnalistică din România, ca un curs superior intitulat, simplu, Interviu.

comentarii critice

Un capitol dintre cele mai tensionate ale istoriei noastre e încă nescris cum se cuvine: cel ce începe cu momentul 1989. Și nu numai pentru că se află în curs de desfășurare, ci și pentru că e amestecat cu impuritățile perioadei anterioare în așa grad încît cu greu pot fi făcute departajările politice, sociale, culturale și nu în ultimul rînd cele morale, cu greu poate fi delimitat începutul salutar de ceea ce reprezintă șirul unor nenumărate, perfide, abominabile continuități. Ne aflăm încă într-o zonă tulbure pe care cercetătorii n-ar putea-o aborda fără a lua în considerare mărturia unor condeie lucide ce adesea, nu fără a-și asuma felurite dezagregate, în pofida desființării cenzurii ca instituție, au analizat de la o zi la alta procesul lent, penibil întîrziat, nu o dată contradictoriu al democratizării și al alinierii noastre la standardul continental. Unul dintre ele aparține regretatului prozator Corneliu Buzinschi (1937-2001). Soția sa, d-na Florica Buzinschi, i-a alcătuit cu devotament o culegere din articolele pe care le-a publicat în anii '90, în diverse periodice, între care *România liberă*, *Dreptatea*, *Alianța Civică*, *Baricada*, *Cuget*, *Ateneu*. Culegere intitulată rezonant *Ocultism și harababură*, primul termen semnificînd „ocultismul comunist, de sectă parazită”, iar cel de-al doilea „haosul bine dirijat al democrației originale”. Axa acestor texte o constituie marea probitate a autorului lor. Departate de-a fi un reciclat sau un oportunist de curte nouă, Corneliu Buzinschi a avut o comportare demnă și în răstimpul „epocii de aur”, elaborînd nu numai un capitol al uneia din cărțile sale, de tăioasă opoziție politică, *Tindală-împărat*, în care era lesne recognoscibil „geniul carpatin”, ci și proiectînd o trilogie care trebuia să cuprindă scene ale grevei minerilor din 1977. Urmarea? Înscenarea unui „accident” de mașină în 1979, cînd scriitorul plecase în Nordul Moldovei pentru a strînge material documentar de la părinții cîtorva dintre minerii „disparați”: „accidentul a fost cît se poate de accident, iar mașina în care mă aflam a fost și «jefuită», numai că hoții au furat din geanta de voiaj numai casetele pe care erau înregistrate povestirile părinților minerilor despre copiii lor dispați și caietul cu însemnări. Hoțul, sau hoții, dacă ar fi fost «cinstiți», ar fi trebuit să-mi fure casetofonul și alte obiecte personale cu destulă valoare bănească”. Chiar după trecerea cîtorva ani îmi amintesc că prozatorul se mișca cu greutate, marcat la vedere de consecințele indeneagabilei răfuiei politice care l-a țintuit timp de multe luni de un pat de spital și care era să-l coste viața. Drept care nu cred a exagera socotînd că în cerneala cu care au fost așternute textele sale se află și stropi de singe, la propriu...

Cu sagacitate și curaj, Corneliu Buzinschi și-a dat seama că societatea românească nu se putea regenera cu ușurință după răsturnarea dictatorului, întrucît și-a păstrat fatalmente „încheieturile improvizate după ordinea bunului plac”, slăbiciunile pe care le-au indus ideologizarea obligatorie, mizeria, teroarea. Și-a păstrat și reflexele de „supușenie” care împiedicau regăsirea în conștiință, exercițiul real al democrației: „Tot ce nu era în lanț ieșea din regulă, devenea un pericol, mutîndu-ne în altă subterană, mereu mai în adîncul ștergerii, ca intelect, ca ființă umană, într-o cursă a iadului pentru *Liniștea Noastră*, întrucît *Liniștea Noastră* nu s-a inventat în campania electorală a Frontului. Devenită slogan, *Liniștea Noastră* era un reflex al obedienței, adînc înrădăcinat în fiecare dintre noi, cei ce trăim în țarul comunist, știind că ceas de ceas partidul gîndește pentru noi și face totul pentru *Liniștea Noastră*”. Ceea ce s-a dorit a fi un act de diversiune s-a dovedit a fi doar o reacție a „prizonierului robotizat”, captiv aproape o jumătate de veac. Cu atît mai anevoios s-a arătat drumul reîntoarcerii la normalitate cu cît revolta populară, fierberea ei sublim spontană au fost deturnate de către un grup de profitori, emanați *de facto* nu din revoluție cum pretindeau, ci din structurile „de rezervă” ale vechiului regim, locatari ai Cartierului Primăverii care

Corneliu Buzinschi, *Ocultism și harababură*, Ed. Oscar Print, 2005. Articole de presă din perioada 1990-1997, prefată de Eugen Uricaru, selecția și redactarea textelor: Florica Buzinschi, 308 pag.

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Un martor incomod

jinduiau la locuri „mai în față”: „În frisonul schimbării, al eliberării energiilor care pulsau sub Liniștea Noastră, garda a II-a tinăra de nomenclaturiști s-a grăbit să-și ocupe Scaunele. Armata s-a revigorat cu Mai Vechii (înlăturați din funcții) care visau, în nopțile lor de pensionari bine remunerați, medalii și defilări, grade pe care nu apucaseră să le primească și, iată, tocmai s-a ivit ocazia, cînd nici nu se mai așteptau. Și așa, sub perdeaua de fum, s-a strecurat și Securitatea”. Nu de dragul interesului public, ci minăți de cruntul lor interes personal, „emanații” au arestat cuplul dictatorial și cîteva căpetenii din imediata apropiere a acestuia, montînd, „pentru *Liniștea Noastră*”, „bilciul dâmbovițean al proceselor televizate”. În consecință a instaurat o cîrmuire hibridă, alcătuită numai din foști nomenclaturiști, mai din impostori sau deținuți de drept comun, dar cu toții *revoluționari și oameni de bine*, care s-au înșurubat temeinic în Scaune, „sărînd opăriți numai cînd li se amintește că în «originala» lor democrație folosesc aceleași practici bine cunoscute”. Firește, impostorii au recurs la conceptul vinovăției colective care nu e decît un vector al gîndirii totalitare, deprinsă a desconsidera individul, subsumîndu-l categoriei: „Toți sîntem vinovați de comunism și nici nu ne dăm seama. Asta este boala noastră și trebuie să ne lecuim. Ei se lecuiseră de mult, că aveau de gînd să-l înlătore pe Ceaușescu. Și iată așa au apărut disidenții nomenclaturii, și de la 22 decembrie încoace vorbim mereu de revoluție, fără însă a nega idealurile comuniste. Era firesc să renască p.c.r.-ul”. Lucruri pe care le știm bine, însă pe care Corneliu Buzinschi le-a formulat între cei dintîi, diagnosticînd răul istoric cu un amestec de emoție și exactitate de care se cade a ține seamă.

Remarcabil ni se pare și portretul în implacabile tușe pe care l-a trasat scriitorul „vechiului pecerist”, individ necesar pentru „a ține biciul” și a pune în aplicare ucăzurile venite de la Centru, deoarece „de gîndit, gîndea numai și numai nomenclatura partidului”. Inițial recrutat din categoriile cele mai suspecte, cu un statut profesional și moral incert, trecut prin școli de partid și treptat garnisit cu diplome obținute „pe puncte”, ipochimenul de acest tip „lucrează” azi cu vechile metode ale carierismului, neomițînd defăimarea, marginalizarea, excluderea celor ce îi stau în cale. Cu toate că sistemul liberalizării ar fi trebuit să ducă la înlăturarea „vechilor”, aceștia prosperă inclusiv prin conectarea lor la rețelele afacerist-mafiote, care-i ajută să acceadă la funcții de conducere politic-administrative, desigur în detrimentul celor mai competenți și mai onesti: „Teama *vechiului pecerist* s-a mobilizat după revoluție: nemaiavînd șfichiul de plumb al *ideologiei* în posturi decizionale, incertitudinea așa-zisei mișcări a celei de-a doua gărzi îi dă posibilitatea manevrării, iar cei care au muncit și muncesc, adevărații creatori de idei și bunuri, de care țara n-are de ce se plînge,

timizi și timorați, se trezesc și astăzi marginalizați”. Cine nu recunoaște în imaginea „vechiului pecerist” un portret-robot al unui mare număr de politicieni din actualitate? Al celor ce-au format o „clasă politică” de-o legitimitate mai mult decît discutabilă, căci i-a exclus cu schepsis atît pe adversarii comunismului din țară și din diaspora, cît și pe oamenii nepătați, pe specialiștii autentici care n-au săvîrșit compromisiuri și care, doar ei, i-ar fi putut oferi eficiență și autoritate...

Cîteva exemple ale falsei schimbări pecetluite observățiile de ordinul generalității. Vechiul pecerist a fost ilustrat inclusiv de creatorii și intelectualii ispititi de propaganda comunistă, alergînd ei înșiși înspre tărîmul minciunii dotat cu tentante recompense: „Și așa au început să curgă fluvii *Lumina vine de la Răsărit*, *Bărăgan*, *Lazar de la Rusca*, *Ceaușescu-România*, trîncăneala ritmică a unui Adrian Păunescu sau Vadim Tudor, delirurile tipografice ale lui Dinu Săraru, Anghel, Lăncrănjan și toată lălaiala de imnuri și osanale, kilometri de pînză și culoare, de celuloid populat cu personaje cu aberant comportament de eroi-secretari, eroi-milițieni și eroi-securiști”. Regretabil, situația nu s-a schimbat în esență după decembrie. În fotoliile conducerii iau loc frecvent personajele cele mai hîrșite în adularea regimului și a cîrmacilor săi, rodite în slujirea puterii comuniste, circumstanță care constituie o garanție a fidelității lor față de puterea postcomunistă. Predevotatul Răzvan Theodorescu este înlocuit la conducerea Televiziunii „naționale” cu Paul Everac, „cel care, întreaga viață, adunînd resturi din pubele comuniste a rostit subiecte dragi *aparaturii*, pentru case de cultură și teatre, simțîndu-se obligat să imortalizeze clasa muncitoare într-o veșnică pomenire din repertoriul Cîntării României”. Verva lui Corneliu Buzinschi îi cuprinde în aceeași acoladă pe vechilii noi-vechi ai conducerii conservatoare, aidoma acelor picturi de pe pereții unor biserici vechi care înfățișează iadul precum o limbă de balaur pe care se înghesuie felurite spețe de damnați. Potentatul ceasului de față, „eliberat de ordinea ședințelor de partid c.c.-iste, acum își trîncăne limba de lemn pe teme patriotard-național-comuniste, cu mutații în tranziția de la cenaclul Flacăra la cenaclul Parlament, din lăturile partinic-securiste din «Săptămîna»”, în Cuțarida «României Mari», mărșăluind în frontul clonaților Dascălești, Verdeți, Păunești, Vadimi și special Funari, Marțieni, Văcari, în dimensiuni de la gramajul piticoid la înălțimea etalon Năstase — un fel de excrescență de Popescu-Dumnezeu. Lapidar spus, „tranziția” se petrece de la dictatura paranoidă la dictatura șmecheriei, nemaiamîndu-și scaunele în ritm de cazacioc, ci de Așa-i românul...

Cum se împacă totuși un atare dezmăț oportunist cu libertatea presei? Sînt oare compatibile cele două fenomene, unul țînd de prelingerea, aidoma unei purulențe, a unui trecut infect în organismul nostru social, altul însemnînd, măcar teoretic, un jalon al asanării? S-ar zice, fie și la o privire superficială, că presa e liberă ca pasărea cerului, dar cu ce folos? Numirea răului, chiar în virtutea unor dovezi irefutabile și a unor precizii dintr-unele cele mai incriminatoare, nu duce decît arareori la anihilarea lui. Pe de o parte avem a face cu acel joc al unui adevăr gratuit, lipsit de instrumentul acțiunii în real, al sancțiunilor și al celorlalte măsuri ce se impun pentru cumarea negativului, pe de altă parte libertatea expresiei însăși se întîmplă să fie manipulată, devenind, în mîini nostalgice, revanșarde ariviste ori numai mercenare, o diversiune. Presa nu e decît o țevă de eșapament, un mijloc de defulare relativ inofensiv. În loc de-a se delecta cu bancuri, la cozi, cetățeanul României de azi parcurește zărele și „în originala lui existență de după '89, are sentimentul libertății, pentru că a aflat despre violuri, despre greva lesbienelor și congresul homosexualilor, și că Triță Făniță își completa în valută forte conturile din băncile străine, încă de pe vremea împușcatului; un general cu picior de ghips, cu leafa lui de bugetar, a devenit bancher, iar comuniștii Securității susțin finanțele și, cu experiența lor, ne introduc în economia de piață; românul citește atent cursurile de drepturile omului ale lui Verdeț și memoriile elevate ale lui Dumitru Popescu, aflat încă în dilemă: cine a fost mai genial: Dej sau Ceaușescu?”. *A propos* de memoriile lui Dumitru Popescu-Dumnezeu. Am auzit că a mai apărut un volum din serie. Sînt curios să-l citesc, dar nu știu dacă-l voi putea găsi... ■

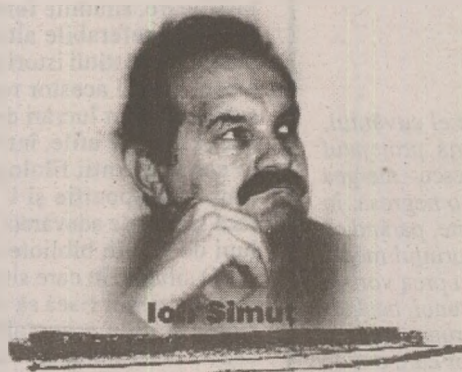
istorie literară

Neînchipuit de greu a demarat ediția critică Hasdeu! Începută în 1986 la Editura Minerva de către Stancu Ilin, după zece ani de cercetare în cadrul Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, a înaintat foarte lent. Nu e cazul însă să judecăm cu ușurință această situație. Cea mai importantă dintre cauze a fost, fără îndoială, dificultatea cuprinderii unei opere enciclopedice, foarte complexe și foarte întinse. Vor fi existând, probabil, și probleme de organizare a colectivului de cercetare, sincopă în continuitatea activității, nesincronizări în colaborarea dintre cercetători și editori și cine știe ce alte impedimente. Unul major, demn de luat în seamă, ține de stabilirea textului după norme filologice moderne. Întrucât limba și ortografia lui B. P. Hasdeu erau îndatorate unei epoci neașezate, când se scria după alte reguli decât ale noastre din 1986 sau de astăzi, a fost adoptată modalitatea interpretativă de transcriere, care a luat timp îndelungat de cugetare și de aplicare. Stancu Ilin explică pe larg în nota editorului la primul volum cum a procedat și specialiștii domeniului au apreciat caracterul judicios al transcrierii filologice. Z. Ornea a elogiut acuratețea restituirii și fidelitatea cu care sunt respectate criteriile transcrierii interpretative, într-o cronică a edițiilor publicată la timpul potrivit și reluată în volumul său *Interpretări* (Ed. Eminescu, 1988, p. 209-214). Tot acolo, Z. Ornea mai nota, în legătură cu finalizarea întregului corpus de *Opere* Hasdeu în ediția critică începută sub bune auspicii: „Să sperăm că soarta ediției va fi fastă, că ea va apărea toată, într-un ritm care să dea și generației mele șansa de a o putea citi și comenta”. Între timp, Z. Ornea a murit și nu a mai prins până în 2001, la sfârșitul vieții sale, decât apariția a încă două volume. A scris despre fiecare cu conștiinciozitate profesională și cu bune aprecieri. Dar tristețea acestei lenterii în ritmul de apariție a volumelor în cadrul unei ediții critice academice e boală veche și, se pare, incurabilă. De vină e un întreg sistem, din faza cercetării inițiale până la finalizarea editorială, insuficient finanțată sau pur și simplu neglijată de către instituțiile de stat responsabile în domeniul culturii. Sunt semne că ceva s-a schimbat, prin impulsul pe care l-a dat Eugen Simion, ca președinte al Academiei și coordonator al colecției, prin seria de „Opere fundamentale”. Dar asta e o altă problemă. Vechile serii de *Opere*, inițiate după 1965, apăreau la Editura Minerva, în seria „Scriitori români” și aveau un departament special. Dezastrul s-a produs după 1990 prin impactul economiei de piață, iar colapsul edițiilor critice s-a înregistrat în 1999, odată cu nefericita privatizare a Editurii Minerva. La puțină vreme, Eugen Simion a înființat, sub egida Academiei Române, Fundația Națională pentru Știință și Artă, unde, prin colaborare cu Institutul „G. Călinescu”, au continuat să apară unele ediții critice, cele ai căror îngrijitori au supraviețuit. Ediția critică Hasdeu are șanse să răzbată până la capăt, în ciuda condițiilor nefaste pe care le-a traversat. Evident că nu a fost scutită de șocuri și blocaje.

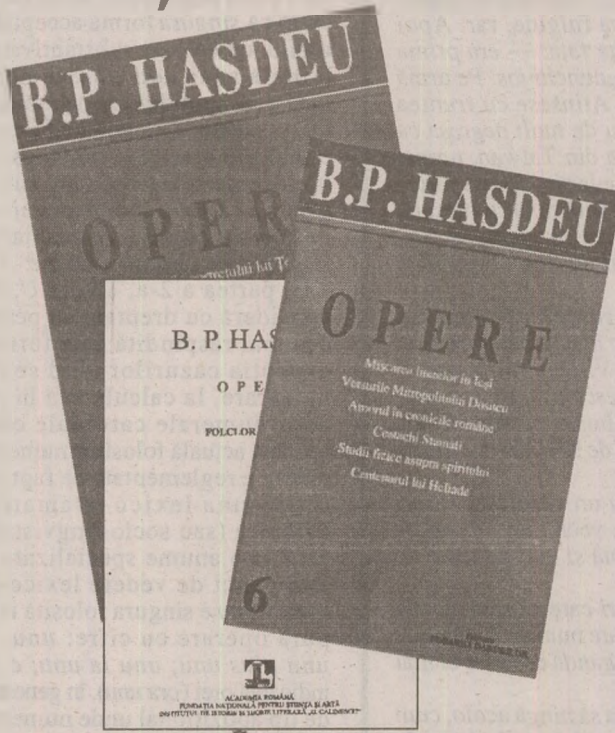
Tentative anterioare de restituire a operei lui Hasdeu într-o formă sistematică mai fuseseră, dar numai după un principiu selectiv. Cea mai notorie era aceea a lui Mircea Eliade din 1937, care publicase în două volume *Scrieri literare, morale și politice*, asumându-și-l ca model pe marele erudit. Idealul de completitudine (capabil să depășească semnificativ sfera literară) a plutit multă vreme ca o himeră editorială în cazul operei hasdeene. Integralitatea ei părea imposibil de realizat. De aceea, în 1968, Jacques Byck începe o serie de *Scrieri alese* (după logica și reticența anilor '50), „serie” care rămâne însă la primul volum, cuprinzând o parte din opera literară.

Adevărul este că, pe cont propriu, în afara unei serii de *Opere*, se înregistraseră câteva izbânde notabile până în 1986, la declanșarea ediției critice. Grigore Brâncuș editează monumentul filologic hasdeean *Etimologicum Magnum Romaniae*, în trei volume, apărute în anii 1972-1976 la Editura Minerva. *Cuvente den batrâni* apar, tot în trei volume, la Editura Didactică și Pedagogică, în 1983-1984, în îngrijirea corectă a slavistului Gheorghe Mihailă. *Istoria critică a românilor* este reeditată, după toate regulile științifice, cu un studiu introductiv de către Grigore Brâncuș, la Editura Minerva, în 1984 (în completare, istoricul Manole Neagoe a adăugat un alt studiu și note de specialitate adecvate). De ce nu au putut fi cuprinse aceste reeditări chiar în seria de *Opere*? Nu am un răspuns

mai bun decât că planul ediției critice era altul, cu alți îngrijitori. Bănuiesc că această misiune și această responsabilitate și le-au asumat pentru opera literară Stancu Ilin și I. Opreșan, care ulterior au dorit (sau au fost siliți de împrejurări) să-și extindă competența și asupra celorlalte domenii. Nota asupra ediției critice B. P. Hasdeu, publicată în primul volum, cel din 1986, anunță că ediția critică este proiectată în 20 de volume, care vor cuprinde întreaga operă hasdeeană, restituită prin efort colectiv: „S-a format, pentru prima oară, un colectiv de specialiști, din mai multe domenii de activitate (istorie literară, folcloristică, filosofie, filologie și istorie), care și-a asumat

Mersul ediției Hasdeu

B. P. Hasdeu, Opere, V-VI, Studii și articole literare, filosofice, culturale, ediție critică, note și comentarii de Stancu Ilin, Ed. Floarea Darurilor, 2003; VII, Folclor literar, ediție critică de I. Opreșan, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2004.

această sarcină temerară” (p. XLIX). Dar nu ni se spune cine sunt membrii componenți ai acestui colectiv. Era evident că nu se putea proceda altfel. Rămâne un mister de ce acest colectiv nu și-a etalat rezultatele cercetării și de ce s-a redus, în cele din urmă, la Stancu Ilin și I. Opreșan.

Cert e că au apărut până acum următoarele volume din cadrul ediției critice de *Opere* Hasdeu:

I, *Poezii*, ediție, note, comentarii, variante și indici de Stancu Ilin, studiu introductiv de George Munteanu, traducerea versurilor [din rusă] de Raluca Tulbure și Victor Tulbure, Ed. Minerva, 1986. Este cuprinsă astfel pentru

prima oară întreaga creație poetică a lui Hasdeu, inclusiv cea în limba rusă.

II, *Proza din volume*, ediție critică de Stancu Ilin și I. Opreșan, Ed. Minerva, 1996. Volumul apare la o distanță de zece ani față de primul. Include, în principal, romanul *Micuța* și povestirea istorică *Ioan Vodă cel Cumplit*, alături de alte texte mai puțin cunoscute, reproduse din volumul *Sarcasm și ideal*. Interesant este discursul academic închinat postum soției în textul memorialistic *O nevestă româncă în traiul pământesc și-n viața după moarte*, sursă de informații biografice.

III, *Proza din periodice și din manuscrise*, ediție critică de Stancu Ilin și I. Opreșan, Ed. Minerva, 1998. Cuprinde prozele: *Duduca Mamuca* (Din memoriile unui student), sursă de scandal la vremea ei, *Ursita*, primul episod dintr-un proiectat roman istoric, și alte povestiri istorice, dintre care cea mai importantă e *Destăruarea lui Petru Vodă Rareș*. Merită reținute și prozele satirice din revistele „Aghiuță” și „Satyrul”, pentru schimbarea de tonalitate.

IV, *Dramaturgia*, ediție critică de Stancu Ilin și I. Opreșan, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, 2003. După cinci ani de la volumul anterior, s-a schimbat editorul. Sunt cuprinse trei piese din volume: *Răzvan și Vidra*, *Trei Crai de la Răsărit* și *Femeia*, una din periodice: *Răposatul postelnic*, plus scenete și dialoguri tot din periodice, iar în addenda piesa în limba rusă *Trei miri și trei mirese*. Aparatul critic este consistent și lămuritor, cu note, comentarii și variante.

Aici se produce o ruptură în succesiunea volumelor, scoase din seria „Scriitori români” și apărute într-o altă formulă grafică. Deși volumele 5 și 6 au primit și ele subvenție de la Ministerul Culturii și Cultelor, de care au beneficiat și volumele II-IV, totuși au apărut cu o înută grafică schimbată. Numerotarea volumelor este păstrată, ceea ce dovedește că ne situăm în același sistem. Nedumerirea noastră însă persistă.

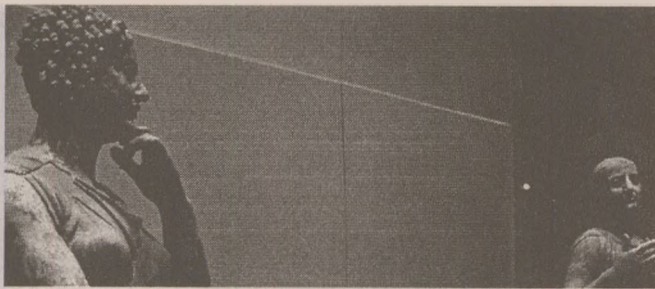
V (5), *Studii și articole literare, filosofice și culturale, în volume*, ediție critică, note și comentarii de Stancu Ilin, Ed. Floarea Darurilor, 2003. Din sumar: *Luca Stroici. Părintele filologiei latino-române, Filosofia portretului lui ,epeș, Câteva analize literare externe, Trei ovrei, Istoria toleranței religioase în România, Originile Craiovei. Biserica sf. Dumitru, Sic cogito. Știința sufletului și articole de mai mică întindere din volumul compozit Sarcasm și ideal*. Aparat critic minimal, dar suficient de lămuritor.

VI (6), *Studii și articole literare, filosofice și culturale, în periodice și manuscrise*, ediție critică, note și comentarii de Stancu Ilin, Ed. Floarea Darurilor, 2004. Dintr-un sumar foarte divers, cu multe titluri, se pot reține: *Miscarea literelor în Iași, Literatura, Versurile Mitropolitului Dositeu, Amorul în cronicile române, Supărările artistice ale lui Neagoe Basarab, Centenarul lui Heliade, Școala Carp-Maioreșcu etc.* Note și comentarii de indubitabilă utilitate întregesc ediția.

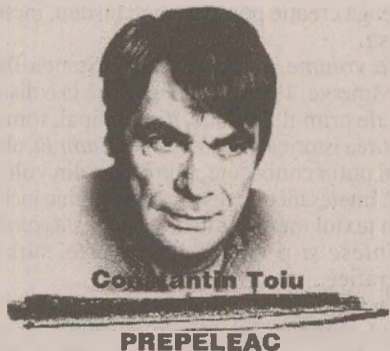
Cu volumul VII se revine la matcă: *Folclor literar*, ediție critică de I. Opreșan, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, 2004. Cuprinde un foarte divers folclor tradițional în versuri (ghicitori, descântece, balade etc.) și proză populară (basme, legende și povestiri fantastico-superstițioase), însoțite de un impresionant aparat critic, de 230 de pagini. Într-o notă din pagina 2, se promite că vor fi tipărite în această serie de *Opere* și volumele V și VI, cu conținutul menționat mai sus.

Dar construcției nu i se vede decât temelia, Ordinea așteptată vine foarte greu, făcând ca opera hasdeeană să persiste într-o nebulosă editorială. Din 2000 încoace, cei doi editori ai operei lui Hasdeu au dat la iveală și alte volume: Stancu Ilin, publicistica politică din anii 1859-1868, iar I. Opreșan, pe cea din anii 1869-1902. Tot I. Opreșan a mai restituit studiile și articolele economice și folcloristica, în câte două volume speciale, iar corespondența inedită, într-unul. Au fost publicate astfel alte zece volume din opera lui Hasdeu, în afara ediției critice, dar care pot intra în serie. Speranțe sunt, căci Stancu Ilin și I. Opreșan sunt editori cu merite incontestabile, dar programul editorial nu se leagă într-o coerență dezirabilă, într-un corpus unitar. ■

actualitatea

PREPELEAC

Zăpada suedeză

(Tinerilor naratori români sexoși)

Acum venise rândul lui Pavelescu; Șușu obosind, luase el cuvântul, ca agronom mai bătrân... Tânărul agronom Titi Streașină, protejatul său, trimis în experiență în Statele Unite - povestea Pavelescu - mergea spre miez-de-noapte împreună cu prietena lui, Miriam, o negresă, în rabla lor de Buick, pe una din autostrăzile late, nesfârșite, părănd că duc nicăieri. De condus, conducea ea, care-i spunea lui Titi „prințul meu”. Și care se fălea cu el, mai ales în fața albilor, că el, Titi, care nu prea vorbea englezește, le făcuse din sârma unei cozi de mătură aruncată la gunoi, bătând-o câteva zile în șir, nu cu ciocanul, cu laba unui godin de tuci aruncat și el, o busolă, ca să se magnetizeze, spunea, cunoscător, un profesor care era de față. Că Titi al ei, pe ce pune mâna, creștea, înflorea. Că femeile, cu el, făceau la trei luni, gemeni. C-așa era bărbatul ei și că așa era în țara lui de unde venise...

Era în primele zile ale lui decembrie. Treceau printre două lanuri de porumb galbene, paralele. Titi o rugase să oprească. Negresa frânase lung, periculos, fiind polei. Titi se daduse jos și intrase în lanul din dreapta. Întârziase, depășușând de probă porumbul pe care americanii îl lăsau pe câmp, până iarna, ai naibii, să se usuce cât mai mult, să nu care și apa din știuleți cu ei, acasă, și abia pe-urmă îl depozitau în hambare. Miriam claxona în joacă, crezând că el coborâse cu o nevoie. Parcă începuse să fulguie, rar. Apoi ninsoarea se înțeți, ca supărată brusc. Titi lăsa să-i bată fața, — era prima ninsoare din an, și i se făcuse dor de acasă. Puse un genunchi jos. Pe urmă și pe celălalt, care scârțâi, parcă, trebuind să fie uns. Atinse cu fruntea pământul înghețat, zâmbind în sinea lui cum ghicise nu de mult negresa că se tăvălise în pat cu colega ei de cameră, o chinezoaică din Taiwan, numai după un fir de păr drept și lung-lung și negru-negru, cum e la ei, găsit pe partea ailaltă a pernei, când, găsind-o singură, — Miriam fiind întâmplător plecată, — tipase, zgândărindu-l, de fapt ea dându-i ideea... Africa și Asia la un loc, poftim! — pufnea Pavelescu — se putea spune că băiatul poseda acum două continente, plus Europa.

Întorcându-se spre mașină, se gândea la treicraidelarăsărit prin ninsoarea înverșunată și la Crăciunul român atât de sărac în comparație cu cel de aici, copilăros, și care la ei venea parcă mai de vreme. Văzându-i zbenghiul țărâni în frunte, Miriam i-l ștersese la iușeală, cum era preschimbă el în noroi, încălzit de energia cerebrală a românului. O făcuse cu palma ei moale, plușată și fierbinte, privind atentă fără să zică nimic cele două dăre de lacrimi solidificate de ger la rădăcina nasului; apoi demarase în trombă.

Fulgii înghețați se năpusteau furioși în parbriz cu un zureit de zaruri aruncate. Negresa începuse să cânte un cântec de-al ei, vechi, de sclavă; pe urmă, fiindcă se apropia Crăciunul, îl rugase să-i spună și ei o poveste de Crăciun, de-a lor, din țara lui.

Titi se gândise bine, dar nu găsisese ceva adevărat, ori care să semene cât de cât cu viața de acolo, și îi spusese povestea cu sârbul care muncea în Suedia; și nici măcar nu puteai să zici că era o poveste; era propagandă ce citise el mai de mult într-un ziar românesc.

Cică sârbul ăsta, care muncea în Suedia, cum începea să ningă acolo, cum ninge acum, sarea în mașina lui, un Volvo de mână a doua, sămbăta, în zori de tot, când avea liber, și așa sbura pân' ninsoare, pân' viscol, ce era, pe șoselele mai puțin circulăte ale Europei, pân-ajungea în zece ore și ceva în Serbia lui, trecea granița câțiva kilometri; dacă ninge și acolo, era bine; dacă nu ninge, se dădea jos din mașină, vorbea de iarna sârbească cu hangiul la care trăgea, ciugulea ceva, dormea apoi cu capul pe masă câteva ore bune, se trezea, mai bea o cafea, și se întorcea în viteză la zăpada lui suedeză...

Dacă treceau vreo câteva ore de miezul nopții, ... al zilei următoare, fiindcă a doua zi era duminică.

Negresa pusese prin viscol o frână neașteptată, că pe autostradă topăiau doi iepuri în călduri, și îl întreba pe prințul ei, care tăcuse, dacă aceasta era toată povestea. El încuviință, nemaiadăgând nimic.

Negresa vru să-l îmbrățișeze, și chiar o făcu, dar scurt, cât permiteau centurile de siguranță... ■

(După *Însoțitorul*, Ed. C.R., 1981)

De multe ori, norma “academică” — regula care separă româna literară de variațiile populare și regionale — s-a stabilit treptat, ca de la sine, astfel încât astăzi nimeni nu mai știe prea bine pe ce temei s-a încetățenit o formă sau a fost condamnată alta. De la un autor la altul, din manual în manual, prin consens sau obișnuință, prin școală sau prin autoritatea unor oameni de cultură, cu justificări raționaliste sau estetice ori fără nici o justificare, anumite forme și construcții au devenit preferabile altora. Idealul ar fi să putem reconstitui istoria (destul de recentă) a constituirii acestor reguli (ea ar putea fi subiectul unor lucrări de licență migăloase, dar extrem de utile, într-un sistem didactic în care studenții filologi ar avea mai mult timp la dispoziție și li s-ar putea cere să facă lucrări de adevărată cercetare, petrecând luni de zile în bibliotecă).

O situație în care simplificarea inerentă unui dicționar riscă să producă interpretări rigide și greu acceptabile ale normei este cea a numeralului *un - unu(l)*. Noul *Dicționar ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (DOOM-2) separă, exact ca și prima ediție, din 1982, forma *unu* (numeral) de *unul* (pronume nehotărît). Am constatat deja că în anumite cazuri litigioase (în edituri, în redacții, la corectură) o asemenea indicație poate deveni excesiv de constrângătoare. Riscăm să considerăm că *singura* formă acceptabilă a numeralului cu valoare substantivă sau pronominală ar fi *unu* (în exemple ca: *Va fi ales doar unu din cei o sută de candidați*). Or, o asemenea normă e foarte departe de practicile scrisului românesc cult. Într-o lucrare de referință care din fericire nu trebuia să fie concisă și care se bazează pe sute de citate — *dicționarul academic (Dicționarul limbii române - DLR, Tomul XII, partea a 2-a, Litera U, 2002)* —, se consideră cu dreptate că pentru numeral cea mai răspândită este forma *unul*, “cu excepția cazurilor când se folosește la numărare, la calcule sau în componența unor numere cardinale compuse”. În româna actuală folosirea numeralului primei unități e reglementată de fapt de două condiții - una lexico-gramaticală și una stilistică (sau socio-lingvistică) - care au produs o anume specializare a formelor. Din punct de vedere lexico-gramatical, forma *unu* e singura folosită în situațiile de pură operare cu cifre: *unu, doi, trei...*; *unu plus unu*; *unu la unu*; *o sută unu*, în indicarea orei (*ora unu*), în genere în construcții de tip apozitional unde numeralul cardinal e echivalent cu un ordinal (*etajul unu, numărul unu, Formula Unu* etc.). În rest, forma numeralului este omonimă cu aceea a pronumelui nehotărît (de care adesea nici nu se poate disocia perfect, valorile fiind în bună măsură suprapuse). Opoziția dintre formele *unu* și *unul* ține în acest caz nu de specializarea gramaticală sau lexicală, ci de registrul limbii, corespunzând păstrării lui *-l* final din articolul horărit, în limba cultă scrisă, spre deosebire de pierderea lui în vorbirea orală și populară (*omul / omu*). Așadar, chiar dacă rostim în genere *Am adus ziarul*, sau *A intrat unu din zece*, vom scrie, potrivit codului limbii standard, *Am adus ziarul* și *A intrat unul din zece*. Forma

unu e marcată stilistic: chiar și în exemplele recente de pe Google, ea apare fie ca echivalent al cifrei, în construcții consacrate (*numărul unu, jumătate plus unu, unu la sută, note de unu*), fie ca formă populară folosită (adesea cu intenție) deopotrivă pentru

PĂCATELE LIMBII

Unu și unul...

numeral și pentru pronume (“am găsit *unu* beton”, forum.top66.ro; pronumele poate fi găsit în construcții cit se poate de colocvial-inculte, cm ar fi genitivul analitic cu *lu*: “albumul *lu unu* rău”, filehost.ro, “a murit bunicu *lu unu*”, my.opera.com).

De altfel, gramaticile noastre mai vechi - de exemplu Al. Philippide, *Gramatica elementară a limbii române*, 1897 - recomandau chiar forma *unul*. Unii autori explicau diferența de registru; aceasta apare la Candrea (*Cours complet de grammaire roumaine*, 1927), unde *unul* are varianta populară *unu*; la fel, în *Gramatica română* a lui Tiktin (ediția a III-a, revăzută de I.A. Candrea, 1945), numeralul e *unul* (“Câți? — Unul”), cu precizarea că: “În loc de *unu* se aude în gura poporului *unu* fără l” (p. 86). E drept că în *Gramatica limbii române* a lui Al. Rosetti (din 1943) și cea a lui Iorgu Iordan (din 1937) numeralul apare doar cu forma *unu*; acest lucru marchează poate urpas în impunerea formei popular-orale, dar se explică și prin faptul că respectivele manuale prezentau esențialul, fără a detalia exemple și excepții.

Și Mioara Avram, în *Gramatica pentru toți* (ediția a II-a, 1997), explică dificultatea de a stabili o normă simplă și clară: “De obicei se spune că numeralul cu valoare substantivă se scrie fără articolul enclitic *-l*, spre deosebire de pronumele nehotărît *unul*. Distincția nu este însă categorică și absolută, fie din pricina unor situații mai puțin clare, fie din pricina tradiției sau a necesității de a marca alte opoziții” (p. 130); exemplele aduse sînt *eu unul, tot unul și unul, de unul singur, pînă la unul*, textu fiind orientat împotriva unei înțelegeri simplificate și superficiale a normei.

În orice caz, nu mi se pare că e nevoie să stabilim o diferență rigidă între *unu* și *unul*, impunînd reguli artificiale și rigide de folosire a celor două forme. ■

a m i n t i r i

Pregătindu-mi volumul al doilea al Jurnalului (deși nu știu când va apărea volumul întâi) am dat peste niște scrisori ale lui Nicolae Steinhardt adresate mie pe vremea când eram redactor la revista „Viața Românească”.

Sunt scrisori în care Domnul Steinhardt, aflat la vârsta senectuții, îmi solicita atenția în calitate de redactor, fie în publicarea unor texte pe care le încredinșase revistei spre tipărire, texte amânate (nu știu de ce), temându-se să nu se piardă, (într-una din scrisori era vorba de vreo 7-șapte – asemenea texte), fie că era vorba de îndreptarea unei enunțări greșite a unui titlu, fie unele scrisori în care Domnul Steinhardt făcea aprecieri asupra unui roman al meu.

Scrisa mult, scrisa admirabil, dar era publicat cu picătura. Oare numai fiindcă era un om bătrân?

Nu m-aș mira să fie așa, mai ales că, tânără redactoare la „Viața Românească” am văzut cum erau tratați scriitorii mai în vârstă.

De pildă Ticu Archip, autoarea romanului Soarele negru adusese spre publicare o piesă de teatru Fântâna parcă așa se numea, dar nu numai că fusese tratată cu un refuz categoric, dar și cu impertinență de o tânără care nu scrisese nimic. Până la urmă piesa s-a pierdut pur și simplu.

În vremea aceea mă intrigase atitudinea unui „șef” de secție de la revistă care avea un dispreț idiot față de două scriitoare ce veniseră la „Viața Românească”, încercând să ofere ceva spre publicare. Este vorba de romanciera Olimpia Borănescu Filitti și de Laura Dragomirescu, soția criticului, o bună traducătoare a lui Faust.

„Șeful” îmi spusese fără pic de rușine: Scapă-mă de astea! Și au mai fost și Felix Aderca, și Barbu Solacolu, și Sanda Movilă și Ion Marin Sadoveanu, la fel tratați.

Din păcate, istoria literară va trebui să consemneze, nu fără o justificată jenă, asemenea atitudine a tinerilor scriitori sau numai redactori față de mai vârstnicii lor colegi.

Eugenia TUDOR-ANTON

Mult stimată și iubită Doamnă
Eugenia Tudor Anton,
Vă mulțumesc că mi-ați dat
scuturătură.
Nu cunosc adresa Dvs. completă;
daca, totuși, rânduindu-le de față vă parvin,
vă rog să binevoiți a mi-o comunica,
să vă pot scrie mai pe larg.
Cu cele mai bune și mai alese
simțăminte,
al Dvs. sincer devotat,
N. Steinhardt

Mult stimată și iubită Doamnă Anton,
Pentru ziua Dvs. onomastică,
pentru Sf. Sărbători ale Nașterii Domnului
și pentru 1986, multe sincere și alese
urări și felicitări.
Între mulți și sănătoși ani!

Scrisori inedite de la N. Steinhardt

Rohia, 6 iunie '83
Mult stimată Doamnă Tudor Anton,

Vin la Dvs. cu o mare și îndrăzneală rugămintă.
În textul meu intitulat „Simple întâmplări bucureștene”
(despre Alexandru George) s-a strecurat o regretabilă -
mai bine zis: boacănă - eroare.

Vă rog mult să binevoiți a o îndrepta.
Am atribuit lui F. Aderca romanul „Asasinul din
str. Neptun”.
Dar e greșit!!

Corect e: „Domnișoara din str. Neptun”!
Scleroza, ticneala... mai știu eu ce stranie asociație
de idei!...

Oricum, vă rog, vă implor, faceți cuvenita rectificare,
să nu apară Asasinatul, ci Domnișoara!

Iertați-mă și nu blestemați ziua în care m-ați cunoscut.
Știu, știu prea bine: sunt o belea, un bucluc, o năpastă
pentru „Viața Românească” și pentru Dvs.

Socotiți-mă ca pe o încercare trimisă de puterile
întunericului spre a vă pune răbdarea și îngăduința la
probă.

Recunoscătorul, devotatul și mai ales rușinatul
Dvs.

N. Steinhardt.

Rohia, decembrie '85
Mult stimată și iubită Doamnă Anton,

Pentru ziua Dvs. onomastică, pentru Sf. Sărbători
ale Nașterii Domnului și pentru 1986, multe sincere și
alese urări și felicitări.

Între mulți și sănătoși ani!
Și ne mai dați multe cărți puternice, netemătoare,
adevurate.

Devotatul și recunoscătorul Dvs.,
N. Steinhardt.

Amin!

Răspîndit pretutindeni
și nicăieri —
neputincioasă
nu mai știu să te-adun.
Cîndva, întindeam mîna
și puteam să te-ating —
strînse ghem erau toate
cîndva,
astăzi, separate de fum.

Singură stau și aștept
ca Domnul din cer
mirabila punte
spre tine
milostiv să-mi arunce

și mîna lui sacră
să-mi facă pe frunte
un semn —
mirîindu-mă cu ultima
cruce...

Semnal

Și deodată, noi —
dinaaintea morții,
prinși în farul care —
spintecă cerul.

Și din toate părțile,
năvălindu-ne
încercîndu-ne-n vaer
toate nebagatele-n seamă

luîndu-ne gura de aer,
cerîndu-ne dreptul lor
ignorat
de pe cînd, somnambuli,
plutitori
pe spinarea imensă-a
văzduhului-cal
ne lăsam, ireal, desenați
de fantastul Chagall...

Neliniște

Doamne, mă uit
la mîinile mele subțiri:
cînd am ridicat muntele
acesta semeț
care nu mă recunoaște?

Mă uit la pleoapa mea
fragilă ca o petală:
cînd am ridicat din mare
soarele acesta orbitor
care mă pîrjolește?

Unde e, Doamne,
duminea noastră -
răsplătitoare a atîtor
minuni pămîntești,
egală Odihnei Tale
Cerești
după facerea lumii aces-
tea
nedesăvîrșită în vecii
vecilor?...

Adela POPESCU

Rohia, 30-VIII-'86
Mult stimată și iubită Doamnă Tudor Anton,

Sincere mulțumiri pentru scrisoarea Dvs., care m-a
bucurat.

Deși sunt fericit la mănăstire, știrile (rare) ce-mi sosesc
„din lume” îmi fac plăcere și mă scot nițel din sihastrie.

Scriu foarte puțin, din lipsă de timp și pentru că observ
că revistele nu mai prea doresc colaborarea mea. Cu
atît mai bine, mă pot concentra asupra vieții duhovnicești;
am început - cu mare îndrăzneală - să scriu mici
articole teologice pentru publicații de specialitate.

Ce rău îmi pare că recenzia mea nu a putut vedea
lumina tiparului. Am trimis-o la „Opinia Studențească”.
Oricum, dacă voi izbui să obțin tipărirea unui volum
la Dacia în '87, o voi publica acolo. Dar până atunci
mai va...

Citesc multă istorie și mă delectez mai ales cu
Iorga, printre admiratorii căruii mă număr, nu fără
entuziasm. „Abandon” al lui Sabato m-a decepționat
mult!

Am avut aici, în iunie și iulie, parte de vreme rece
și ploioasă. August: torid și secetos. E foarte probabil
să viu în București în septembrie. Vai mie care locuiesc
în imediata apropiere a liniei de metro în curs de realizare!

Nu renunțați! Scrieți-ne încă un roman la fel de vinjos
și nepărtinitor ca Vara vrăjmașă!

Vă rog să dați crezare deplinei sincerități a simțămintelor
mele de aleasă și admirativă considerație și respectuoasă
afecțiune.

N. Steinhardt

Rohia, 5 august '86
Mult stimată și iubită doamnă Eugenia Tudor Anton,

Vă mulțumesc că nu mă dați uitării.
Nu cunosc adresa Dvs. completă; dacă, totuși, rîndurile
de față vă parvin, Vă rog să binevoiți a mi-o comunica,
să vă pot scrie mai pe larg.

Cu cele mai bune și mai alese simțăminte, al Dvs.
sincer devotat,

N. Steinhardt

Rohia, 19-10-'86
Mult stimată Doamnă Tudor Anton,

Am trimis recenzia cărții Dvs. „Opinie Studențească”
de la Iași.

Această răspuns: Prea tare, prea necruțător, nu merge!
Sunt peste poate de mîhnit și — vorba ceea — crăp
de ciudă!

Devotatul Dvs., cu multă aleasă afecțiune, N. Steinhardt

Rohia, 1989
Între mulți și sănătoși ani!
Și cele mai sincere mulțumiri pentru fidelitatea prieteniei
ce binevoiți a-mi acorda.
Cu dragoste întru Hristos, al Dvs.

N. Steinhardt

Toamna (detaliu)

La 1 februarie 1868, se naște, în localitatea Ștefănești, în peisajul cel mai specific al Moldovei de sus, primul copil al maiorului Dumitru Luchian din Botoșani și al Elenei Chiriacescu din localitatea Perieți, județul Ialomița. Botezat Ștefan, acesta este urmat la numai un an de încă un frate, anume Anibal, și consolidează nemijlocit, în ordine biologică și civilă, unirea principatelor în fruntea căreia se așezase colegul și prietenul tatălui său, colonelul Alexandru Ioan Cuza. Participă, totodată, încă de la această vîrstă fragedă, la mai multe evenimente ale familiei care, într-un anumit fel, constituie sau pregătesc experiențe radicale. Cînd Ștefan avea doar doi ani, tatăl său demisionează din armată, semn că nu era chiar o fire conformistă, iar în 1873 soții Luchian și cei doi copii se mută în București, pe strada Popa Soare, în casa pe care Elena o primise ca zestre. În acest timp lumea se mișcă, iar artele românești fac și ele pași importanți către emancipare și către consolidarea pozițiilor în spațiul public.

Chiar în anul 1868, cînd Ștefan Luchian deschidea ochii la Ștefănești, viitorul său coleg Nicolae Grigorescu trăia experiențele independenței de la Barbizon, studia cu insistență lucrările marilor maestri de la Luvru și trimitea, la rîndul său, mai multe pînze pentru expozițiile pariziene, iar celălalt viitor coleg, Ion Andreescu, tocmai absolvise primele patru clase ale Gimnaziului Gh. Lazăr din București și se muta la Sf. Sava pentru a o face pe cea de-a cincea. Cînd Luchian însuși ajunge la București, adică în 1873, Grigorescu prezintă, la expoziția organizată de către *Societatea Amicilor Belelor Arte*, ceva mai mult de 140 de lucrări, participare care îl va așeza irevocabil în conștiința publică, în vreme ce Ion Andreescu, aproape iluminat în spațiul acestei expoziții, suportă revelația propriei vocații și umblă, apoi, pe Valea Slănicului unde face nenumărate schițe de peisaj, pentru ca o dată cu venirea toamnei să-și înceapă scurta carieră de profesor la *Gimnaziul Tudor Vladimirescu* din Buzău.

Deși se naște cu treizeci de ani mai tîrziu decît Grigorescu și cu optsprezece decît Andreescu, Ștefan Luchian este inseparabil de acești doi mari pictori, chiar dacă el face acum doar primii pași în viață, în vreme ce cariera lor este în plină desfășurare, iar opera într-o irepresibilă expansiune. Înainte de a împlini zece ani, adică în cea mai vulnerabilă etapă a copilăriei, Ștefan își pierde tatăl și rămîne în grija exclusivă a mamei. După doar două clase făcute la Colegiul Sf. Sava, acolo pe unde trecuse, cu ani în urmă, și Andreescu, Luchian este retras și înscris pentru studiile gimnaziale la pensionul Șeicar, poate din pricina unei discipline mai severe pe care apriga sa mamă, acum capul familiei, o credea tocmai potrivită firii excesiv de independente a fiului său mai mare. Din anul 1884, adică de la vîrsta de 16 ani, i se cunoaște prima pictură, o lucrare în ulei de dimensiuni modeste care înfățișează o casă, lucrare semnată *Luchian Șt. cl. III*. Un an mai tîrziu, adică în 1885, el se înscrie simultan la *Școala de bele-arte* din București și la Conservator, unde-și alege flautul ca instrument de studiu. Dacă mai punem la socoteală și poezia, cu un titlu pastoral-erotic, *Sub cămăși de borangic*, pe care o publică în anul 1890 în revista *Generația viitoare*, avem deja profilul unei sensibilități multiple și al unei capacități de exprimare foarte largi. Plecat la München în 1889, de fapt poezia privind zestrea ascunsă a cămășilor de borangic este localizată chiar *Munich*, el se înscrie, în urma unui concurs, la *Akademie der Bildenden Künste*, unde îl are ca profesor pe Johann Caspar Herterich, iar colegi pe Oscar Obedeau și pe Ludovic Dolinski. Că legătura pictorului cu universul literaturii, și al poeziei în mod special, este una constantă și puternică o dovedește și interesul profund pentru poezia eminesciană. Marcat, în mod sigur, de moartea

poetului, dar și de lecturile susținute din scrierile acestuia, el realizează, în 1890, un portret elaborat al lui Eminescu a cărui reproducere i-o trimite lui Titu Maiorescu. Această înțelegere vastă a lumii reale și a lumii simbolice, înțelegere din care nu lipseau coduri de acces foarte diferite și puternic specializate, sugerează cu multă exactitate orizontul intelectual și etic al lui Ștefan Luchian. Deschiderea sa spre exterior, generozitatea privirii și diapazonul larg al sentimentelor, se sprijină în mod fundamental pe interioritatea construcțiilor artistice și pe intensitatea decantărilor culturale. Întors în țară, în iunie 1890, el expune pentru prima oară, la vîrsta de douăzeci și doi de ani, cinci tablouri în cadrul unei expoziții de grup organizate la Ateneu de tînăra grupare *Cercul artistic*. Insetat de experiențe artistice noi și neliniștit incurabil în planul existenței sale cotidiene, el părăsește iarăși țara, la nici un an de la întoarcerea din Germania, cu destinația Paris. Aici vede, în mod sigur, minuscula retrospectivă Van Gogh organizată, la un an de la moartea celui mai neliniștit dintre actorii artistici ai sfîrșitului de secol, în cadrul *Expoziției independenților*. Sinceritatea crudă a lui Van Gogh, combustia sa lăuntrică și feroarea exprimării spontane, fără precauții și fără menajamente, puteau constitui o lecție exemplară pentru un privitor atent, avizat și insașiabil cum era Luchian în mod aproape natural. Schimbînd cadrele temperamentale și pe acelea care țin de natura adîncă a sensibilității, în respirația cromatică a lui Luchian, în grija lui pentru puritatea tonului și pentru strălucirea tușei, se poate găsi o rimă subtilă cu mecanismele intime ale picturii lui Van Gogh. Numai că aici, în lumea carpato-danubiană apăsată de melancolie și ostilă strigătelor destrucționante, dramele septentrionale pot fi lesne convertite în aleanul unui fatalism locvace și, de multe ori, de-a dreptul fastuos. La începutul anului 1892, pictorul se întoarce iarăși în țară, de data aceasta întoarcerea fiind prilejuită de pierderea mamei. Cu cei opt mii de lei care îi revin ca parte după lichidarea casei materne de pe Popa Soare, pleacă din nou la Paris unde, după toate probabilitățile, se înscrie la Academia Julian. În această perioadă pictează lucrarea *La malul mării* și alte două tablouri cu o tematică frecvent înfrînită în epocă, inspirate din spectacolul curselor de cai: *Curse la Longchamps* și *La Auteuil*. Ceea ce dovedește că tînărul și neliniștitul pictor era interesat și de pictură, și de cursele de cai, și, de ce nu, chiar de pariuri. Spre sfîrșitul anului, se deschide la Paris o nouă și amplă expoziție Van Gogh, de data aceasta fiind expuse 104 tablouri. Cîteva luni mai tîrziu revine în țară, expune încă patru lucrări la expoziția *Cercului artistic* și, în mod absolut firesc pentru un artist fără vocație administrativă, lichidează scurt moșia Jugureanu, iar partea lui de peste șaptezeci și cinci de mii lei o investește în ipotecă. Apoi se odihnește la moșia unei mătuși, unde nu pictează, dar recită versuri. Iar în statutul *Cercului artistic*, votat în sedința din 23 octombrie, îl regăsim, printre semnatori, ca membru activ. Cum îl regăsim mai apoi, probabil în urma bunelor investiții în ipotecă, ca un personaj marcant al cafenelelor din București. Însă dincolo de epicureisme și mondenități, prezența publică a lui Luchian este din ce mai consistentă. În 1894 deschide, împreună cu uitatul Titus Alexandrescu, o mică expoziție undeva pe str. Regală nr.11, iar pentru pregătirea

138 ani de

Moș Nicolae Cobzarul

Expoziției anuale a artiștilor în viață, eveniment care reia după o întrerupere de mai bine de zece ani, mai ex treisprezece, este numit, alături de sculptorul Ștefan Ionescu Valbudea și de același Titus Alexandrescu, membru al juriu. În cadrul acestei expoziții, deschise la Ateneu, Luchian expune un număr de opt lucrări. Două dintre ele îi sînt achiziționate de către Ministerul instrucțiunii, în vreme ce pentru tabloul *Efect de lună* primește chiar Medalia a III- a, distincție care i se mai atribuie lui Dimitrie Serafim și, evident, nelipsitului Titus Alexandrescu. Fortifiat după aceste evidente succedare informat la fața locului și asupra mișcărilor independente din complicata lume artistică pariziană, el începe să privească altfel contextul artistic oficial în care trăiește, context pe care îl judecă sever și prin atitudini publice și inițiative instituționale. Împreună cu alți colegi, Luchian semnează un protest împotriva pictorului academist C.I. Stăncescu, președintele expoziției.

Ultima cursă de toamnă

n a ș t e r e

tefan luchian

Înscrie apoi la concursul pentru ocuparea Catedrei de la Școala de arte din Iași, se retrage din concurs, revoltă, alături de candidații respinși, cerînd anularea spune în cadrul *Cercului artistic*, al cărui vicepreședinte împreună cu Constantin Aricescu și, evident, pentru fine strînsele relații cu lumea cafenelelor face împrumuturi, ceea ce nu-l împiedică să cumpere atomic o casă la șosea, unde se și mută. Și pentru identitatea să fie deplină, el se retrage, împreună cu colegi, de la expoziția oficială, iar la 2 mai 1896, cu numărul 12 din str. Franklin, participă la prima *Expoziția artiștilor independenți*, al cărei manifest îl și alături de Al. Bogdan-Pitești, Nicolae Vermont în Artachino. De altfel, Bogdan-Pitești îl și prezintă în Revista Orientală ca fiind „un spirit liber, ei revoluționare”. Pentru a nu dezminți această

caracterizare, el se manifestă multiplu și, de multe ori, paradoxal. Participă la decorarea unei cârciumi artistice la Bragadiru, este în primele rînduri ale unui concurs al velocipediștilor, contractează zugrăvirea unei biserici de la Alexandria și a uneia din Tulcea, începe să frecventeze asiduu salonul literar al lui Macedonski și se numără printre membrii fondatori ai Societății Ileana, consecință instituțională a expoziției Artiștilor Independenți. La prima expoziție a societății, Luchian participă cu peste douăzeci de lucrări și chiar stîrnește discuții aprinse în presă din pricina caracterului original și modern al acestora. În 1898 o cunoaște, în timp ce picta biserica din Alexandria, pe Cecilia Vasilescu, o tînră din oraș căreia Luchian îi dă lecții de pictură și de care îl va lega o iubire aprigă și serioasă, cu perspective matrimoniale, revărsată într-o bogată corespondență pe durata a mai bine de un an. În iarna aceluiași an, cînd proiectul matrimonial părea a da un sens nou vieții artistului, infecția latentă, pe care pictorul o contractase probabil la Paris și o consolidase apoi prin spațiile eleusine ale Bucureștilor, izbucnește devastator, ca o inflamație cu abcese la gît, și îl ține la pat mai bine de trei săptămîni. În primăvara anului următor, suferă prima recidivă, i se scoate la vînzare casa de pe Kiseleff și ratează definitiv proiectul matrimonial cu Cecilia Vasilescu. Participă, însă, cu două uleiuri și cinci pasteluri la **Expoziția artiștilor în viață**, iar dintre pasteluri, două îi sînt selectate pentru **Expoziția Universală de la Paris**, care se va deschide în anul 1900. Acest an va fi, de altminteri, unul foarte fertil pentru fenomenul artistic românesc și unul semnificativ pentru Luchian. Acum se concretizează participarea sa la marea expoziție de la Paris, apare revista „Ileana”, cea mai importantă și mai spectaculoasă dintre publicațiile de acest tip de la noi, în redacția căreia lui Ștefan Luchian îi revine responsabilitatea artistică — de altfel, coperta primului număr este realizată, în stil Art Nouveau, chiar de către el —, așa cum cea literară îi revenea unui alt spirit Art Nouveau, poetului Ștefan Petică, cel specializat în arabescuri florale. Tot acum, la Ateneu se deschide o importantă expoziție Grigorescu, iar acest eveniment va consfinți cota maximă a gloriei celui mai admirat și mai iubit dintre artiștii români din toate vremurile. Deși în plină tinerețe, abia ajuns la vîrsta crucificării, Luchian se înscrie definitiv pe două trasee perfect adverse: în vreme ce biologic evoluează galopant către mortificare și disoluție, în ceea ce privește energia creatoare el este, cel puțin deocamdată, într-o formă jubilară și explozivă. Atît în ceea ce privește munca propriu-zisă, cît și activitatea expozițională și prezența publică, perioada care urmează este foarte bogată și, în ciuda unor tot mai mari dificultăți pe care i le creează reecidivele bolii, inexplicabil de mobilă. Paralizat temporar, înainte de a fi ținut definitiv la pat, internat prin diverse spitale și, mai apoi, întîmpinînd mari dificultăți la deplasare, el este totuși de o incredibilă mobilitate, fiind de regăsit la mai multe adrese într-un interval scurt, sau călătorind, cu scopuri curative, cînd în stațiuni montane, cînd pe malurile mării. Primește comenzi și participă la expoziții în țară și în străinătate, se apropie de Virgil Cioflec și este din ce în ce mai prezent în paginile presei culturale. În pofida slăbiciunii sale organice, din ce în ce mai acuzate, mișcările lui sufletești

îi reflectă perfect vîrsta interioară și inepuizabila disponibilitate creatoare. Ca o incarnare mitică a principiului creativității, Luchian se împuținează organic pe măsură ce se exteriorizează și se exprimă în ordine spirituală. Smulse parca din propria sa existență, ca un factor de echilibru în absolut, operele sale țin în cumpănă entropia ființei sale determinate și ireversibilă disoluție fiziologică. Imobilizat în pat în ultimii ani, cu funcțiile mecanice suspendate pînă în pragul încremenirii, el mai trăiește doar pînă își vede fratele mai mic, pe Anibal, stingîndu-se de fîzicie. Apoi, în vara lui 1916, îl urmează și el, cu doi ani înainte de a împlini jumătate de secol, cu alte cuvinte vîrsta deplinei maturități. Este înmormîntat în ziua de 30 iunie, la cimitirul Belu, iar în zilele care urmează prietenii precum Adrian Maniu, Francisc Șirato, Tudor Arghezi etc. îi deplîng dispariția și încearcă, fie și în fugă, să-i fixeze reperele posterității. Abia peste opt ani, în 1924, prietenul său Virgil Cioflec va publica monografia Luchian, prima lucrare de acest fel care i-a fost închinată.

În ciuda acestei existențe frămîntate și scurte, a risipei de sine și a unei receptări nu din cale afară de precoce, uneori, s-ar putea spune, chiar ezitante, Ștefan Luchian nu poate fi socotit, totuși, un nedreptățit. Drumul lui a fost ascendent, iar autoritatea sa publică s-a construit cu destulă rigoare. Din ce în ce mai insistent, el a fost așezat alături de Grigorescu și de Andreescu, ceea ce nu este puțin lucru pentru un tip de artist care și-a afirmat de la bun început independența de acțiune și curajul de a gîndi liber în spațiul expresiei artistice. Privit, însă, într-o perspectivă mai largă, pictorul nu poate fi definit doar prin vecinătăți autoritare. Chiar dacă el conciliaza, într-un mod de multe ori surprinzător, pulsunile jubilarilor, uneori cu o evidentă notă de frivolitate, ale picturii grigorescine, cu melancoliile grele, cu acel freamăt al materiei vii și al geologiei înseși, din viziunea lui Andreescu, orizontul lui Luchian nu se oprește aici. Format într-un moment al marilor experiențe din spațiul artistic european, în care grația Art Nouveau-lui, autonomia limbajului de tip impresionist și cercetarea analitică a formei, a suprafeței și a volumului deopotrivă, din perspectivă cezanniană, Luchian receptează aproape toate provocările timpului. Martor și, pînă la un punct, chiar actor al acestor frămîntări, el și le însușește, oarecum, pe fiecare în parte, dar nu se fixează pînă la epuizare într-una singură. Interesul său major nu este de ordin exterior, el nu ține, așadar, exclusiv de provocările limbajului, ci este mai degrabă unul care privește obsesiv interioritatea, mișcările sufletești și valorile imponderabile din cîmpul sensibilității. Luchian este incapabil să *exprime* fără să *mărturisească*, sau, cu alte cuvinte, să *demonstreze* fără să *comune*. Oricîtă libertate avea în exprimare și oricît interes ar manifesta pentru o modalitate sau alta de organizare a imaginii, el rămîne fundamental un barometru al infinității de nuanțe pe care sensibilitatea umană le îmbracă în diversele ipostaze ale existenței individuale și colective. De la scenele sociale și de la un anumit militantism implicit, la arabescurile și contururile Art Nouveau, de la exploziile cromatice, de un barocism învaluit într-o aură eterică și diafană, la fragmentarea luminii în pete mari, și pînă la sinteza absolută, aproape de economia ultimă a hieroglificei extrem orientale din *Lăutul*, mecanica interioară a picturii lui Luchian nu suferă modificări majore. Indiferent de coduri și de convenții estetice, căutarea lui profundă și aspirația absolută sunt circumscrise unui reper unic: miracolul existenței și bucuria infinită a conștiinței acesteia.

Pavel ȘUȘARĂ

document

majorat domiciliul obligatoriu cu 36 de luni în comuna Rubla-Galați.

La data de 6.06.1964 a fost pus în libertate conform Ordinului MAI nr. 784510/18.05.1964. (Șeful Direcției, ss indescifrabil, S.L.)

Acesta este actul integral al închisoărilor și domiciliilor obligatorii ale marelui gazetar.

Să revenim la Dosarul de penitenciar Carandino Nicolae aflat în volumul 77 al „Dosarului Penal 213 Iuliu Maniu și ceilalți”.

Mandatul de deținere preventivă de la fila 4, emis de Tribunalul Militar Teritorial București, conține ordinul prin care președintele Tribunalului Militar „ordonă tuturor agenților forței publice să aresteze și să conducă pe susnumitul inculpat la Penitenciarul Jilava”.

Conform procesului din 1947, N. Carandino urma să fie condamnat și externat în 1953, numai că la expirarea pedepsei nu a fost pus în libertate. Scriitorul urma să fie rejeudecat la 31 mai 1956. Găsim în dosarul său de penitenciar citații din 1955 și 1956 la filele 6,7,8,9 către inculpat, amănări ale procesului.

În **Nota M.A.I.-Serviciul închisori din 11 februarie 1956 de la fila 10**, citim un ordin de transfer către Tribunalul Militar Teritorial București din ziua de 13 februarie 1956 a „**inculpatului Carandino Nicolae în vederea studierii dosarului după care va fi readus în arestul M.A.I. și reținut pînă la judecarea cauzei.**”

Hărțuit, deținut, reținut și readus din închisoare în închisoare, rejeudecat în stare de arest, N. Carandino se îmbolnăvește. **Certificatul medical al „arestatului Carandino Nicolae” din 8 iulie 1955** atesta „**debilitate fizică și anemie secundară**”, pentru ca **Referatul medical din 26 aprilie 1956** să confirme avansarea deteriorării biologice: „**debilitate și astenie fizică, distrofie, stare reactivă**”. Alt **Referat medical din 7 aprilie 1956** prezenta „**fenomene de intoleranță gastrică subiectivă**”, iar cel din 8 ianuarie 1956 „**colită cronică**”.

În **Nota medicală din 29 iulie 1955 de la fila 16** se putea citi: „**Arestatul Carandino Nicolae refuză regimul medical spunând că îi face mai bine regimul obișnuit și că se satură. Se va scoate de la medical.**”

Aceasta era „zestrea” cu care N. Carandino punea pe drumul calvarului presărat cu alte închisori și domiciliu obligatorii.

Alte dovezi cutremurătoare din același dosar ale trecerii prin închisori a gazetarului „Dreptății”: documente ale procedurii de triplă identificare a deținutului: **fișa de cazier de la fila 24** cu „**impresiunile minilor stîngi și drepte**”, cu datele personale și cele privind condamnarea cu **Mandatul de arestare din 12 noiembrie 1947**, cu mențiunea „**pedeapsa începe cu 15 iulie 1947 și expiră la 15 iulie 1953**”, **fișa serviciului central de identificare de la fila 25** cu mai multe feluri de luat amprente digitale, printre care și cel al „**ultimelor degete luate dintr-odată**” și **fișa de identificare de la fila 26**, cu aceleași date personale și aceleași amprente digitale ca la filele 1 și 2 ale dosarului. Formularele erau emise de același **Birou de cazier și identificare al Parchetului Tribunalului Brăila**.

Printre documentele acestui dosar de penitenciar îl găsim, poate, pe cel mai important din punct de vedere istoric: la fila 27 **Foia de transfer** (pentru uzul vagoanelor penitenciare) emisă de Penitenciarul Galați din 14 august 1951 prin care „**deținutul Carandino Nicolae în gradul de pericolozitate „periculos”**” este transferat la Penitenciarul Sighet. Sighetul, unde, va veghea ultimele zile ale lui Iuliu Maniu care-și va da sfîrșitul în miinile lui.

Reiau, din **dosarul de penitenciar Carandino Nicolae** care face parte din **Dosarul 213 — Iuliu Maniu și alții**, **Mandatul de arestare din 27 noiembrie 1947 de la fila 31**, prin care „**în urma sentinței din 11 noiembrie 1947 numitul Carandino Nicolae din Brăila în vîrstă de 42 de ani este condamnat să sufere pedeapsa de 6 ani temniță grea, 2 ani degradare civică, pentru faptul de complot prin trădare prin surparea ordinii constituționale, pedepsit la 6 ani închisoare corecțională pentru faptul de trecere frauduloasă a frontierei. Conform articolului 101 numitul va executa pedeapsa cea mai grea, adică 6 ani temniță grea și 2 ani degradare civică.**”

N. Carandino mai este condamnat și la confiscarea averii și la degradare militară. Pedeapsa începe la 15 iulie 1947. Deși în mandat se specifică faptul că „**va fi primit și reținut pe tot timpul determinat mai sus, calculat de Parchet**”, este transferat în 1951 la închisoarea închisorilor. La Sighet.

Volumul 77 al **Dosarului Penal 213 „Iuliu Maniu și ceilalți”**, ce cuprinde dosarul Carandino Nicolae, se apropie de sfîrșit.

Document din Direcția Generală a Poliției — Arhiva Siguranței nr. 34168 din 14 octombrie 1947, fila 139. Cerere: „**Domnule Ministru, subsemnata Elena Carandino din Brăila, Str. Rosetti 14, vă rog a dispoza să pot vedea pe fiul meu Nicolae Carandino care e deținut la Ministerul de Interne. Sunt bolnavă și foarte slăbită. Vă cer în numele lui Dumnezeu să-mi rezolvați cît mai curînd cererea prezentă. Cu deosebită stimă primiți mulțumirile mele, Elena Carandino. Dlui Ministru de Interne.**” Adică lui Teohari Georgescu...

În același dosar, printre declarațiile scrise ce-i erau cerute lui N. Carandino se află una din 19 septembrie 1947 din care citez un fragment de la fila 141: „**Prin temperament, prin vocație profesională și ideologie, mă arăt partizanul luptei deschise purtate cu risc la lumina zilei. În acest sens am scris și am activat în Partidul Național, ăranesc încrezător în lupta lui legală și în idealurile democratice pe care le promova.**”

Pe coperta interioară a „**Dosarului de penitenciar Carandino Nicolae**” este trecută data ieșirii: 8 iunie 1956. Felul și modul ieșiri? Citim: „**Libertate, conform Ordinului M.A.I. din 8.06.1956.**” Libertate? O știți deja: N. Carandino a fost rejeudecat și condamnat în continuarea închisorilor sale la două domiciliu obligatorii pînă în 1964, cînd a fost eliberat conform Ordinului M.A.I. — nr. 784510/18.05.

Epilog

Volumul 3 al **Dosarului Penal 213 — „Iuliu Maniu și ceilalți”**. Mai citim:

— un memoriu adresat de către N. Carandino președintelui P.N. „**în care îi amintea, în legătură cu ziarul „Dreptatea”, că oficiul are de înfruntat supravegherea comisiei aliate de control, ostilitatea guvernului și intervenția din ce în ce mai directă a factorilor executivi și autorității de Stat.**”

— declarația scrisă de la 1 septembrie 1947, luată în cadrul nenumăratelor interogatorii din care citez: „**În concepția mea, misiunea era aceea desprinsă din conversații, de a lupta pentru democrație, libertăți publice și ușurarea situației deținuților politici.**”

În 13 septembrie 1947 la declarația, tot în scris, organelor de anchetă: „**Eu plecam în străinătate în seara de 13 iulie (1947 — n.n.) cu misiunea de a lupta pentru democrație și libertăți publice. [...] Lupta mea în străinătate s-ar fi încadrat în lupta Partidului Național, ăranesc pentru răsturnarea regimului instaurat la 6 martie 1945**”, iar în 30 august 1947 declara, tot organelor de anchetă: „**Mijloacele mele de luptă [...] ar fi fost scrisul și conferințele eventuale.**”

Volumul 15 al aceluiași dosar conține, de la filele 1 la 176 zeci și zeci de declarații luate de organele de anchetă, în care faimosul gazetar nu și-a plecat niciodată fruntea.

Eliberat în 1964, N. Carandino a mai trăit treizeci de ani. Mulți n-au supraviețuit. El s-a stins „de moarte bună”, pasionat pînă-n ultima clipă de citit și scris. A fost urmărit în continuare de Securitate. Ca om de spirit mi-a fost model mai ales în ideea că cel mai important este „să nu dezertezi de la propria semnătură.”

Ioana DIACONESCU

* Declarație scrisă de N. Carandino din Dosarul de anchetă aflat în volumul 77 al **Dosarului Penal 213** privind pe Iuliu Maniu și ceilalți — A.C.N.S.A.S.

C.N.S.A.S.
SERVICIU CERCETARE
04 DEC 2005

H. rol de cazier și identificare
at Parchetului Tribunalului
Brăila
Cazier Nr. din

FIȘA DE CAZIER

Numele de familie Carandino bolez Niculae
Porecle și pseudonime
născut în anul 1895, mar Brăila 15 iulie 1895
în comuna Brăila județul Brăila
nașt. tat. Ștefan Ștefan
profesiunea scriitor naționalitatea Română
denumirea Carandino Carandino
1947-1956 1956-1957 1957-1958 1958-1959 1959-1960 1960-1961 1961-1962 1962-1963 1963-1964 1964-1965 1965-1966 1966-1967 1967-1968 1968-1969 1969-1970 1970-1971 1971-1972 1972-1973 1973-1974 1974-1975 1975-1976 1976-1977 1977-1978 1978-1979 1979-1980 1980-1981 1981-1982 1982-1983 1983-1984 1984-1985 1985-1986 1986-1987 1987-1988 1988-1989 1989-1990 1990-1991 1991-1992 1992-1993 1993-1994 1994-1995 1995-1996 1996-1997 1997-1998 1998-1999 1999-2000 2000-2001 2001-2002 2002-2003 2003-2004 2004-2005 2005-2006 2006-2007 2007-2008 2008-2009 2009-2010 2010-2011 2011-2012 2012-2013 2013-2014 2014-2015 2015-2016 2016-2017 2017-2018 2018-2019 2019-2020 2020-2021 2021-2022 2022-2023 2023-2024 2024-2025 2025-2026 2026-2027 2027-2028 2028-2029 2029-2030 2030-2031 2031-2032 2032-2033 2033-2034 2034-2035 2035-2036 2036-2037 2037-2038 2038-2039 2039-2040 2040-2041 2041-2042 2042-2043 2043-2044 2044-2045 2045-2046 2046-2047 2047-2048 2048-2049 2049-2050 2050-2051 2051-2052 2052-2053 2053-2054 2054-2055 2055-2056 2056-2057 2057-2058 2058-2059 2059-2060 2060-2061 2061-2062 2062-2063 2063-2064 2064-2065 2065-2066 2066-2067 2067-2068 2068-2069 2069-2070 2070-2071 2071-2072 2072-2073 2073-2074 2074-2075 2075-2076 2076-2077 2077-2078 2078-2079 2079-2080 2080-2081 2081-2082 2082-2083 2083-2084 2084-2085 2085-2086 2086-2087 2087-2088 2088-2089 2089-2090 2090-2091 2091-2092 2092-2093 2093-2094 2094-2095 2095-2096 2096-2097 2097-2098 2098-2099 2099-2100 2100-2101 2101-2102 2102-2103 2103-2104 2104-2105 2105-2106 2106-2107 2107-2108 2108-2109 2109-2110 2110-2111 2111-2112 2112-2113 2113-2114 2114-2115 2115-2116 2116-2117 2117-2118 2118-2119 2119-2120 2120-2121 2121-2122 2122-2123 2123-2124 2124-2125 2125-2126 2126-2127 2127-2128 2128-2129 2129-2130 2130-2131 2131-2132 2132-2133 2133-2134 2134-2135 2135-2136 2136-2137 2137-2138 2138-2139 2139-2140 2140-2141 2141-2142 2142-2143 2143-2144 2144-2145 2145-2146 2146-2147 2147-2148 2148-2149 2149-2150 2150-2151 2151-2152 2152-2153 2153-2154 2154-2155 2155-2156 2156-2157 2157-2158 2158-2159 2159-2160 2160-2161 2161-2162 2162-2163 2163-2164 2164-2165 2165-2166 2166-2167 2167-2168 2168-2169 2169-2170 2170-2171 2171-2172 2172-2173 2173-2174 2174-2175 2175-2176 2176-2177 2177-2178 2178-2179 2179-2180 2180-2181 2181-2182 2182-2183 2183-2184 2184-2185 2185-2186 2186-2187 2187-2188 2188-2189 2189-2190 2190-2191 2191-2192 2192-2193 2193-2194 2194-2195 2195-2196 2196-2197 2197-2198 2198-2199 2199-2200 2200-2201 2201-2202 2202-2203 2203-2204 2204-2205 2205-2206 2206-2207 2207-2208 2208-2209 2209-2210 2210-2211 2211-2212 2212-2213 2213-2214 2214-2215 2215-2216 2216-2217 2217-2218 2218-2219 2219-2220 2220-2221 2221-2222 2222-2223 2223-2224 2224-2225 2225-2226 2226-2227 2227-2228 2228-2229 2229-2230 2230-2231 2231-2232 2232-2233 2233-2234 2234-2235 2235-2236 2236-2237 2237-2238 2238-2239 2239-2240 2240-2241 2241-2242 2242-2243 2243-2244 2244-2245 2245-2246 2246-2247 2247-2248 2248-2249 2249-2250 2250-2251 2251-2252 2252-2253 2253-2254 2254-2255 2255-2256 2256-2257 2257-2258 2258-2259 2259-2260 2260-2261 2261-2262 2262-2263 2263-2264 2264-2265 2265-2266 2266-2267 2267-2268 2268-2269 2269-2270 2270-2271 2271-2272 2272-2273 2273-2274 2274-2275 2275-2276 2276-2277 2277-2278 2278-2279 2279-2280 2280-2281 2281-2282 2282-2283 2283-2284 2284-2285 2285-2286 2286-2287 2287-2288 2288-2289 2289-2290 2290-2291 2291-2292 2292-2293 2293-2294 2294-2295 2295-2296 2296-2297 2297-2298 2298-2299 2299-2300 2300-2301 2301-2302 2302-2303 2303-2304 2304-2305 2305-2306 2306-2307 2307-2308 2308-2309 2309-2310 2310-2311 2311-2312 2312-2313 2313-2314 2314-2315 2315-2316 2316-2317 2317-2318 2318-2319 2319-2320 2320-2321 2321-2322 2322-2323 2323-2324 2324-2325 2325-2326 2326-2327 2327-2328 2328-2329 2329-2330 2330-2331 2331-2332 2332-2333 2333-2334 2334-2335 2335-2336 2336-2337 2337-2338 2338-2339 2339-2340 2340-2341 2341-2342 2342-2343 2343-2344 2344-2345 2345-2346 2346-2347 2347-2348 2348-2349 2349-2350 2350-2351 2351-2352 2352-2353 2353-2354 2354-2355 2355-2356 2356-2357 2357-2358 2358-2359 2359-2360 2360-2361 2361-2362 2362-2363 2363-2364 2364-2365 2365-2366 2366-2367 2367-2368 2368-2369 2369-2370 2370-2371 2371-2372 2372-2373 2373-2374 2374-2375 2375-2376 2376-2377 2377-2378 2378-2379 2379-2380 2380-2381 2381-2382 2382-2383 2383-2384 2384-2385 2385-2386 2386-2387 2387-2388 2388-2389 2389-2390 2390-2391 2391-2392 2392-2393 2393-2394 2394-2395 2395-2396 2396-2397 2397-2398 2398-2399 2399-2400 2400-2401 2401-2402 2402-2403 2403-2404 2404-2405 2405-2406 2406-2407 2407-2408 2408-2409 2409-2410 2410-2411 2411-2412 2412-2413 2413-2414 2414-2415 2415-2416 2416-2417 2417-2418 2418-2419 2419-2420 2420-2421 2421-2422 2422-2423 2423-2424 2424-2425 2425-2426 2426-2427 2427-2428 2428-2429 2429-2430 2430-2431 2431-2432 2432-2433 2433-2434 2434-2435 2435-2436 2436-2437 2437-2438 2438-2439 2439-2440 2440-2441 2441-2442 2442-2443 2443-2444 2444-2445 2445-2446 2446-2447 2447-2448 2448-2449 2449-2450 2450-2451 2451-2452 2452-2453 2453-2454 2454-2455 2455-2456 2456-2457 2457-2458 2458-2459 2459-2460 2460-2461 2461-2462 2462-2463 2463-2464 2464-2465 2465-2466 2466-2467 2467-2468 2468-2469 2469-2470 2470-2471 2471-2472 2472-2473 2473-2474 2474-2475 2475-2476 2476-2477 2477-2478 2478-2479 2479-2480 2480-2481 2481-2482 2482-2483 2483-2484 2484-2485 2485-2486 2486-2487 2487-2488 2488-2489 2489-2490 2490-2491 2491-2492 2492-2493 2493-2494 2494-2495 2495-2496 2496-2497 2497-2498 2498-2499 2499-

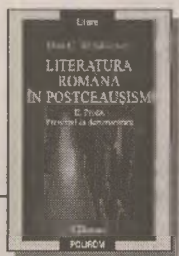

www.polirom.ro

■ Matei Călinescu
**Un fel de jurnal
(1973-1981)**

■ Dan C. Mihăilescu
**Literatura română
în postceaușism.
Vol. II. Proza.
Prezentul ca dezumanizare**

■ Stefan Agopian
Sara

■ Ian McEwan
Cîinii negri

**Suplimentul
nr. CULTURA**

Un săptămînal realizat
în colaborare cu Ziarul de Iași

www.cartearomaneasca.ro

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Eugen Uricaru
Supunerea

Un roman cutremurător,
cinematografic despre lumea
în care am trăit și poate mai trăim încă.

Alina Mungiu-Pippidi
Evangelistii

Cea mai controversată piesă
de teatru a anului 2005.

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

Deutsche Welle
11111 Bonn/Germany
www.dw-world.de

88,5 FM - BUCUREȘTI

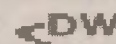
Programul DW în limba română:

10:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni - vineri)

Știri în germană și engleză - zilnic din oră-n oră

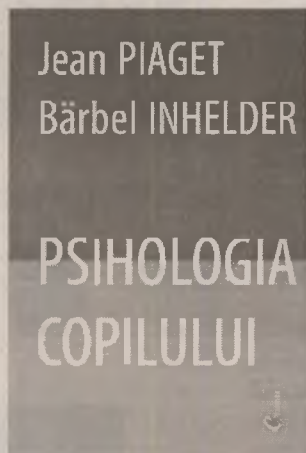
Și muzică bună - pop, clasic, jazz!

CARTIER în toate librăriile bune

Jean PIAGET
Reprezentarea lumii la copil

Jean PIAGET
Bärbel INHELDER
Psihologia copilului

Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2,
București. Tel./fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

Editura AULA

de 5 x Nicolae Manolescu

Literatura română postbelică

LISTA LUI MANOLESCU

1. Poezia; 2. Proza. Teatrul; 3. Critica. Eseul

1.232 p., 290.000 (29) lei

**Istoria critică
a literaturii române (vol. I)**

416 p., 119.000 (11,9) lei

Poeți moderni

224 p., 89.000 (8,9) lei

Despre poezie

208 p., 89.000 (8,9) lei

Lectura pe înțelesul tuturor

256 p., 89.000 (8,9) lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

HUMANITAS

**Vladimir Volkoff
Contractul**

172 pagini

ISBN: 973-50-1116-6

Un fascinant test al labirintului, un joc de oglinzi
în care victimele și călăii fac schimb de locuri.

O intrigă țesută cu rafinament, o „partitură”
semnată de Volkoff, strănepotul lui Cărkovski.

Un roman al limitelor care are în centru
o enciclopedie a torturii.

**Alfredo Bryce Echenique
Ghidul trist al Parisului**

184 pagini

ISBN: 973-50-1129-8

Parisul văzut prin ochii unor sud-americani cu
trupul în orașul luminilor și cu sufletul în Peru.

Un Paris dificil, un Paris „canalic”, dar și un
Paris cu „vino-ncoa” care seamănă incredibil cu
cel al multor români.

www.humanitas.ro

www.librariilehumanitas.ro

Pentru comenzi prin poștă

021 311 23 30; cpp@humanitas.ro

literatură

Sorin Lavric

CRONICA IDEILOR

Tehnica repetiției

Ne-am obișnuit să credem că arta cuvîntului este tot ce poate fi mai inofensiv, un fel de îndeletnicire inocentă menită exclusiv degustării estetice. Cu alte cuvinte, arta ne delectează, nu ne instruieste, iar menirea ei este să ne fleteze opiniile, nu să ni le formeze. Și, de aceea, orice ar spune un scriitor, cuvintele lui nu pot fi luate în serios, căci ele nu sînt decît simplă ficțiune, goală și inofensivă ficțiune. Pe de altă parte – și amănuntul acesta îl trecem deseori cu vederea – dacă pe scriitor nu-l poți lua în serios, atunci nici nu poți să-i ceri socoteală pentru ceea ce spune.

Și așa se face că scriitorul, profitînd de păvaza pe care eticheta de „ficțiune artistică” i-o pune la îndemînă, va putea să spună orice fără să trăiască cu teama că ar putea fi pedepsit pentru ceea ce spune. În fond, el este apărat de o convenție estetică grație căreia adevărurile, dacă sînt pronunțate în numele artei, au o inocență care le face suportabile. În schimb, dacă aceleași adevăruri ar fi scoase de sub păvaza convenției estetice și ar fi rostite de la o tribună politică sau în rubrica unui ziar de informații, ele ar stîrni scandaluri publice.

Chiar acesta e cazul lui Thomas Bernhard: dacă tot ce a spus scriitorul austriac în *Vechi maeștri* ar fi fost judecat, la vremea apariției cărții, nu ca ficțiune livrescă, ci ca adevăr frust și neînfrumusețat al lumii austriece, atunci ar fi trebuit să i se intenteze un proces juridic sub acuzația de ultragiu adus valorilor consacrate. Căci Bernhard, în *Vechi maeștri*, asta face: atacă ierarhia firească și subînțeleasă a culturii germane. Folosindu-se de convenția estetică a inocenței cuvîntului artistic, Bernhard lovește în tot ceea ce înseamnă valori pe care tradiția sau bunul simț al colectivității le-a consacrat de-a lungul timpului. Tocmai de aceea proza lui Bernhard, chiar privită prin prisma ficțiunii artistice, trebuie să-i fi scandalizat peste măsură pe austriecii ce i-au fost contemporani.

În plus, Bernhard are o tehnică aparte a scandalizării: scriitorul nu atacă valori în privința cărora mai există o urmă de îndoială, ci atacă numai valorile definitiv consacrate. El lovește numai numele aflate în vîrfurile ierarhiei, iar nu pe cele cufundate în umbra de jos a palierelor inferioare. Preferă celebritățile, notorietățile incontestabile, pe scurt tot ce înseamnă efigie încrustată în panteonul culturii germane. Literați, filozofi, muzicieni sau pictori, nimeni nu scapă de elanul iconoclast al austriacului: Stifter, Brueckner, Mahler, Heidegger, Beethoven, Furtwaengler, Klimt, Schiele sau Kokoschka sînt cîteva din victimele elanului demolator al lui Bernhard.

O excepție este Tintoretto și tabloul său *Barbatul cu barbă albă*, și asta pentru că în jurul lui gravitează întreaga acțiune a cărții. De fapt, ar fi o exagerare să vorbim de o acțiune în paginile *Vechilor maeștri*, căci o acțiune propriu-zisă nu există, ea fiind înlocuită cu imprecizia estetică, o imprecizie construită ca un monolog al personajului principal, Reger, un critic muzical care vizitează de trei decenii același muzeu – *Kunsthistorisches Museum* din

Viena – pentru a contempla la fiecare două zile unul și același tablou: *Barbatul cu barbă albă*. Criticul vine în fața tabloului și, folosindu-l ca pretext, comentează tot ceea ce ține de lumea culturii germane, de la pictură și filozofie pînă la politică și justiție. Comentariile acestea, închipuite ca o mărturisire făcută prietenului Atzbacher, zugrăvesc o lume umană ce depășește în decădere imaginea dostoevskiană a iadului.

Trăim, spune Bernhard, într-un infern al mediocrității și al duplicității, dar un infern ale cărui proporții au întrecut cu mult imaginația scriitorilor. O asemenea lume nu poate fi decît ținta unei continue imprecizii, iar *Vechi maeștri* este chiar expresia imprecizii pe care un scriitor le rosteste în privința lumii germane. Și, cum spuneam la început, dacă asemenea imprecizii nu ar fi rostite sub protecția convenției estetice – Bernhard scrie sub titlul cărții cuvîntul „comedie”, pentru a preîntîmpina orice reacție ostilă – atunci autorului i s-ar putea intenta oricînd un proces moral de sfidare a opiniei publice.

Sfidarea pe care Bernhard o săvîrșește în această carte este săvîrșită cu ajutorul unui stil aparte, pe care buna traducere a Gabrielei Danțiș l-a marcat fidel în versiunea română. Căci Bernhard este un scriitor avînd un stil al lui, tipic și inconfundabil, un stil pe care, dacă i l-ai simțit într-o carte, i-l vei recunoaște ușor în restul operei. Bernhard scrie torențial, înecîndu-și cititorul sub valuri de fraze ce amenință să nu se mai termine. În plus, proza lui nu este împărțită în capitole, părți sau secțiuni, totul semănînd cu o magmă compactă ce curge mereu, cu o abundență ce îți dă senzația că nu mai poate fi oprită. Iar în torentul acesta întins pe mai mult de două sute de pagini, două lucruri îți sar în ochi: ritmul cuvintelor lui Bernhard și redundanța lor.

Ritmul e dat de încăpățînarea cu care scriitorul poate să repete o idee sau alta. În fond, cadența cuvintelor lui Bernhard pare a fi cea a unui om asediat de niște obsesii de care nu poate scăpa decît repetîndu-le. Și le repetă nu o dată, nu de două ori, ci de-a lungul a cîtorva pagini, ca într-un ritual al aliterățiilor premeditate în care frazele se cheamă singure unele pe altele. Există un gen de scriitori care fac greșea ca, din cînd în cînd, din neglijență sau din neatenție, să se repete fără voia lor, uitînd verigile anterioare ale narațiunii. În acest caz, repetiția este involuntară și este semnul unei neglijențe de construcție. Nu acesta e cazul lui Bernhard: pentru el, neglijență ar fi dacă nu s-ar repeta. Cu alte cuvinte, Bernhard nu poate scrie decît așa, repetîndu-se mereu, reluînd periodic același gînd, dar un gînd pe care îl nuanțează într-un moment cînd cititorul simte că nu are nici un rost să-l mai spună încă o dată, de vreme ce îl spusese pînă atunci de atîtea ori. Și totuși Bernhard îl mai spune o dată, suferind parcă de

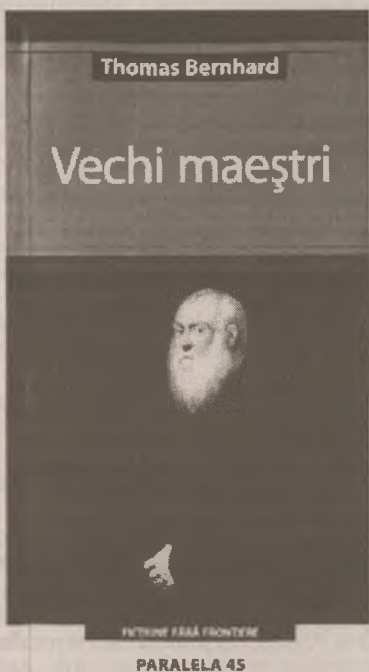

o recidivă periodică a unui fel de automatism verbal, o compulsiune care îl silește să repete și iar să repete pînă cînd cititorul acuză semnele oboselii. Și atunci, în momentul în care, copleșit de redundanță, ai intenția să lași deoparte cartea, atunci îți dai seama că farmecul prozei lui Bernhard, este provocat chiar de efectul de insinuare pe care repetiția îl dă cuvintelor sale: ideile lui îți se insinuează în minte chiar și atunci cînd nu ești de acord cu ele, și asta numai și numai grație repetiției insidioase pe care autorul a săvîrșit-o întruna. Există o ceremonie a repetiției la Bernhard, un fel de incantație al cărei efect nu poate fi atins decît prin aliterății. Un oracol al redundanței ritmate, acesta e Bernhard. Dar un oracol ale cărui idei îți se întipăresc în minte grație frecvenței cu care sînt reluate.

Sînt pagini întregi în care austriacul repetă de cinci-șase ori aceeași expresie, sau chiar același cuvînt, de aici senzația că, în întregul cărții, autorul spune foarte puține lucruri, dar le spune pînă într-atît de mult și pînă într-atît de des încît să fie sigur că nimeni nu le mai poate uita. Iar ceea ce este neobișnuit este că, citindu-i proza și lăsîndu-te în voia ei, simți nevoia după un timp să reiei lectura, dar nu pentru că te-au intrigat lucrurile pe care le-ai aflat și nici pentru că te-a atras atmosfera emanînd din paginile cărții, ci tocmai datorită nevoii de a relua tu însuși ritualul repetitiv al lui Bernhard. Simți nevoia să-i repeți repetițiile – acesta e lucrul cel mai ciudat de care ai parte citind *Vechi maeștri*. Cu Bernhard, tonusul psihic al cititorului capătă o cadență vie, cu efect stenic: e ca un ritual de care ai nevoie pentru a căpăta o dispoziție prielnică scrisului sau vorbitului.

Există un loc în *Vechi maeștri* unde Bernhard spune că lectura unei cărți nu se face citind-o de la un cap la altul, ci răsfoind-o și oprindu-te numai la anumite pasaje, acelea pe care le consideri reprezentative. Pe acestea le străbați cu toată concentrarea de care ești în stare, și, dacă reușești să faci acest lucru, surprinzînd toată substanța unor asemenea „eșantioane reprezentative”, atunci vei înțelege din carte mult mai mult decît dacă, dintr-o sîrguință prost înțeleasă, ai citi conștiincios fiecare rînd al ei. Adevărații cititori, spune Bernhard, sînt cei care pot practica acest tip de lectură bazat pe răsfoirea și spicuirea pasajelor reprezentative. Marii cititori cînt cei care și-au petrecut viața răsfoind cărți, și nu citindu-le, și tocmai de aceea, cantitativ vorbind, ei au putut citi mult mai mult decît cei pentru care lectura înseamnă să citești cărțile din scoartă în scoartă.

Întrebarea firească pe care ți-o pui este în ce măsură teoria lui Bernhard poate fi aplicată lui însuși. Altfel spus, în ce măsură *Vechi maeștri* poate fi supusă unei lecturi prin răsfoire și spicuire. Răspunsul este afirmativ: oriunde vei deschide cartea, vei da peste un eșantion reprezentativ din proza lui Bernhard, o proză în care torentul vorbelor curge sacadat, într-o cadență imprămată de frecvența cu care autorul știe să se repete. ■

Thomas Bernhard, *Vechi maeștri*, trad. din germană și prefață de Gabriela Danțiș, Ed. Paralela 45, 2005, 242 pag.

literatură

Pădurea spânzuraților în limba turcă

Nici o bibliografie a lui Liviu Rebreanu nu menționează traducerea *Pădurii spânzuraților* în limba turcă. E de mirare totuși că acest fapt n-a atras atenția cercetătorilor operei rebreniene, devreme ce ziarul „Viața”, din 1 noiembrie 1942 (nr. 555) venea cu următoarea știre: „Romanul *Pădurea spânzuraților* al lui Liviu Rebreanu a fost tradus în limba turcă”. Abia cu câteva numere înainte, același ziar oferea o altă informație importantă: traducerea romanului *Ion* (sub titlul *Pământul care ascultă*), totuși pus sub un generic care să atragă atenția: *Victoria scrisului românesc nu mai poate fi contestată*. Cu aceeași ocazie scriitorului i s-a realizat un portret de către publicația berlineză „Voelkischer Beobachter”, iar el a vorbit despre faptul că *Românii trăiesc, luptă și mor pentru triumful dreptății și realizarea aspirațiilor drepte* (nr. 549).

Dar să revenim la informația despre traducerea turcească. Evenimentului i se consacră un mic articol care sună cam așa: „Relațiile culturale româno-turce capătă tot mai mult caracterul unei strânse colaborări intelectuale între cele două popoare. Turcia nouă, vie, a cărei existență actuală se ridică deasupra simplelor manifestări politice, creează o spiritualitate nouă, încadrată în completul culturii europene și realizând strânse legături culturale cu celelalte popoare.

Legăturile cu România s-au făcut și se fac, în acest domeniu, prin traduceri și cărți, prin articole și prin expoziții realizate de ambele țări, una în interiorul celeilalte. În cadrul acestor manifestări a apărut de curând în limba turcă romanul dlui Liviu Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*.

Cartea a apărut într-o colecție foarte îngrijită de traduceri din literaturile europene și este tradusă de d. Ziya Yamaç, un tânăr profesor născut la Silistra care și-a făcut studiile în România și se ocupă de multă vreme cu traduceri din literatura română în limba turcă. Ziya Yamaç a tradus romanul *Pădurea spânzuraților*, într-un sat din Turcia unde este în momentul de față învățător, iar traducerea *Pădurii spânzuraților* este făcută în cea mai curată limbă turcă. Romanul a apărut sub titlul *Asilmişlar ormanı* (*asilmiş* înseamnă „spânzurat”, iar *orman* = pădure).

Cartea a apărut în 3000 exemplare din care s-au vândut în primele șase zile de la apariție, 1000 exemplare. Romanul a fost prezentat printr-o vitrină specială a Librăriei Insel din Istanbul și a fost comentat favorabil de presa turcă. S-au scris cu această ocazie articole despre Liviu Rebreanu și despre opera sa, precum și dări de seama asupra *Pădurii spânzuraților*. Dl. Ziya Yamaç a început acum traducerea romanului *Răscoală* al aceluiasi scriitor român, care urmează să apară în aceeași editură din Istanbul, tot în colecția „Seria literaturii universale”, în care a apărut prima traducere.

Nu știm pe ce cale au parvenit în țară aceste informații, deoarece fratele traducătorului, criticul și istoricul literar Cavit Yamaç, comunica vestea autorului doar la 5 noiembrie 1942, prin următoarea scrisoare aflată în arhiva Liviu Rebreanu de la Academia Română:

„Maestre,

Vă scriu în timpurile acestea atât de cefoase pentru omenire, din cetate celor șapte coline, trimițându-vă alăturat o carte care se intitulează *Asilmişlar Ormanı* și care în limba turcă înseamnă *Pădurea spânzuraților*.

Este traducerea în limba turcă a prețiosului Dv. roman, în care frământările tânărului ardelean Apostol Bologa sunt atât de măestrit clădite. Traducerea este făcută de fratele meu, învățătorul Ziya Yamaç, care ca și mine, cunoaște și iubește literatura română.

Concomitent cu apariția romanului la editorul, semnatarul acestor rânduri a publicat în două numere consecutive din revista „Servetifünun” din Istanbul, unde mă găsesc ca redactor, un articol de prezentare care se intitulează *Liviu Rebreanu*.

O parte din studiile noastre secundare le-am făcut la Sf. Sava, lucru care ne-a folosit mult.

Romanul Dvs. a fost foarte bine primit de publicul cititor al țării mele și criticii turci vi-au aplaudat opera în modul ce o merită. Vă trimit alăturat originalul și traducerea articolului apărut în revistă. În curând vă voi expedia și traduceri precum și originalele articolelor apărute în presa noastră cu ocazia apariției traducerii prețiosului Dvs. roman.

CIHAN EDEBİYATI SERİSİ No. 10

LIVIU REBREANU

ASILMIŞLAR ORMANI

Romenceden çeviren :

ZIYA YAMAÇ

Bayazit Caddesi 109
41971

Başarı ve Yayan

INSEL KİTAPBEVİ

Ankara caddesi 109

İSTANBUL

Traducerea în limba turcă de către învățătorul Ziya Yamaç, de altfel un tânăr critic și eseist cunoscut, este foarte apreciabilă.

Ziya Yamaç fiind supus actualmente unei operații medicale m-a rugat a vă transmite expresia celei mai deosebite stime ce v-o poartă și să vă rog să-l scuzați că nu v-a putut scrie personal.

Vă rugăm să binevoiți a ne trimite din operele Dvs. semnate, precum și două din recentele Dvs. fotografii. Una pentru noi, frații Yamaç, și cealaltă pentru editorul și scriitorul Avni İnsiel (traducătorul lui Gide în limba turcă), care a tipărit prima traducere din literatura română și care speră, împreună cu noi, o a doua ediție precum și alte opere de Rebreanu.

Actualmente eu lucrez la o *Istorie a literaturii române*, carte ce va apărea cât de curând și vă voi trimite și cartea mea, *Deliorman*.

Vă rog, scumpe Maestre, să primiți expresiunea celor mai profunde stime ce v-o port, Cavit Yamaç
Cavit Yamaç, „Servetifünun Gazetesi”, Istanbul, Turcia.

Scrisoarea este în măsură să ne furnizeze date extrem de importante despre cei doi traducători și despre activitatea lor în Turcia. Faptul că au făcut liceul în București la Sf. Sava i-a ajutat foarte mult să cunoască la perfecție limba română și să fie orientați în literatura noastră. Atât articolul din ziarul „Viața”, cât și scrisoarea lui Cavit Yamaç sunt revelatoare pentru ceea ce se întreprindea în acel moment în domeniul relațiilor literare româno-turce. Faptul că cei doi frați

Yamaç traduceau cu regularitate din literatura noastră și că popularizau opere de succes (același traducător publică în aceeași colecție romanul lui Petre Bellu *Apărarea are cuvântul*) în literatura turcă este un merit de preț peste care nu putem trece, mai ales că acest lucru îl fac prin intermediul uneia din revistele literare de orientare modernă ale momentului. Având ocazia să vizitez de curând Istanbulul, într-o misiune literară organizată de Uniunea Scriitorilor, m-am adresat colecției de reviste ale Bibliotecii Baiazet din Istanbul, în căutarea articolelor despre L. Rebreanu, cu privire la care vorbea în scrisoarea sa Cavit Yamaç. Sub genericul „Asilmişlar ormanı munasebetiyle”, Cavit Yamaç face cronica romanului în două numere succesive ale revistei „Servetifünun”, nr. 2399 din 13 august și nr. 400 din 20 august, sub titlul *Liviu Rebreanu*. Cu ajutorul istoricului Călin Felezău am reușit să deslușesc câte ceva din cele cuprinse în acest articol. Astfel, Cavit Yamaç arată încă de la început că traducerea în limba turcă a romanului *Pădurea spânzuraților* este considerată ca fiind un adevărat eveniment în peisajul literar-artistic turcesc, deoarece cititorul turc este pus în contact cu opera celui pe care comentatorul îl consideră „creatorul romanului românesc modern”. Romanul său a fost ales spre traducere, deoarece autorul lui este membru al Academiei Române și unul dintre cei mai importanți scriitori. El oferă în continuare câteva date biografice esențiale, oprindu-se și asupra debutului său literar și a faptului că a fost o vreme secretar literar al unui teatru. Se precizează că s-a implicat în evenimentele socio-politice din timpul războaielor balcanice și din perioada primului război mondial, precizându-se că a fost reporter la „Adevărul” în timpul războaielor balcanice (1912-1913), lucru mai puțin cunoscut de către istoria literară românească. În continuare se trec în revistă principalele sale realizări literare, atât în proza scurtă, cât și în roman, făcându-se, pentru *Pădurea spânzuraților* trimiteri la scrierile care-l anunță, *Răfuiala* și *Catastrofa*. Se arată apoi că *Adam și Eva* este „romanul iluziilor eteme”, în timp ce *Ciuleandra* definește „anumite sentimente contradictorii”, punând în lumină aspecte de psihopatie socială, prin faptul că încearcă un sondaj al unei lumi abisale. Întregul articol (în două părți) dovedește că autorul său e bine familiarizat cu fenomenul literar românesc și cu opera lui Liviu Rebreanu în special. Includerea romanului într-una dintre cele mai populare colecții ale editurii lui Avni Insel este de asemenea un prilej de mândrie, deoarece în seria respectivă au fost traduse lucrări de A. J. Cronin, D' Annunzio, Anita Loos, Henrich Mann, André Gide, Marcel Prévost.

Mircea POPA

Radio România Cultural

Miercuri, 1 februarie, de la ora 16.00

Dicționar de literatură universală

Bruno Schulz

biografii provinciale în „meandrele formalizării”

Prezintă:

prof.dr. Stan Velea,
istoric al literaturii polone

Realizator: Titus Vâjeu

literatură

„Deocheatele” lui François Villon

În februarie '52, Mihail Sadoveanu a dat citire la Casa Universitarilor, într-o sală plină ochi, unui capitol din *Nicoară Potcoavă*, carte ce urma să apară în răstimpul aceluiași an. Lectura a fost precedată de un cuvânt introductiv, rostit de George Călinescu. „Expresivitatea lui e orgiastică”, a exclamat criticul la un moment dat, pentru ca, în clipa următoare, să adauge explicativ și complice: „...e întinsă ca o orgă”, dînd semnalul risetelor prin propriul său hohot, ce-i scutura îndelung rotunjimea bonomă a pîntecului. Jocul etimologic fusese o eschivă abilă, smulgînd epitetul riscat din sfera imundă a „orgiei” și dăruindu-i *ad hoc* o ascendență elevată.

Sintagma „expresivitate orgiastică” mi-a revenit de curînd în memorie, în împrejurări despre care voi relata îndată. În în mină un volum fastuos: „*Deocheatele* lui François Villon. Poeme coțcărești de-a v-ați ascuns/ dintr-un Paris al Evului de Mijloc/ la obște deslușite cu dichis,/ cu schépsis date-n stampă de Romulus Vulpescu, 2005, Editura Semne”. Barele intercalate îmi aparțin, dar și fără ajutorul lor s-ar fi observat, cred, ritmicitatea subtilului. Greu, de altfel, nu i-ar fi fost tălmăcitorului să redacteze subtitlul chiar în versuri rimate: „poeme coțcărești de-a v-ați ascuns,/ un vechi Paris ce tandru amintesc-l,/ la obște deslușite îndeajuns/ și meșter date-n stampă de Vulpescu”.

În anul I al Facultății de Filologie (1951-1952), Vulpescu și cu mine eram în grupe diferite și nu vedeam decît în amfiteatru. Într-o zi totuși, la seminarul de lingvistică al lui Cicerone Poghir, grupele noastre s-au contopit. Tema zilei: *Limbaje tehnice, argouri, jargoane*. Prilej pentru Vulpescu să intervină în discuție, invocînd argoul jobelin folosit de Villon într-o seamă din baladele sale. Le regăsim pe toate, însoțite de copioase note și comentarii, în volumul apărut recent. Pașii poetului francez s-au pierdut în întuneric pe la 32 de ani; tot pe atunci, probabil, va fi trecut și pragul veșniciei. Romulus Vulpescu ostenește însă în Villon (s-ar fi putut spune și *întru* Villon dacă prepoziția nu era sleită după un sălbatic viol colectiv), așadar se dedică tălmăcirii lui de peste o jumătate de veac. I-a dăruit, vasăzică, lui Villon mai mulți ani decît Dumnezeu!

Nu există traducător român, nici — să zicem — Coșbuc în *Divina Comedie*, nici Șt. Aug. Doinaș în *Faust*, care să fi dus mai departe scrupulul pluridisciplinar și acribia filologică decît Vulpescu în interpretarea lui Villon. Cît privește inventivitatea verbală a traducerii, aici raportările își pierd sensul, căci darul în materie al celui despre care vorbesc sfidează orice comparație. De la un punct încolo, Vulpescu se ia la întrecere cu sine, oferindu-ne versiuni total diferite ale unor balade traduse de el cu multe decenii în urmă (vezi *Opurile magistrului François Villon* [...], Editura Tineretului, 1958). Și nu mă voi grăbi să spun că noua versiune e neapărat superioară primei; esențial rămîne faptul că ambele sînt excelente.

1958

Scoicari, pedestri la Ruel,
Vă cîntă mandea pitpalacu':
Ici hoitu' vi-l lăsați...Cărel!
Colin Scoicaru-l puse dracu'
La mahări să-și dășerte sacu',
Vrăjind, să scape de colac,
Dar ceapă nu beli sāracu':
Gealatu' i-a venit de hac.

(A doua baladă)

În crieri de cotoi scirbit de pește,
Mîrtan bătrîn, știrb, negru mai ales;
De javră, care tot atît plătește,
În balele-i curgînd, turbate ce-s;
În spume de catîr cu tignafes,
Tocat mărunt de foarfeci, întru totul;
În ape-n care șoacăți viră botul
Și broaștele rîioase-și fac sălașe,
Iar șerpi și cu șopîrle trec de-a-notul,
Răsfripte fie-aceste limbi pizmașe!

(Baladă - zisă a blestemelor)

Mare iubitor de omofonii și polisemantisme, traducătorul uzează de ele cu prisos. Versul „În Pariisoți, la nuntă-n sindrofie” se poate citi în trei interpretări: „1) *Parii soți* — cele două grinzi (una — verticală, cealaltă — orizontală) ale spînzurătorii. 2) *În Paris, 'oți* - în orașul Paris, hoți, sînt nuntași la sindrofia morții. 3) *În Pari is soți* - în furci se află firtați de coțcărie.” Tot astfel, *împărași* poate să însemne atît „suverani”, cît și — cine s-ar fi gîndit? - „înfipti în par” (participiu al verbului a *împăra* — a pune, a viri în par). Și așa mai departe, și așa mai departe. Lectura notelor explicative devine o continuă sursă de surprize și o delectare comparabilă cu aceea a lecturii textelor.

Bucurîndu-se de eleganța rafinată a tuturor tipăriturilor vulpesciene, cu reproduceri de gravuri în lemn și de anluminuri din *Les Très Riches Heures du Duc de Berry*, volumul *Deocheatele* reprezintă o *excerpta*, „altfel spus — aflăm din *Preambul* — o selecție de extrase din cele 3 ample volume ale culegerii complete a scrierilor marelui poet medieval francez François Villon, *Opera omnia*, lucrare plănuită și definitivată numărînd peste 1400 de pagini. Realizarea acestei ediții integrale este rămasă, pentru moment, în stadiu de proiect din lipsa fondurilor necesare tipăririi”. O rază de speranță se întrezărește totuși, prin chemarea adresată în același *Preambul* unor „binefăcatori cu dare de mină, dispuși să acopere cheltuielile imprimării celor 1000 de exemplare prevăzute”. Dacă apelul va trezi ecoul scontat, vom avea „prima ediție integrală din lume a operei villonești”. Sîntem oare vrednici s-o obținem? Eu zic că trebuie să fim!

Ștefan CAZIMIR

2005

Coțcari cu mierla în caftan,
Dă mandea glas: mergînd pe blat,
Nu pierdeți piele și ciolan!
Colin Scoicaru' a cîntat,
De-a roata, la-ntrebări luat:
Să scape — ciripi urît,
Da-n vrăji nasoaie încurcat,
Ștrengaru-i rupse-un os în gît.

(Baladă (a II-a) a mierlitorilor)

În creieri de rea mîță - cu dambla
De frica apei — știrbă, neagră, bearcă,
Și de bătrînă javră, ce-ar umbla,
Turbată, și cu bot de bale leoarță;
În spumă de catîr cu draci, măcar că
L-ai mărunțî, tocat c-un cuțitoi;
În apa-n care broaște-s, și-n noroi,
Guzgani, șopîrle, șerpi își fac sălașe,
Și alte-asemeni sacre lighioi,
Să fie fripte-aceste limbi pizmașe!

(Baladă a limbilor pizmașe)

arte

Aventurile lui Habarnam. Regia, Alexandru Dabija. Aștept de mult. Afiș mare. Teatrul Odeon. Într-o seară. Agitație în față, copii mulți, peisaj neobișnuit aici. Agitație lângă mașina mea, pe care încerc să o parchez frumos, regulamentar, cam în același loc în care o las mereu. Doi tipi mișcă din brațe și din gură. Imperativ. Nu aud, am geamul închis, văd doar manifestări ciudate, înfricoșătoare. Sint surprinsă. Mă întreb ce vor, întrucât nu există nici un semn că nu aș avea voie acolo. Și, oricum, dacă aș greși, s-ar putea exprima și altfel, să spunem politicos. Prietena mea răspunde scurt "bani". În fața mea mașina, în spate, mașini, aliniate ordonat. Ieșim. Prietena mea are dreptate. De foarte, foarte mult timp nu am mai simțit atât de aproape de mine violență, verbală și fizică, și brutalitate excesivă. Las la o parte că toate astea pentru simplul motiv că nu vroiam să dau spagă, pentru că nu vroiam să fac cum îmi ordonau ei, împotriva oricărei legi, chiar și aceea a bunului simț. Coborîm. Intensitatea comportamentului de cartier se amplifică, deși sîntem în buricul orașului, deși am de mîna un băiețel speriat — n-a mai trăit așa ceva — care plînge și vrea să fugă, nici el nu știe unde. Poate într-o altă țară. Merg la recepția hotelului de patru stele, unde spun ei că funcționează. Recepționarul unui asemenea hotel important mustăcește complice la cei spun și-mi răspunde — surpris! — în engleză. Să fi ajuns, fără să-mi dau seama, direct la Londra? Nu mă mai întreb cum este posibil așa ceva, nu mă mai întreb dacă va plăti cineva, cumva. Nu mă mai întreb și pentru că nu știu ce să-i răspund copilului, care se roagă întruna, plîngînd în hohote, să nu ne bată și să nu ne aresteze că n-am făcut nimic. Fugim în teatru ca să-l căutăm pe Habarnam și pe prietenii lui, să ne amestecăm aventurile.

Cortina se ridică. Pădării și albastrele, cred, uriașe, cozi de ceapă înalte cît scena. Printre ele mișună cîțiva prichindei. Sau așa par, față de flori. Sîntem în țara piticilor. Și e minunat! În spate, pe fundal, o fereastră mare, mare prin care se vede cerul albastru cu norișori alburii. Știetot privește Soarele prin lunetă. Piuliță meșterește pe sub mașinuță, Doctorul Pilulă urcă și coboară, important, undeva sub scenă, în laboratorul lui. Probabil — sau Posibil? — se învîrtește precipitat. Gogoasă pune coca la crescut, Acuarelă stă cu nasul în șevalet, iar Habarnam se agită de colo pînă dincolo pentru că habar n-are ce să facă, în vreme ce toți ceilalți fac cîte ceva.

Se întîmplă de multe ori în copilărie sau în adolescență

Teatrul Odeon: *Aventurile lui Habarnam* după Nikolai Nosov. Regia: Alexandru Dabija. Scenografia: Constantin Ciubotariu. Muzica originală: Ada Milea. Distribuția: Pavel Bartos, Marius Stănescu, Mircea Constantinescu, Gabriel Pintilei, Ionuț Kivu, Romulus Chiciuc, Mugur Arvunescu, Marian Lepădatu, Ioan Batiș, Laurențiu Lazăr, Cătălina Mustață, Rodica Mandache, Dorina Lazăr, Ana Maria Moldovan, Adriana Trandafir, Paula Niculiță, Dana Voicu.

Orașul de basm

ca să citim cărți, dincolo de cele, să le spunem, fundamentale, înmîinate de părinții noștri după criterii ce n-au neapărată legătură cu valoarea. Sau cărți recuperate pe circuitul prietenilor. Cărți subiective care nasc o lectură sentimentală. Cărți care marchează momente, mode ale unui timp, cărți care au parfum emoțional și care însumează trăiri măturisite sau nu, taine de tot felul, rostite sau nu. Astfel de cărți populează un teritoriu strict personal, profund subiectiv și intangibil, în care se petrec numai fapte și întîmplări bune, în care nu poți păți niciodată nimic rău, în care ești ocrotit, iubit și răsfățat, în care poți să rîzi și să plîngi în voie.

Pe acest teritoriu se găsește și *Aventurile lui Habarnam* și ale prietenilor săi de Nikolai Nosov. O carte care a intrat în istoria mea tîrziu, spre sfîrșitul liceului. Dar cînd e oare tîrziu pentru povești? *Habarnam* nu este o poveste simplă, este o saga, un basm fără de sfîrșit, de roman cu peripeții, care te poartă pe unde nici cu mintea nu gîndești, acolo unde nu există decît pitici-prichindei și pitici-prichindeu. Nu există nici oameni mari, nici Gulliver, nici zîne cosînzene, nici Zmeul Zmeilor, nici Făt-Frumos. Sau există toți aceștia bine pîtiți în prichindeii noștri.

Am recitat cartea de curînd, împreună cu fiul meu — a fost publicată în 2003 la Humanitas, în traducerea Ninei Gafița, cu ilustrațiile originale ale lui Laptev — sedus pour toujours, parcă mai mult decît de orice pînă acum, de peripețiile lui Habarnam și ale prietenilor lui. Am plecat spre teatru bombardată de zeci de întrebări: cum o să umfle balonul, cum o să zboare, cum o să se înalțe zmeele, cum o să curgă rîul castraveților fără să se inunde scena, cum o să cadă bucăți din soare, cum o să ne cadă și nouă în cap sau unde, cum o să fie balul, cum arată Habarnam, cum arată prichindeuțele, cum joacă actorii de la teatrul de oameni mari și pentru copii? Ce să-i mai spun că și mie

îmi umblau prin cap întrebările astea.

Miza cea mare a spectacolului lui Alexandru Dabija este, de fapt, provocarea actorilor. A mai încercat asta, pe tărîmul basmului, la Teatrul Nottara, cu *Însir' te mîrgărite*. Schimbarea radicală de macaz, așadar, chef de joc și joacă, de ieșire din canoane, de găsire a altor registre, a acelor forme de libertate proaspătă, controlată, fără angoasele rolurilor mari, fără prejudecăți, fără tensiuni secundare, fără concurență ieftină. Pe o scenă dominată vizual de lumea naivă și inocentă de basm, "lucrată" de scenograful Constantin Ciubotariu, cu elemente de recuzită din arsenalul aceluiași univers, cu costumele aproape identice cu cele din desenele lui Laptev, într-o atmosferă plină de poante, nu doar cele din carte, cu muzici inventate de acest personaj special și atipic în peisajul teatral, Ada Milea, regizorul Alexandru Dabija ridică cîteva din întîmplările lui Habarnam și ale prietenilor săi ca pe filele unei cărți de povești în trei dimensiuni, pentru care ne păruim cînd eram mici. Dinamica ce se producea pe fiecare pagină, în reliefuri fel de fel, ne lua mințile, ne crea senzația unei scurte secvențe de desen animat. Regizorul investește mult spirit ludic și umor fin, substanțial, convingător, care îi contaminatează pe actori. Poate mai ales pe Adriana Trandafir-Floare-de-Colț, permeabilă și absolut deschisă la această formulă, Dorina Lazăr-Mierinana și Mircea Constantinescu-Doctorul Pilulă, excelenți, iar momentul lor de la Bal, ca și tot Balul, de un haz nebun. Și Paula Niculiță, și Rodica Mandache, și Marius Stănescu, și toți ceilalți, și Pavel Bartos-Habarnam, după jumătatea primei părți cînd nu se mai chinuie să-și schimbe neapărat vocea, să și-o modifice cu orice preț ca să înțelegem că e o poveste. Nu cred că e nevoie de lucrul acesta aici, și nici la teatrul de copii. Am un CD, *Mica sirenă*, citit, aproape alb, de Florian Pittiș. În întregime, toate personajele. Îl ascult cu mare plăcere și pentru că are un soi de puritate și de freamăt al limbii, al rostirii ei, impecabile, pentru că este fascinant și simplu, fără schimonoseli și intonații de care este suprasaturat aproape tot fenomenul teatrului pentru copii, și televiziunile, și radiourile în emisiunile specializate. Ce a propus Alexandru Dabija trupei de la Odeon nu este tocmai ușor pentru actori care nu sînt obișnuiți să joace acest gen de teatru, la care copii reacționează prompt, în timpul reprezentației. Și eu m-am acomodat după ceva timp, pîrîndu-mi-se ciudat să aud rumoare și zumzete în sala Odeonului. La flori, la suc de pepeni, însă, e ceva normal, la urma urmelor. Mi se pare că în urma acestei experiențe toată lumea a avut ceva de cîștigat. Nu poate nimeni să spună că habar n-are cum e să joci în rochițe cu fundițe, în pantalonuși scurți și cu bretele, să zbori, pe scenă, cu balonul, să porți codițe și pampoane, să vezi păpădiile cît casa, și buline peste tot.

Cînd sala s-a golit după spectacol, m-am furișat cu băiatul meu pe scenă. Am fost, amîndoi, cîteva minute, prichindel și prichinduță, în orașul de nicăieri, în orașul nostru de basm. „Să rămînem aici, mama, te rog...”. „Recunoaște că iodul, mierea, iodul, mierea. Recunoaște tu...” ■

art e

A

sta pentru că a plouat cu premiere încă din prima săptămână a anului și nu pare să se oprească. Au fost la un moment dat șapte filme noi, repartizate la șapte zile, un eveniment destul de rar pe marile ecrane românești. Cantitatea nu garantează însă calitatea, așa că trec la rezumate pentru unele și analize ceva mai detaliate despre altele. *Viața ca un pariu*, cu Al Pacino. Încă un lungmetraj cu fotbal american. Nu prea multe de spus cu excepția excelentului rol al actorului veteran, tăiați tot restul, obțineți o reușită succesiune de scheciuri, în rest nimic notabil. O să folosesc însă prilejul pentru a exprima o revoltă, zic eu, îndreptățită, apropo de ce trebuie să urmărească biata populație a vechiului continent pelicule cu fotbal american și baseball... Atât timp cât habar n-ai de regulile acestor sporturi, și sunt complicate, credeți-mă, am cerut nu o dată explicații, nu ai cum să urmărești trama. Așa că, pe lângă o intrigă sentimentală nereușită, "*Viața ca un pariu*" îmi oferă secvențe televizate de fotbal american, o jonglerie cu numele unor echipe de care n-am auzit, un mic tur al unui sistem pe care nu îl pricep (cum de se pariază și pe meciurile din universități și pe cele profesionale? Adică e ca și cum eu aș paria pe evoluția unei echipe din divizia C, în primul caz?). În sfârșit, singurul mod în care poți să ieși neînfrunțat de la film e să fii un fan înrăit al lui Pacino.

Măcar aici e cineva pe umerii căruia cade responsabilitatea salvării peliculei, ceea ce nu se poate spune despre *Walk the line* — *Povestea lui Johnny Cash*. Are la activ trei Globuri de Aur, pentru cel mai bun film și pentru cei mai buni actori principali, Joaquin Phoenix și Reese Witherspoon, la categoria "comedie sau musical". Decizia Asociației presei străine a lăsat mască pe toată lumea, inclusiv pe câștigători, pentru că lungmetrajul nu aparține nici unui genuri, putând fi caracterizat ca "dramă cu muzică"... Sau chiar, ținând seama de etimologia termenului, ca "melodramă" în sensul vechi, dar și în cel mai nou, telenovelistic. Bun, îi apreciez pe actori că au reinterpretat piesele lui Cash într-un mod cel puțin decent. Totuși, aș fi fost ceva mai motivată auzind, ca în *Ray*, înregistrările originale. Dar dincolo de asta, filmul are savoarea unui terci remestecat și ar putea servi doar ca unealtă de alfabetizare într-ale Hollywoodului pentru o persoană care n-a mai văzut niciodată o producție a marilor studiouri. Lanț se țin clișeele.

Prin comparație, cel mai recent lungmetraj al lui Sam Mendes, creatorul *American Beauty* are câteva plusuri. Mizează foarte mult pe un paradox: un film de război, centrat pe un protagonist lunetist care nu trage un foc. Accentul nu cade pe acțiunea de pe front, ci pe așteptarea disperată, doar-dar s-o întâmple ceva. Mendes face mari eforturi să reconstituie hazardul inerent oricărui conflict armat, să arate haosul care subzistă prin tranșee. Reversul acestui efort este că, apăsând foarte tare pedala verisimilitudinii, filmul riscă să plictisească. Eroul principal, Swoff (Jake

Alexandra Ollivotto

CRONICA FILMULUI

Cine are premiera în ianuarie

Gyllenhaal), al cărui comentariu acid te acompaniază tot timpul — soluția clasică pentru ecranizarea unor memorii — are nisa defecte structurale, dar sutura te prinde.

Mergând în "progresie", ajungem acum la premierele mele preferate: *Săritura* (în traducere corectă *Salt mortal*) și *München*. Primul, australian și multi-premiat în Australia, dar și coleg de secțiune *Un Certain Regard* cu Lăzărescu la Cannes este — dacă țin bine minte — al treilea film al neozelandezei Cate Shortland. Filiera "femei din familii disfuncționale împinse către promiscuitate" se recunoaște din primele cinci minute. Femeia în cauză fiind o adolescentă angelică — am fost foarte surprinsă să aflu că actrița are 22 de ani, părea minoră — care fuge de acasă după ce mama ei o prinde sărutându-i iubitul. Apoi, Heidi (Abbie Cornish) se bizuie pe bunătatea străinilor, ca să îl parafrzez pe Tennessee Williams: se aciuază la un motel, unde patroana o primește pe gratis la început, are diferite aventuri, abuzează de alcool (în filmul ăsta se bea ca în serialul *Dallas*, toată lumea are câte o sticlă pe aproape) se îndrăgostește de fiul unui fermier bogat, își găsește o slujbă la o benzinărie, suferă dezamăgiri. Promiscuitatea nu vine din faptul că protagonista e dependentă de sex, ci din lipsă de repere sau din auto-destructivitate. Precum și din faptul că toți

o vor, iar ea nu prea știe să îi refuze sau de ce ar trebui să o facă. Ultimele fraze sunt în mare măsură deducția mea, valoarea filmului constând tocmai în faptul că nu intră în analize, lăsând bucăți de ambiguitate de-a lungul firului narativ cum lăsa Hansel și Gretel farămituri de pâine. Nici nu face judecăți. Plus că arată povara frumuseții, un subiect cu care puține pelicule își bat capul. Cam toți bărbații pe care îi întâlnește Heidi sunt atrași fizic de ea, dar nu mai mult de o noapte sau de un act sexual. Acesta reprezentând singura formă de atenție pe care o poate obține. În rest, nu e luată în serios sub nici o formă, nici când e vorba de fiul fermierului bogat, care, deși pare să se îndrăgostească de ea, nu o consideră suficient de "bună" (din punct de vedere social) pentru el. Iar interacțiunea fetei cu ceilalți are o încărcătură erotică, sugerându-le celorlalți promiscuitate, motiv pentru care tatăl unei amice o îndepărtează pe Heidi de ea. Mai exact, filmul nu pune accent atât pe povara frumuseții, cât pe cercul vicios al promiscuității pe care îl induce ea.

Mai e vorba și despre o poveste la care se vede clar că nu e mână spre vreo finalitate (ca și "PS"), că nu e făcută, ca vreun "vehicul de/cu staruri" hollywoodian, să te ducă din punctul A în B. Și știți ce am constatat? În astfel de cazuri, ceea ce se întâmplă e că nu te plictisești din pricina personajului. Iar Heidi este construită în așa fel încât să apară des pe ecran, în varii interacțiuni, dar fără să piardă vreodată misterul, fără să lase mult să transpară din gesturi. Mai precis, un personaj care nu ți se oferă decât cu picătura. Varianta personalizată: nu m-am plictisit, deși ritmul filmului e departe de a fi alert, pentru că mi-era frică. De ce o să i se întâmple lui Heidi, de la o sarcină nedorită până la un viol sau sida. Firește, la început nu m-am luat în serios, ceea ce a durat până când criticul de film de la BBC s-a pronunțat în această chestiune: "filmul e bântuit de sentimentul că ceva groaznic e pe punctul de a se întâmpla". Evident, nu are sens să vă spun dacă se întâmplă sau nu. Oricum, fragilitatea pe care o exudă personajul, ca și amestecul de banalitate și inedit din replicile ei te motivează să ajungi la final.

Mai trebuie să citez BBC-ul, al cărui critic afirma ce credeam și eu: *Săritura* e un film extrem de tactil. Lumina filtrată, camera fixă sau operată manual, o mulțime de gros-planuri. Peisajele sunt extraordinare, iar unghiurile din care sunt prinse nu sunt niciodată banale. Asta în contrast cu decorurile, complet lipsite de culoare locală (doar accentul îți aduce aminte că acțiunea e plasată în Australia, în rest ar putea fi orice țară, mai puțin una tropicală), dar cu lipsa compensată prin abundența sordidului. Nu chiar ca în *Gegen die Wand*, dar pe aproape.

Se pare că *München* va trebui amânat pe cronica viitoare, dar, în compensație, promit să îi dedic o pagină întreagă. Spielberg merită asta, fie și numai pentru obiectivitatea politică a peliculei. ■

Povestea lui Johnny Cash

Viața ca un pariu

m e r i d i a n e

Călătorul nocturn de Maurizio Maggiani

Noutăți literare din Italia

Patru cărți și trei premii

Prestigiosul premiu Strega și l-a adjudecat în 2005 cu romanul *Călătorul nocturn* (*Il viaggiatore notturno*, Feltrinelli, Milano) Maurizio Maggiani (născut în 1951), autor al altor șase volume, trei dintre ele câștigătoare a patru premii literare, între care Viareggio Rëpaci și Campiello. Cu sau fără premiu, ultima carte a lui Maggiani i se impune cititorului obișnuit, dar și specialistului pretențios, dacă nu și-a tocit plăcerea autentică a lecturii și disponibilitatea de a intra în dialog cu textul. Poate și pentru că, asemenea majorității prozatorilor moderni, autorul alimentează discret, insinuant, din noi unghiuri, metaliteratura. După ce mai multe episoade presărate ici și colo (tot atâtea povestiri în rama celei centrale) gravitează în jurul comunicării ca liant social, valențele ei revin în final, când este rezumată o năvălă de Jack London, așa cum o reținuse memoria subiectivă a personajului-narator. Dacă, așa cum atrăgeau atenția cu decenii în urmă teoreticienii, supraviețuirea Sheherezadei depindea de apetitul pentru povești al vizitului, cea a exploratorului lui London în Alaska atârna de șansa de a întâlni un „tovarăș de vorbă”, în gerul nopții, când trebuia întreținut focul salvator.

Dar dincolo de considerațiile naratologice subiacente romanului, comunicarea umană, dialogul sînt repropuse subliminal, nu declarativ, ca punte între oameni, ultim colac de salvare pe planeta sfîșiată de conflicte. Maggiani reușește să constrîngă cititorul de azi, cu simțurile și conștiința amorțite (și în fața celor mai atroce imagini t.v., live) să ia act de propria-i barbarizare. Hotărît lucru, ficțiunea lui, deși răspunde exigențelor estetice, are și o altă miză.

Romanul, inspirat de prezentul răscolit, cu cîteva odihnitoare oaze de seninătate, nu vorbește despre globalizare, dar aceasta este omniprezentă; nu afit prin traiectoria unor personaje (purtați din Caucaz, în inima Erupei, în Africa) sau a celor de ele plămuite — ficțiune a ficțiunilor —, cît prin identificarea esenței umane (cu bunele și nu puținele sale tare), aceeași pe toate meridianele și în toate epocile. Din acest punct de vedere, el ne amintește de obsesivele întrebări ale lui Elio Vittorini despre om, despre prețul lui, de care prea adesea uităm. Deși în subtext, nu formulată răspicat, ca la înaintașul său sicilian, interrogația se impune prin tot ceea ce evocă și gîndește povestitorul, prin galeria de personaje, ilustrative pentru interesante tipuri umane (bază pentru autentice fișe caracterologice), prin schimburile de replici și nu doar prin evocarea percutantă a masacrelor mai vechi (a armenilor apare doar ca fugăr termen de comparație) sau din ultimele decenii.

Între acestea din urmă, de maximă tensiune (scandată de ritmul încetinit al climaxului), cea soldată cu șaptezeci de victime, puștani spulberați de o bombă cînd abia începuse spectacolul organizat de adulții din Tuzla asediată, pentru a-i compensa cît de cît după doi ani de privațiuni, dar, mai ales, ca o afirmare a încrederii că fiii lor vor reface viața, totul, inclusiv bunurile materiale, mobila de mahon încrustată (transmisă în familie odată cu meșteșugul), sacrificată pe timp de iarnă pentru a cruța pomii din drum. Nevoie disperată de încredere în omenire și după ce toți locuitorii și-au trecut pe brațe, „unul cîte unul”, trupurile sfîrtecate ale micuților și tinerilor pînă la locul de veci, pe timp de noapte, de teama asediatorilor.

Numeroase scene, mai multe personaje, dar nici un amănunt superfluu sau rămas pierdut pe parcurs. Totul se leagă pentru cititor, așa cum se leagă pentru cel ce deapănă întîmplările: un cercetător în misiune, participant fortuit, dar niciodată indiferent, la experiențe neprevăzute, în contact cu înțelepciunea și valorile unor populații pînă atunci neștiute. Studiind migrația rîndunelelor în Sahara (pe aceeași rută din vremuri preistorice) sau a urșilor în exod nedorit, ca victime colaterale ale războiului, el este mînat de pasiunea pentru propria-i profesiune (aceeași cu a universitarului din Balcani, adîncit în pădurea seculară, bosniacă, pe urmele ursidelor, poate fără să fi aflat de izbucinrea conflictului armat interetnic) și de o morală frustă, introiectată pe nesimțite, în preajma tatălui, rămas și la maturitate punctul lui de reper.

Motivul raportului fiu-tată, frecvent în creația artistică italiană din secolul XX, le însoțește pe toate celelalte în cartea lui Maggiani, și, ca în majoritatea cazurilor, temperează teoria freudiană despre complexul oedipic. Cu rafinată simplitate povestitorul invocă la tot pasul priceperea de meșteșugar a tatălui — Dinetto —, dragostea lui pentru lucrul bine făcut, implicarea fără emfază în viața colectivității și senzația perpetuă de echilibru, de siguranță resimțită de fiu. Acesta scoate la iveală clipe din trecut ce îi surprind, ca într-un decupaj, doar pe ei doi. La maturitate, fiul își măsoară propriile impresii și gesturi cu metrul părintelui: „Dinetto nu ar fi avut nimic de obiectat”, își spune, la finele unui lucru făcut cu acuratețe; sau: „mi-am făcut și eu datoria, asemenea lui”.

Și acest filon narativ se subsumează celui general privind condiția omului astăzi.

Judecătorului meu de Alessandro Perissinotto

Alessandro Perissinotto (născut în 1964, cadru didactic la Facultatea de Științe ale Formării din Torino) este câștigătorul premiului Grinzane Cavour pentru proză în anul 2005 cu volumul *Judecătorului meu* (*Al mio giudice*, Rizzoli, Milano). Dacă precedentele volume, romanele polițiste *Anul cînd au omorît-o pe Rosetta*, *Cîntecul lui Colambano*, *Trenul 8017*, deja traduse în alte limbi, plasau acțiunea în diferite momente istorice, începînd cu secolul al XVI-lea, ultimul privește zilele noastre și captivează mai ales pentru implicațiile sociale. Actualitatea transpare la toate nivelurile, de la cel formal la cel ideologic; de fapt ea asigură interesul și nu intriga, obișnuită în cadrul speciei, nu altfel decît la predecesorii săi de succes Leonardo Sciascia și Andrea Camilleri.

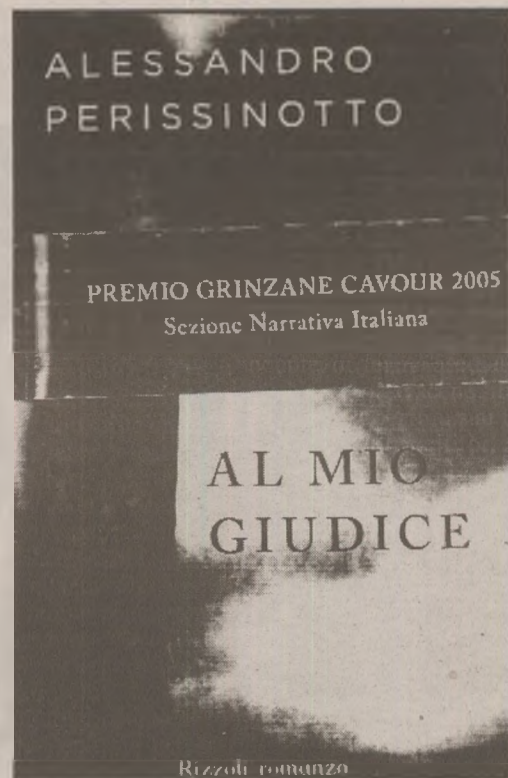
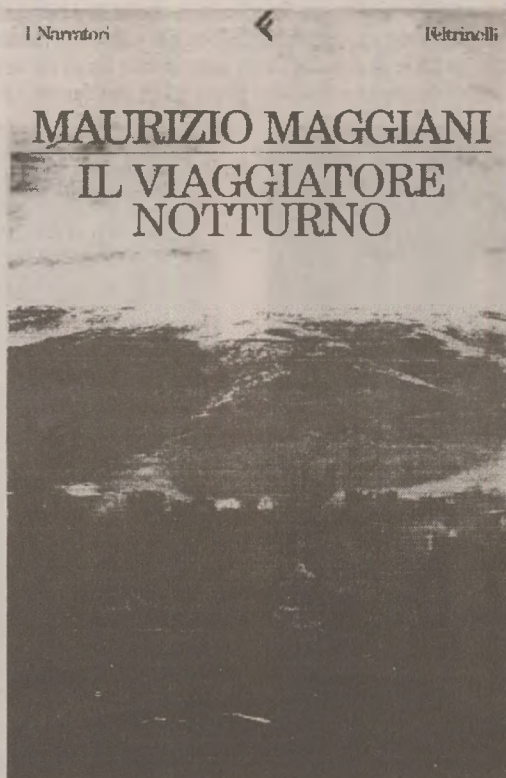
Întreaga acțiune îl privește pe autorul unei crime nepremeditate, comisă dintr-un impuls vindicativ, care, sustrăgîndu-se poliției, leagă un dialog confesiv, prin e-mail, cu judecătoarea care instrumenta cazul, cum aflase din presă.

Cartea constă din 21 de mesaje electronice trimise de acuzat judecătoarei, și cele 19 de răspuns ale acesteia, într-un interval de cca două luni, plus două anexe. Prima, de o jumătate de pagină, înlocuiește discursul subiectiv, alternat al celor doi, cu cel la persoana a treia, care înregistrează în stil asept, de proces verbal, ultimele întîmplări fără a-l numi pe protagonist, ceea ce îi permite cititorului să închege un eventual epilog. A doua anexă, pe foi de dictando (sic!), reproduce darea de seamă a femeii, adresată procurorului general asupra cazului încredințat ei. Deznodămîntul rămîne incert (cum preferă literatura zilelor noastre), neputîndu-se ști dacă inculpatul își luase viața, cum dăduse cîndva de înțeles că intenționa, sau se sustrăgea în continuare autorităților.

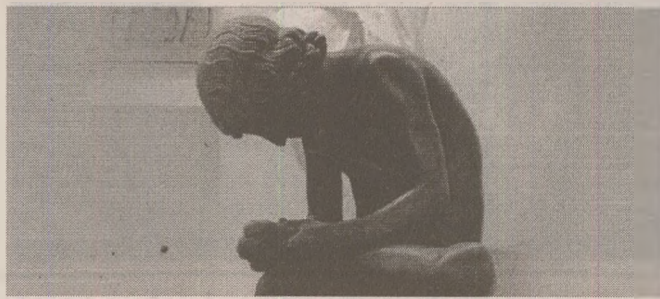
Modalitatea de comunicare și lexicul din sfera computeristicii nu rămîn simple ingrediente, avînd în vedere biografia protagonistului. Ajuns, asemenea majorității hackerilor în adolescență, unul dintre cei mai redutabili informaticieni, Luca era pe punctul de a-și depăși vertiginos condiția materială și socială cînd s-a trezit nu doar manipulat, ci distrus și umilit cu cinism, anume pentru a fi scos din joc, de grupuri de interese criminale, din sfera mondializată a finanțelor *on-line*.

Lucrurile nu sînt complicate mai mult decît este cutuma în cadrul literaturii cu iz de investigație juridică, ce sfîrșește mereu prin a dovedi că personajul inocu — în cazul de față, o femeie aparent suavă — orchestrează totul de dragul unor afaceri veroase și comite crime premeditate. Așadar, nu aceasta este miza cărții, departe de a fi o nouă variațiune pe aceeași temă; nu au pondere nici digresiunile picante (descrierea spectacolelor erotice din Amsterdam), chiar dacă în economia cărții sînt inserate fără sfîngăcie.

Meritul cărții rezidă în capacitatea de a ilustra mutațiile resimțite de generația de mijloc italiană, nu diferită de cea din alte țări occidentale. În ultimul secol, de un dinamism fără precedent, fiecare generație a fost într-un fel de tranziție. Fulgurantele incursiuni în trecutul propriei familii (implicat și al orașului Torino) făcute de inculpatul dornic să-și explice — explicîndu-i judecătoarei — cum poți ajunge asasin, sînt elocvente pentru distanța care îi separă pe contemporanii lui Perissinotto nu numai de bunicii participanți

meridiane

la război și la Rezistență, ci și de părinții lor din anii boom-ului economic din deceniul cinci, ce avusese drept efect — mediat — exacerbarea problematicei industrializării în artă. Proletarul urban sau abia urbanizat fusese introdus în romanul italian în 1934 cu *Tre operai* de Carlo Bernari (în pictură, mult mai înainte), dar numai după trei decenii a alimentat masiv ficționalul. Fără mașinile FIAT, ieșite de pe banda rulantă, nu se poate poate înțelege cum a ajuns Italia între primele șapte țări industrializate ale lumii, dar nici mare parte din creația postbelică, flancată de o substanțială critică de text conținutistică, sociologică sau sociologizantă. Dar chiar dacă informaticianul din romanul nostru știe că sună desuet terminologia arhifolosită anterior (clase sociale, pături etc.), iar fiii angajaților de astăzi la FIAT (restrinși la minim numeric, grație noilor tehnologii) nu se mai consideră proletari, ci parte a „clasei de mijloc”, se teme că socotelile nu s-au încheiat; că oricând ei se pot rostogoli pe panta abia urcată, că ar putea împărtași soarta nenorocoșelor imigrante nigeriene sau slave (repetat numite), resemnate în umilință, pentru a nu trebui, întorcându-se de unde au plecat, să-și recunoască în fața celorlalți eșecul.

Acestea și multe alte aspecte disparate, doar aparent periferice față de nucleul central, apar în mesaje protagonistului, frapat de rapiditatea cu care sedii trufase de bănci iau locul prăvăliilor sau de aspectul dezolant al zonei din preajma gării, înțesată de barăcile improvizate ale unor năpăstuiți, la nici doi kilometri distanță de centrul strălucitor al metropolei.

Noua imagine a lumii occidentale răsfrântă în destinul și conștiința celor care îi aparțin asigură așadar, alături de puține, dar consistente personaje, interesul cărții, a cărei intrigă polițistă este doar un pretext.

Supraviețuitorul de Antonio Scurati

Asemenea *Călătorului nocturn* sau *Judecătorului meu*, și romanul lui Antonio Scurati (născut în 1969), *Supraviețuitorul* (*Il sopravvissuto*, Bompiani, Milano, 2005, pag. 370, premiul Campiello, *ex aequo* cu ultimele povestiri ale lui Pino Roveredo), este scris sub presiunea ultimilor ani, marcați de violență, poluare, obsesia modificărilor climatice etc. În mai mare măsură decât ceilalți doi autori, Scurati a căutat o grilă epică complexă, evidențiată și prin alternarea caracterelor tipografice (predomină aldinele) sau prin titlurile capitolelor.

Conștient că modul propriu de abordare a subiectului

— criminalitatea juvenilă — anulează locurile comune în materie, scriitorul și-a putut permite să înceapă cu concluziile, plasate voit în *Prologul* în cursive, ca tot ceea ce emană de la personajul central, evocator al faptelor, profesorul Andrea Marescalchi. Paginile de *mea culpa* ale acestuia se cuvin recitate la sfârșitul lecturii, nu altfel decât se întâmplă, de exemplu, cu sonetul introductiv al *Rimelor* lui Petrarca.

Predomină discursul la persoana întâi al dascălului, verbal, dar și scris, când se alternează relatarea despre prezent cu cea din lunile abia scurse, reparcurendu-se în răstimpuri jurnalul personal. Tot vorbire directă, atribuită însă altor personaje, întâlnim în câteva capitole de sine-stătătoare, intitulate *Ce a spus procurorul*, *Ce a spus psihologul*, *Ce a spus inspectorul de la minister*. Dar toate intervențiile sînt dirijate de vocea anonimă — vorbirea indirectă — a omniscientului, aceeași care, contrapunctic, face ca tragicul eveniment — împușcarea la bacalaureat a șapte din cei opt membri ai comisiei de către un candidat — să fie raportat la atmosfera sufocantă a verii din 2001 (cînd oamenii „mureau ca muștele” în Franța, dar și în Italia), pe fondul celei generale, postindustrială.

Acțiunea, cuprinsă între bacalaureatul din vară și reluarea cursurilor în septembrie, înregistrează efortul convulsiv al lui Marescalchi, examenatorul cruțat de ucigaș (elevul lui predilect), de a înțelege mobilul crimei și, mai ales, care era partea lui de vină. Supraviețuitorul își face într-atît o culpă din a fi fost exceptat de asasin, încît îl bate gîndul să-și curme viața, în vreme ce toți ceilalți îl protejau de un eventual asalt al liceanului-asasin, dispărut fără urmă. Andrea Marescalchi, *profil* de filosofie și istorie, pare a fi singurul care-i înțelege de tineri, cum observa mama disperată a unei minore, în timp ce-i transfera ingrata misiune de a discuta cu propria-i odrasla surprinsă acasă în timpul unei orgii. Oricum, s-a dovedit singurul lor aliat în mijlocul indiferenței agasate sau cinice a colegilor de cancelarie, limitați și nu tocmai culti. Fără exaltări romantice și fără frustrări, el își dedica tot timpul profesiei, deși o considera o simplă meserie, care-ți asigură o piune, ca oricare alta. Lipsit de viață personală (dacă lăsăm la o parte sporadice, searbade legături sexuale), el nu-și calibra lecțiile în funcție de propria-i dezamăgire existențială, de propriul scepticism, ci în funcție de așteptările clasei.

După masacrul provocat de Vitaliano, elevul-problemă (pe punctul de a repeta din nou ultima clasă de liceu), dar dotat, Andrea Marescalchi, profund zdruncinat, rememorează, între repetate crize de leșin, tot ceea ce se lega de acesta, pentru a cărui soartă continuă să-și facă griji. Capitol de capitol, prin scene care radiografiază învățămîntul, ambianța într-o localitate dezolantă (păstrînd

urmele fazelor anterioare, agrară și industrială) sau în Milano (năucitor în traficul orelor de vîrf), descoperim, odată cu cel ce-și suspectează retroactiv gesturile, vorbele sau lecțiile, circumstanțe care puteau să încurajeze spiritul rebel al lui Vitaliano, tînăr cu vicii exorbitante, dar și protagonist al unor întâmplări ce făceau din el eroul pozitiv al clasei, nu doar idolul fetelor. De fiecare dată ipoteza, deși validă, explică doar în parte dezastrul.

Într-un crescendo bine dozat se ajunge și la lecția finală, grăbită sinteză a istoriei secolului XX, redusă la lista de genociduri, enumerate cronologic, de la cei 1.500.000 de armeni, la cele 20.000.000 de victime din Rusia comunistă, la cele 48.000.000 de chinezi victime ale lui Mao, la cele 6.000.000 ale holocaustului, la multele din Indonesia, din Timorul de Est, din Cambogia, Sudan, Ruanda, Burundi sau din America de Sud. Lecția îi sugerase lui Vitaliano un referat, „excellent pentru un licean. O dezbatere academică doctă. Plină de știință, golită de adevăr, asemenea oricărei dezbateri academice”.

Dar și această ipoteză, nu lipsită de temei, este, asemenea celorlalte, insuficientă. Mai trebuia adăugat ceva pentru ca întregul să se închege. Nevoit să-și cenzureze simpatia pentru explozivul Vitaliano, Marescalchi va scoate la lumină — dar nu grație sedințelor de terapie colectivă cu diferite victime ale unor traume psihice, altă modă sterilă —, ceea ce refulase: semnele de comportament paranoic al băiatului, străfundurile lui barbare, de ființă primitivă. De altfel, acesta nu se sinucisese cuprins de remușcări, cum voiau să creadă autoritățile, ci se pusese la adăpost în Mexic, țară unde visase demult să ajungă. Doar atunci înțelege profesorul că, de fapt, era legat de toți școlarii lui — care-i reclamau spontan prezența —, că era dator să le fie în continuare alături, fără să facă distincții: toți cîți aparțin unei generații sînt asemenea frunzelor, mereu reînnoite pe care „le rănești vrînd să le spui pe nume”.

Nimic din ceea ce poate fi dat drept scontat pentru un asemenea subiect nu rezistă în romanul lui Antonio Scurati; de aceea nu numai captivează, ci și nelinistește. Poate ar trebui observat că înainte de revolta periferiilor din Franța — pentru a nu ne referi la recente, grave experiențe autohtone, chiar dacă nu de aceeași întindere — prozatorul italian a pus problema adolescenților, „cea mai periculoasă categorie socială”, după inspectorul ministerial, generația ce trebuie „vînată” odată cu asasinul, după comisarul de poliție; doar „închisă în mutism”, în fața ostilității celorlalți, după spusele supraviețuitorului românesc.

Trimite-mi vorbă de Pino Roveredo

Celălalt cîștigător al Premiului Campiello, atribuit *ex aequo* în toamna 2005, este Pino Roveredo (născut în 1954), cu volumașul *Trimite-mi vorbă* (*Mandami a dire*, Bompiani), conținînd scurte și foarte scurte povestiri, precedate de o amplă, călduroasă prefață semnată de Claudio Magris.

Fiu de cizmar, Roveredo, asemenea multora dintre scriitorii din generațiile trecute, mai rar în cea actuală (care numără mai ales ziaristi și universitari), a trecut prin multe experiențe profesionale, de la aceea de muncitor industrial, de lucrător într-o mezelărie sau la o fabrică de dopuri din plută, la cea acum practică, de ziarist: colaborează la „Piccolo” din Trieste, orașul natal.

Momentele întunecate din viața lui chinuă o vreme de alcoolism, care l-au aruncat în rîndurile marginalizaților, i-au trasat nu numai destinul (actualmente face voluntariat în organizații umanitare), ci și opera, după cum atestă: *Tumbe la urcuș* (*Capriole in salita*), 1996, *Orașul gardurilor* (*La città dei cancelli*), 1998, *Stropi de vin în supă*, (*Schizzi di vino in brodo*), 2000, *Dansînd cu Cecilia* (*Ballando con Cecilia*), tot 2000, căreia i-a dat și o variantă teatrală, pusă în scenă la Festivalul din Todi.

Cele mai vulnerabile medii sînt tratate de Roveredo (și în lipsa unei pregătiri specifice) frust, dar cu pătrundere și reținută sensibilitate.

Doina CONDREA DERER

antonio.scurati il sopravvissuto

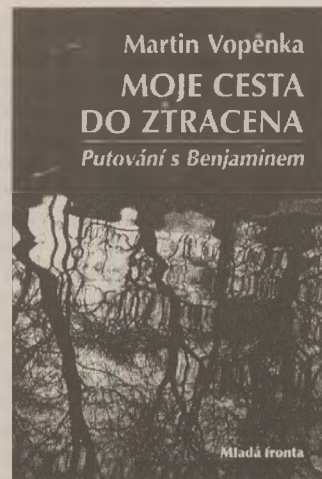
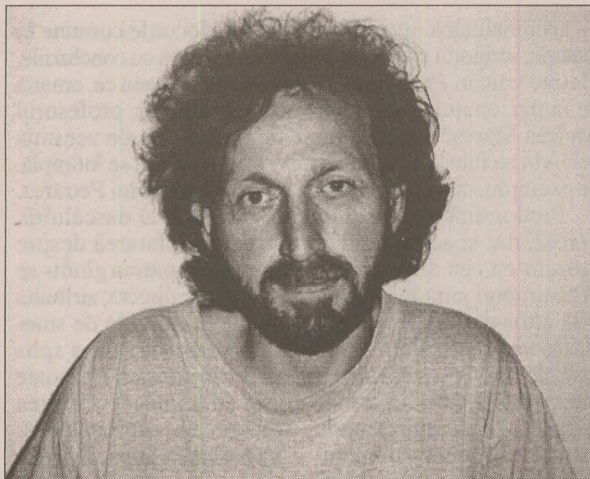

meridiane

Corespondență din Praga

Din Boemia până în Carpați

Acum vreo douăzeci de ani, Martin Vopěnka și-a terminat studiile de fizică nucleară la Politehnica din Praga, însă menirea sa adevărată a găsit-o printre cărțile pe care le publică în calitate de editor la Práh (Pragul), actualmente una dintre cele mai bune edituri cehice, și în propria sa creație literară, ale cărei începuturi datează din anii premurgători revoluției „de catifea” din Cehia. Debutul său intitulat *Kameny z hor* (Pietre de la munte, 1989) este un jurnal deghizat, în care tânărul prozator înregistrează senzații și reflecții inspirate de o drumeție în Carpații Meridionali. De asemenea și în cartea următoare, *Balada o sestupu*, din 1992, scena plaiurilor carpatice rămâne aproape neschimbată, numai că de data asta protagonistul, un *alter ego* al scriitorului, apare mai matur, descoperind în România sumbră de dinainte de '89 nu numai foamea, frigul și omniprezența Securitate, ci și valorile străvechi precum omenia și iubirea. Cititorii români au avut fericita ocazie să facă cunoștință cu Martin Vopěnka tocmai prin intermediul acestei proze, apărută în 1998 la Editura Universal Dalsi, sub titlul *Dansul lupilor*, în traducerea renumitei boemiste Anca Irina Ionescu. Motive autobiografice din perioada de trecere la o vârstă medie, caracterizată dantesc „*nel mezzo del cammin della nostra vita*”, apar în romanul următor, *Hotel uprostřed života* (1999, Un hotel în mijlocul vieții). Cu timpul, registrul de teme și de genuri ale lui Vopěnka se lărgeste substanțial, astfel încât în prezent scriitorul este cunoscut nu numai ca autor de proză psihologică și fantastică sau de jurnale de călătorie, ci și ca povestitor de basme pentru copii, care a întocmit și o voluminoasă enciclopedie, destinată tot celor mici.

Ultima carte a prozatorului ceh, romanul *Moje cesta do ztracena — Putování s Benjaminem* (un titlu greu de tradus, poate ceva de genul *O lungă pribegie cu Benjamin*), apărută anul trecut la Editura Mladá fronta din Praga, mi se pare cea mai ambițioasă dintre toate. Structura ei, ca și în cazul unor proze anterioare, corespunde toposului unei călătorii, însă mult mai important decât cadrul pitoresc și exotic al țărilor și meleagurilor străbătute este, fără îndoială, felul în

care protagonistul își pune unele întrebări esențiale în legătură cu viața sa de până acum și cu relațiile sale cu ființele cele mai apropiate. David, un praghez între două vârste, este proprietar al unei firme prospere, la prima vedere un bărbat de succes și un pragmatic. Intervine însă destinul, sau hazardul: soția sa moare într-un accident de mașină, iar el este obligat să-și reconstituie viața, alături de fiul său de opt ani. Iată premisele unei crize psihologice, în care eroul principal este atacat de o serie de întrebări obsedante: ce valoare a avut conviețuirea sa cu o femeie cu care nu se înțelegea aproape deloc? Iar acum, după dispariția ei, cum să se apropie de sufletul băiețelului său, despre care nu știe mai nimic? Ce să facă în noile circumstanțe: să caute o parteneră — o mamă vitregă pentru Benjamin, sau să-l lase pe părinții săi conservatori să procedeze așa cum ei își închipuie că ar fi cel mai bine? Până la urmă, lui David i se năzarește ideea că singura cale pentru a găsi răspunsurile juste este să plece, împreună cu băiatul, într-o călătorie improvizată, fără o țintă precisă, spre necunoscut.

Cei doi pornesc cu mașina, trec granița țării în sudul Boemiei, poposesc în sate liniștite de la poalele Alpilor austriece, de parcă ar fi vorba de o mică excursie estivală. Însă călătoria cea lungă continuă pe un traseu ales la întâmplare, și anume prin Dolomiți, pe coasta italiană a Mării Adriatice, și de acolo tot spre sud, pe insula grecească Korfu. Cadrul natural și de civilizație se schimbă mereu, dar de data asta nu avem de-a face cu un jurnal de călătorie. Trebuie să admitem că David, în ipostază de povestitor, este un fin observator, capabil să descrie concis, dar în culori vii peisajul și locuitorii lui, dar el e preocupat, în primul rând, de ceea ce se întâmplă cu el însuși, cu băiețelul său și cu relația lor reciprocă. După criza izbucnită la Praga, iată-l pe protagonist pe o insula edenică, într-o ciudată izolare care îl obligă să reflecteze mai concentrat, pentru prima dată, despre sensul vieții umane și despre eventuala prezență pe lume a lui Dumnezeu. David și Benjamin sunt pierduți undeva în necunoscut, ca ultimii oameni de pe pământ; în această clipă de răscruce, bărbatul matur se uită sus, spre Creatorul universului, iar copilul, lovit de experiența prematură cu

moartea mamei, caută explicații în legătură cu condiția umană pe lângă tatăl său.

A trecut vara, a trecut toamna, dar pribegia continuă. La începutul iernii, mașina lui David se îndreaptă spre nord — cine știe de ce, poate din cauza unui dor de acasă nemărturisit? Drumul prin Bulgaria este descris pe scurt și în culori sumbre: satele și orașele pe care le zăresc cei doi călători tradează urme ale economiei absurde a regimului comunist. Ultima treime a romanului începe cu traversarea Dunării la Calafat. Povestitorul nu ascunde faptul că îi sunt perfect cunoscuți Carpații de Miazăzi și e clar că drama cea mai mare se va desfășura chiar acolo. Trecerea prin munții Godeanu și Șarcu, pustii și înzăpeziți, reprezintă o grea încercare, dar pericolul mortal îl paște pe David în mașină, pe o șosea întunecată și îngustă de sub vârfuri. După ce este salvat de medicii spitalului din Timișoara și după o cautare deznădăjduită de câteva săptămâni, tatăl se reîntâlnește, în sfârșit, cu fiul, îngrijit în tot acest răstimp de o familie de țărani simpli. În capitolele consacrate României sunt memorabile, pe de o parte, evocările sugestive ale peisajelor carpatice, maiestuoase, dar și amenințătoare, și, pe de altă parte, o serie de personaje caracterizate cu minimum de mijloace, însă pe deplin credibile; dintre ele, atenția cea mai mare o merită sora Maria de la spitalul timișorean, o întrupare a carității și a răspunderii profesionale și umane.

Recentul roman al lui Martin Vopěnka ne oferă o lectură captivantă. Povestind, autorul știe să îmbine analizele psihologice cu cele cultural-etnologice, temele filozofice cu aventurile dramatice. Nu îl indispune pe cititor nici prin tendința de a moraliza, nici prin experimentări formale. La șaisprezece ani de la debutul său, Martin Vopěnka este un scriitor care stăpânește pe deplin arta cuvântului. Este cunoscut și apreciat de publicul cititor ceh, deocamdată mai puțin de cel din străinătate. Însă literatura cehă nu înseamnă numai Kundera sau Hrabal: publicul român ar trebui să descopere și scriitori cehi mai noi, mai ales dacă în cărțile lor apare și imaginea României.

Libuše VALENTOVÁ

Ion Ghica la Samos

În 12.12. 2005, a avut loc în Vathi/Samos, la inițiativa și în organizarea Ambasadei, cu sprijinul Ministerului Culturii din România, al Universității Naționale de Artă București și al MAE, **Plasarea unei plăci comemorative cu efigie, pentru scriitorul Ion GHICA (1817-1897)**, prinț și guvernator de Samos între 1853-1859, de două ori prim-ministru al României. Lucrarea, realizată de sculptorul

Adrian ILFOVEANU, donație din partea Universității Naționale de Artă din București, a fost instalată în „sala guvernelor” din primăria Vathi/Samos (fostul parlament), clădire găzduind și un muzeu care cuprinde portretul lui Ion Ghica, precum și un bust al lui Ion Ghica sculptat de Karl Stork în 1902. Din partea română au participat domnul **George Ciamba**, ambasadorul României în Grecia, domnul **Nicolae Manolescu**, critic și istoric literar, președintele Uniunii Scriitorilor, domnul **Adrian Ilfoveanu**, autorul efigiei/plăcii comemorative (care cuprinde următorul text: *John GHIKAS (Ion GHICA), 1817-1897, Romanian prince, writer and diplomat, prime minister of Romania*

between 1866-1867 and 1870-1871, governor of Samos between 1853-1859, promoter of culture, education and science), doamna **Grete Tartler Tabarasi**, ministru plenipotențiar și domnul **Cătălin Bodoni**, consul.

Din partea oficialităților insulei Samos au fost prezenți prefectul, domnul **Emmanuel Karlas**, primarul, domnul **Kostas Karaminas**, Mitropolitul **Eusebiu** de Samos, domnul **Giorgos Panoussis**, consilier al Primăriei, domnii **Hristos Landros**, **Gorgos Angelinaras**, **Spiros Giokarinis**, filologi, autorii unor studii despre Ion Ghica, domnul **Petros Grollos**, secretar general al municipalității, istoric, numeroși profesori și studenți precum și membri ai comunității românești din Samos.

Rolul jucat de **Ion Ghica** în cultura română a fost astfel rezumat de Dimitrie A. Sturdza: „În tinerețe el a apucat o țară necunoscută de lume și călcată în picioare de cei puternici. Ajuns în vârsta bărbăției el, cu cei mai aleși ai neamului, cu mână vâjnoasă, a rupt lanțurile care țineau națiunea încâtușată și cu înțelepciune și pricepere a lucrat să redea românilor o patrie care multora se părea pierdută”.

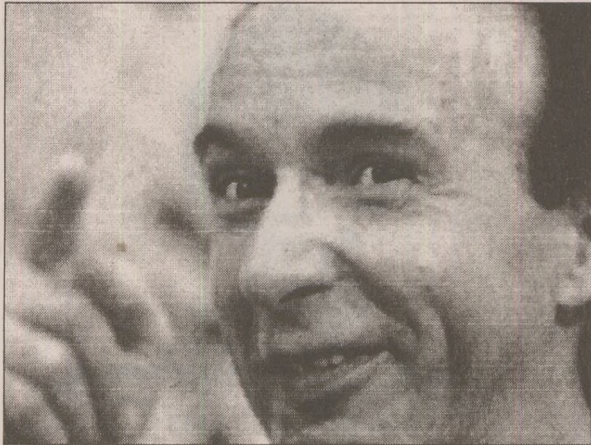

m e r i d i a n e

Un eșec

● Noul film al lui Roberto Benigni, *Tigrul și zăpada*, e aspru judecat de critici fiindcă edulcorează o realitate dură. Subiectul e de data aceasta războiul din Irak. Poetul și universitarul Attilio (interpretat de Benigni însuși) pleacă la Bagdad, unde iubita visurilor sale, jurnalista Victoria, a fost rănită într-un bombardament anglo-american și e în comă. După lagărul de exterminare hitlerist din *Viața e frumoasă*, regizorul-actor și-a ales haosul capitalei irakiene pentru a face haz de oroare — ceea ce pare a fi tema sa preferată. Numai că — scrie mordant Fabrice Pliskin în „Le Nouvel Observateur” nr. 2144 — comicul se simțea mai bine la Auschwitz. Bagdadul din filmul lui pare un oraș stilizat ca un tablou de Chirico, iar americanii apar ca niște domni ușor pragmatici și doar puțin nervoși la punctele de trecere. Cît despre irakieni — toată înțelepciunea și poezia lumii circulă prin venele lor. Pe scurt, războiul între acești oameni de treabă e văzut ca un soi de catastrofă

naturală, de care nimeni nu e vinovat. Cronica filmului e intitulată *Ceai de Bagdad*.

Noutăți literare din Mexic

● Într-o corespondență trimisă din Mexic revistei „Le Magazine littéraire” din ianuarie, Juan Villoro pornește de la criza industriei editoriale mexicane: o mare parte din editurile țării a fost vîndută unor grupuri cu capital european sau japonez și gestiune spaniolă sau germană, iar cele ce se încăpățîneau să rămîină independente (Cal y Arena, Siglo XXI, Era, Aldus) o duc greu. „Nu e o împlinire că una din principalele edituri independente se numește Sexto Piso (Etajul VI) — aluzie la înălțimea ideală pentru o sinucidere” — scrie Villoro. În aceste condiții, cartea decisivă a literaturii mexicane se joacă în revistele literare. „Letras Libres” și „Nexos” urmează o traiectorie deja consolidată.

Li se adaugă publicații recente, precum „La Tempestad” — un melanj excepțional de tradiție și cosmopolitism, ai cărei colaboratori au în medie 25 de ani, „Líneas de fuga” — dedicată în special formelor literare ale exilului, „Etcétera” — concentrată pe analiza mass-media și „Crítica”, ce se abținează să demonstreze că provincia nu înseamnă izolare intelectuală. Tirgurile de carte și tumultuoasele lansări de noutăți confirmă că în Mexic fierea e o formă

fundamentală de viață, deși, din cele 100 de milioane de locuitori, doar 500.000 cumpără cărți, iar dintre aceștia, mari cititori de literatură sînt doar cîteva mii. De aceea librăriile și bibliotecile sînt rare (80% din vînzări se fac în sudul orașului Mexico). Deși, cum se vede, se citește puțin, scriitorii au o importantă prezență socială și sînt percepuți ca niște oracole: declarațiile lor au totdeauna mai mult impact decît operele. Dintre aparițiile recente, Villoro menționează ca valoroase romanul *Lodo (Noro)* de Guillermo Fadanelli, volumele de nuvele semnate de Eduardo Antonio Parra și Fabio Morábito, cronicile lui Carlos Monsiváis despre cutremurul din 1985 și a lui Fabrizio Mejía Madrid despre apocalipsul urban de fiecare zi. Juan Villoro nu e însă pesimist în privința vitalității culturale mexicane. Citînd o replică celebră a lui Orson Welles (stabilitatea și pacea elvețiană n-au produs decît ceasul cu cuc, în timp ce intrigile și corupția din Italia au iscat Renașterea), el susține ironic faptul că turbulențele sociale și multiplele dezastre înclină balanța literaturii mexicane mai curînd spre partea Renașterii.

Pa Kin

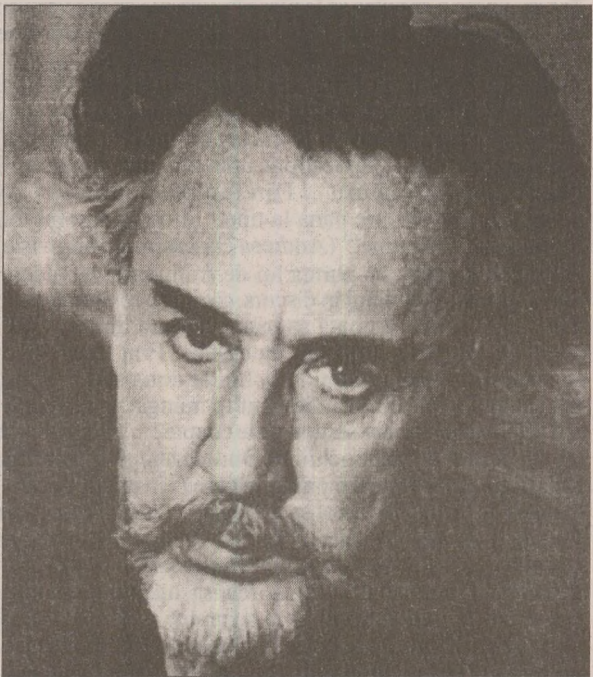
● Scriitorul chinez Pa Kin s-a stins din viață la Shanghai în octombrie, cu o lună înainte de a împlini 101 ani. Era considerat una din marile figuri ale literaturii contemporane din țara sa, alături de Lao She și Lu Xun, și a fost propus în mai mulți ani pentru Premiul Nobel de către Asociația scriitorilor din China, al cărei președinte a fost pînă la moarte. Biografia lui Pa Kin rezumă trist destinul intelectualilor chinezi a căror revoltă de tinerețe a fost strivită, după 1949, prin ralierea oportunistă la comandamentele regimului comunist. Născut în 1904 într-o familie de mandari tradiționali din provincia Sichuan, Li Feigan (acesta e adevăratul lui nume) a aderat din adolescență la curentul modernist și anticonfucianist, iar în 1927, rebelul a plecat la Paris, unde a stat doi ani în

sărăcie și solitudine, simțindu-se înstrăinat în cultura europeană. Acolo și-a scris primul roman, *Distrugere*, povestea suferințelor unui revoluționar romantic, semnată cu pseudonimul Pa Kin (Pa, de la numele unui prieten chinez care s-a sinucis în Franța și Kin, ca omagiu adus lui Kropotkin, prințul anarhist rus). La Shanghai, romanul a avut mare succes, ceea ce l-a determinat pe Pa Kin, odată întors în China, să se dedice exclusiv scrisului. Timp de două decenii (1928-1948) a publicat o operă abundentă, între care și două trilogii: *Iubire* — titlu sub care sînt reunite romanele *Ceață* (1931), *Ploaie* (1932), *Tunet* (1933) — și *Torent* cu volumele *Familie* (1934), *Primăvara* (1938) și *Toamna* (1940). Aceștia se adaugă alte două romane remarcabile — *Parcul de odihnă* (1944) și *Noapte înghețată* (1946). Temele predilecte din această perioadă sînt revolta împotriva familiei opresive tradiționale, sacrificiul idealistilor puri, lupta dintre vechi și nou pe fondul războiului civil și al ocupației japoneze, iar nota lor dominantă e nihilismul. Începînd din 1949, romancierul Pa Kin e redus la tăcere de Republica populară proaspăt instalată. Și atunci optează pentru soluția oportunistă: se pune în slujba Partidului. Merge pînă într-acolo încît în timpul „mișcării anti-dreapta” din 1956 își atacă public colegii scriitori care nu făcuseră pactul cu diavolul. Devine un soi de „papagal al regimului”, ceea ce nu-l scutește ca, în timpul „revoluției culturale” să suporte el însuși o serie de umilințe. Reabilitat după căderea „bandei celor patru” în 1976, redevine un notabil al literaturii oficiale și președinte al breslei scriitorilor. Ultima lui dorință, aceea de a înființa un Muzeu al Revoluției Culturale, „pentru a împiedica istoria să se repete”, n-a fost împlinită de un regim care nu și-a asumat niciodată vina acelei grozăvii și nu și-a cerut iertare milioanei de victime.

Romain Gary comemorat

● La 2 decembrie 1980, se sinucidea împușcîndu-se în cap Romain Gary. Cu puțin înainte, terminase un ultim text cu propozițiile: „M-am distrat bine. La revedere și mulțumesc.” Iar lîngă cadavrul său a fost găsită o scrisoare datată *ziua J* și care se încheia astfel: „În sfîrșit, m-am exprimat pe de-a întregul”. La 25 de ani de la gestul funest, mai multe apariții editoriale și articole din presa încearcă să reevalueze aportul celui ce e asociat în primul rînd cu celebra mistificare literară Gary-Ajar ce i-a permis să obțină de două ori Premiul Goncourt (în 1956 și în 1975). Un număr recent din *Cahier de l'Herne*, coordonat de Paul Audi (autorul volumului *Sfîrșitul imposibilului. Două sau trei lucruri pe care le știu despre Gary*, Ed. Bourgois) și Jean-François Hangouët, e consacrat în întregime comemorării acestui scriitor ieșit din comun, care și-a ales ca pseudonime două cuvinte rusești, semnificînd *arsură* și *jeratic*. Pe lîngă interpretări ale multiplelor fațete

ale omului și operei, *Cahier de l'Herne* publică și cîteva texte inedite, nuvele de tinerețe sau încercări pentru romanele din anii '60-'70. Adevărata surpriză — scrie „Le Monde” — o constituie însă volumul *Afacerea om* (Folio) care reunește articole scrise între 1957-1980, luări de poziție și comentarii la evenimentele epocii, dar care își păstrează valabilitatea și azi.

Sex, ficțiune și prost gust

● În fiecare an, publicația britanică „Literary Review” decernează un premiu pentru „descrierea de cel mai prost gust a sexualității” în proza de limbă engleză. Pentru 2005, premiul a revenit lui Giles Coren, un celebru critic gastronomic londonez care a debutat ca romancier cu volumul *Winkler*. Fraza pentru care a fost desemnat cîștigător este: „Sexul lui se agita ca furtunul unui duș căzut într-o cadă goală”. Există tradiția ca premiul să primească o statuie și o sticlă cu șampanie scumpă, în cadrul unei ceremonii cu public. Pînă acum, toți laureații s-au prezentat să-și ia premiul, cu o singură excepție: marele romancier și jurnalist american Tom Wolfe.

Scandal

● Gerard Menuhin, fiul lui Yehudi, a fost înlăturat de la conducerea Fundației Menuhin pentru afirmații antisemite! El a pretins în public că Germania ar fi fost „victima unui complot internațional evreiesc”. Ilustrul său tată a fost unul din primii muzicieni evrei care au concertat în Germania după război și care și-au afirmat convingerea că marea artă a compozitorilor germani nu trebuie să aibă de suferit de pe urma imaginii odioase a hitleriștilor.

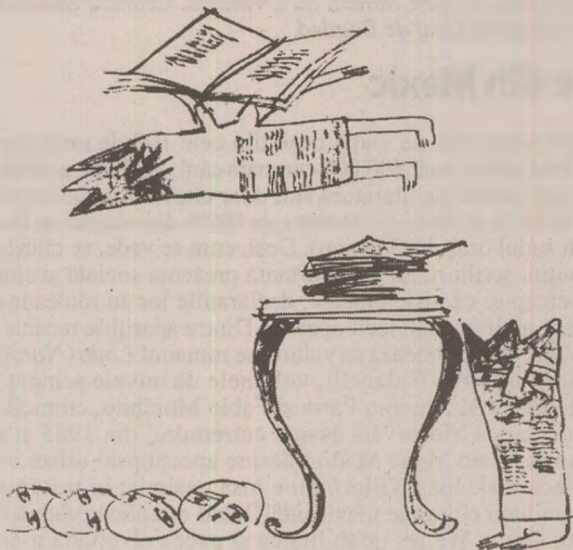

actualitatea

C

hiar dacă le-am fi apreciat a fi excelente și demne de a apărea în revistă, ceea ce din păcate deocamdată nu este cazul, v-am fi dat vestea bună aici, la rubrică, și nu pe email, serviciul acesta pe care ni-l sugerați, cu tot respectul și înțelegerea vă facem cunoscut că nu-l practicăm. Citind cu regularitate **România literară**, oricine își poate afla răspunsul la întrebare într-un mic comentariu lămuritor, cu toate că și tăcerea ar putea fi, la rândul ei, un răspuns. Or, dvs. ne lăsați impresia că revista noastră vă interesează doar în momentul și doar în măsura în care ea vă găzduiește textele. Deducem că, neprimind vestea bună pe email, nici nu veți parcurge rândurile de față, dar ele pot fi de folos tuturor celor care sunt interesați să comunice cu noi prin cele mai moderne și comode (pentru ei!) mijloace. Trecând peste candorile pe care le dovedeți în texte, v-am fi explicat de ce insuccesul, la care cu siguranță nu vă așteptați, se poate perpetua, în funcție, firește, de exigențele literare ale celor cărora vă veți adresa în timp. Lucru pe care nu vi-l dorim. Totuși, unora s-ar putea să le placă la nebunie aceste versuri: „În Lumian din obscur./ Dintr-un colț uscat./ Îmi miroase a femur./ Deși l-am tăiat./ Merg în mâini și-ntr-un picior./ Simt că e prea mult./ Mi-amorțește din cotor./ Dar am capul cult./ Văd, aud, simt și miros/ Pleava mea de viață./ Mă întorc să-mi iau un os/ Și mă leg de-o ată“. (*Rămășițe*) Ori aceste versuri: „Apocaliptic urlu./ Ce stare îmi aduci!/ Mă strânge și femuru'./ Din luptele cu turcii!// Aș coborî, de pot/ Să urc până la tine./ „i-aș da amorul tot/ De nu l-aș ține-n mine!“ (*Andreea Dăscălescu, Târgoviște*) ☒ Fiecare poem, cu partea lui de frumusețe, la vedere, dar și cu mici slăbiciuni în discurs, căci un poet îndrăgostit, este firesc să nu-și poată suprima căldura din efuziuni. „Aseară culegeam amândoi un castan./ Prin frunzele lui se strecura toamna./ Stau în ochii tăi două statui negre/ Întepând un cer alb./ Eu de vânt te mângâi și de foc/ Și mă tot întreb;/ Amare sunt merele coapte?“; „Bunicul sub un cer senin/ A văzut ochii lui Dumnezeu/ A spus prima rugăciune./ A luat cu el o privighetoare./ Un pumn de sare./ O mână de grâu./ Și a plecat spre a învia“. (*Lorin Cimponeriu, Oravița*) ☒ Nu voi face decât să vă transcriu părerea sinceră despre activitatea literară pe care o desfășurați de ani buni, fără satisfacții majore însă, luându-ne și nouă, din vreme în vreme pulsul, și cu siguranță și altora, prieteni binevoitori. Ziceți cât se poate de convins: „Mă tot amăgesc cu scrisul. Textulețe, fragmente, fragmentuțe, rândulețe. Pentru o halucinantă *Opera aperta*. Care, probabil, nu se va concretiza în vecii vecilor. Păi, în ritmul nebunesc al vieții de astăzi, cu mijloacele-i atât de perfecționate și performante, cu mentalitatea și optica total schimbate, adaptate noilor condiții, ce nebun s-ar mai încumeta să se piardă în puzderia și încălceala de înscrisuri, pentru a le pune cap la cap și a construi imaginea unei unități de fond a vieții transfigurate? Cine ar accepta să-și irosească

zilele într-o întreprindere morganatică, al cărui final nu se cunoaște și nici nu poate fi întrezărit? Operațiunea e atât de hazardată și superfluă încât nici eu, autorele, nu îndrăznesc să fac vreo retrospectivă, să mă afund în hățișurile trecutului care m-ar putea înghiți ca o mlaștină sau ca o gaură neagră. Așa că gratuitatea și absurditatea paginilor pe care le scriu nu poate fi pusă la îndoială, cum nici caracterul meu dalinian, donquijotesch, lipsit cu totul de simțul realității“. Datați aceste considerente, 15 dec. 2005, și treceți la un citat din Buzura, unde scriitorul îi elogiază pe cei care nu l-au lăsat, în momentele grele, să se simtă singur și i-au confirmat că se află pe un drum bun, drum corect, asigurându-l temeinic de solidaritatea și prietenia lor. În 16 dec. 2005 scrieți un poem inspirat intitulat *Când ca*

un grai demiurg, când ca o stea căzătoare. Dar fericirea de a-l fi comis nu durează, la dvs., nici până a doua zi, când notați următoarele: „Ieri... aveam impresia că s-a mai ivit o capodoperă lirică. Azi mi se pare a fi o catastrofă, o băguială, o bolboroseală stufoasă, lipsită de orice strălucire. De unde această schimbare, de la o zi la alta, de la un moment la altul? Ce necunoscută își vâri coada în ecuație, să bulverseze totul, să mă lase cu gura căscată și cu un gust amar? De ce ieri am căzut în extaz și astăzi mă rușinez. Dumnezeu să mă ierte dacă-s în stare să răspund“. Scrisoarea dvs., bunule domn, care în continuare vă ascundeți într-un pseudonim, acesta fiind ales parcă să vă pecetluiească într-o stare nesperioasă, DINO ZAURU, aveți o vârstă și o experiență de viață, și un talent care vă propulsează în rândul bunilor evocatori, scrisoarea dvs. continuă, și ni se pare interesantă, relatând, în 18 ale aceluiași decembrie abia trecut: „Duminică, după ceaiul de dimineață, încolonați frumos, doi câte doi, păraseam internatul de lângă lac, străbăteam șos. Kiseleff până la Arcul de Triumf și descindeam la Mănăstirea Cașin unde, în liniște ascultam liturghia și ne închinam pe la icoane. Apoi, la fel de disciplinați, flancați de pedagogi, făceam calea întoarsă. Ne mai jucam puțin în curtea încăpătoare, după care, făcându-se de masa de prânz, intram în ordine, în sala de mese. După ce toți elevii se linișteau, unul dintre noi — iar acela, de cele mai multe ori, eram chiar eu — spunea rugăciunea *Tatăl nostru*, cu toată asistența în picioare. Masa putea începe. Bucătarii și oamenii de serviciu își începeau misiunea. Oloaiele și marmidele cu felul doi erau depuse pe mese, de unde se servea porția fiecăruia. Uneori ne trezeam, în plină masă, cu vizita doctorului, care ne era și profesor. Ne întreba de una, de alta. Nu odată, auzind că-mi place să cânt, plecam sus în dormitor unde, din timiditate, acoperindu-mă cu cuvertura albastră, îmi făceam numărul“. Sunteți cum spuneam, un bun povestitor, aveți talent, talent ce se răsfrânge și în poeme, în care relații situații-limită cu umor și chiar cu sarcasm; sunteți un bun meseriaș. Nu aveți nevoie de un secretar ca de o menajeră și nici de prieteni, pentru flecăreală cronofagă; aveți fler, sunteți și un actor bun, cu mintea plină de roluri ne jucate. Și totuși... Am putea încerca împreună, acum chiar și cu datele puține pe care le avem, să psihanalizăm, să vedem ce ne iese. Ca în final să vă reveniți, mai liniștit, cântărind situația și nemandramatizând. Luați o hotărâre simplă asupra a ceea ce aveți de făcut. Așadar, datele: Scrieți zilnic, dar ceea ce astăzi vă entuziasmează, mâine vă displace. Inspirația vă îmbujorează, vă ridică temperatura? Apoi, recitind la rece, vă îngroziți și vă rușinați. Ca și când n-ar mai exista și ziua de poimâine, când recitind textul dilematic, îl veți găsi bun, așa cum de fapt este. La toate casele se întâmplă ce vi se întâmplă dvs. Toată lumea se îndoiește și îndoiala e un lucru tare bun. În meseria aceasta a noastră, nu are o legătură catastrofică „ritmul nebunesc al vieții de astăzi“, nici mentalitatea și optica, total schimbate n-ar trebui să vă streseze prea tare. Poate că și dvs. ar trebui să vă schimbați puțin, să faceți abstracție de ce vă deranjează, să ignorați răul, să vă regândiți forma, maniera, în oarecare suferință. Un bun poet face asta fără a se victimiza. Intră în rezonanță cu binele din lume, cu valorile care-l servesc, cu speranța că nu se va prăbuși chiar totul în jurul său. Așadar, stimate domn, faceți-vă ordine și eliberați-vă opera valabilă din hățiș. Riscați, în numele a ceea ce vă este drag, o perioadă din zilele vieții dvs. și lucrați cu credință că *puteți*. Intrați ca un stăpân în „puzderia de înscrisuri“ și puneți cap la cap, și construiți imaginea, cum bine ați spune, „unei unități de fond a vieții transfigurate“. Nici un efort nu va fi inutil, nici o zi nu va fi irosită făcând ordine, defrișând hățișurile de hârtie veche. Ori dacă nu, abandonați și nu vă mai mirați că opera dvs. nu se cristalizează de la sine. Căci nu sunteți nici pe departe convins „de gratuitatea și absurditatea“ paginilor pe care le-ați scris o viață întreagă! Nu este adevărat că vă lipsește simțul realității. Doamne, cât răsfăț! Lume ideală pentru poezie nu există și n-a existat. Dar poezie s-a făcut din toate timpurile. O muncă crâncenă stă la izvorul ei limpede. Și sacrificiul de zile și nopți. Hazul dvs. e atât de trist și va rămâne trist dacă nu încercați să pășiți peste propria umbră. Nu aveți nevoie de martori ci de singurătate, atunci când luptați pentru propria glorie. (*Dino Zauru, București*)

Gabriela Melinescu premiată de Academia Suedează

Gabriela Melinescu a fost premiată de mai multe ori de Academia Suedează pentru propria ei literatură. Acum, aceeași Academie i-a acordat „Premiul pentru introducerea literaturii suedeze în străinătate“ 2005, pentru activitatea de traducătoare și jurnalist, în paralel cu activitatea ei literară. Ea a introdus, pentru prima oară în România autori suedezi niciodată traduși în românește: Emanuel Swedenborg, Sfânta Birgitta de Vadstena (creatorul limbii literare suedeze, din Evul Mediu) și mulți poeți moderni suedezi. Poeta a mai tradus opere majore ale literaturii universale (ale unor autori suedezi) care nu se traduseseră niciodată în limba română: Strindberg

— *Jurnal ocult, Inferno, Legende și Singur*.

Ani de-a rândul, în calitate de corespondent al **României literare**, Gabriela Melinescu a raportat despre evenimentele culturale suedeze, scriind și despre evenimentele culturale românești petrecute în Suedia, despre ecouri la cărțile unor autori români publicate în suedeză.

În același timp ea a publicat: eseuri, articole (despre artă și literatură) și traduceri din poeți români (din România, Basarabia și din exil) în presa suedeză, contribuind astfel la vizibilitatea literaturii române în Suedia.

Premiul e în valoare de 40 000 de coroane suedeze.

actualitatea

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Băsescu față cu moștenirea odioasă

Gerul din ultimele zile mi-a adus aminte de marele frig din ultimii ani de ceaușism. Mi-am amintit, prin rîcoșeu, de foamea națională a aceleiași perioade, cînd, în timp de pace, pînă și pîinea ajunsese să se vîndă cu porția.

Pe 26 ianuarie, ca să simțim că e ziua Lui, caloriferele se încălzeau. Cu două zile înainte se dădea mîncare în Alimentare se găseau chiar și delicatețe: cafea, cacao și tot soiul de conserve înzești în prag de expirare. A doua zi, caloriferele se întorceau la ironia implită de obiecte care nu se mai încălzeau decît pe ele însele, ca să i degere, din Alimentare nu mai puteai cumpăra decît galantarele, r dacă ridikai vocea, se făcea gol în jurul tău. Unii te credeau provocator, tii, cei mai mulți, se simțeau prizonieri de bună voie ai sistemului.

Tot atunci, soții și tații femeilor care au murit din cauza avorturilor rute în condiții bestiale nu îndrăzneau nici să jelească, de frica să nu i luați la cercetări pentru complicitate cu moartea care călcase legea.

Peste toate acestea veneau mesaje și telegramele de adeviune și ectacolele de fierbinte omagiere a Lui.

Îi înțeleg pe ziaristii care umblă după mormîntul lui Ceaușescu. În finitiv, a fost șeful statului și chiar dacă cei care au ordonat ecutarea lui au încercat să-i țină mormîntul la secret, mi se pare gos sa-i refuzi unui mort dreptul la un loc de veci cunoscut.

O înțeleg și pe Zoia Ceaușescu în cererea ei de a afla unde îi sînt mormîntați părinții și mă mir că societatea civilă n-o sprijină în această cercare. Democrația nu se aplică selectiv. Am scris în '90 niște utăți despre această femeie demnă, care nu poate fi învinovățită că e ca lui Ceaușescu. Regret și astăzi că am băgat-o în aceeași oală cu Nicu ăușescu, înșelat de minciunile deitate despre ea pentru justificarea ei arestări samavolnice.

Nu-i suport în schimb pe cei care încearcă să-l spele pe Ceaușescu monstruozițiile lui, în numele unei așa-zise obiectivități pe care a us-o trecerea timpului. Regimul Ceaușescu e comparat cu regimul Dej sprijinul tezei că ceaușismul n-a fost nici pe departe criminal, ci un tip arte de totalitarism care s-a bucurat de sprijin popular în cea mai are parte a existenței sale. Dacă prin sprijin popular înțelegem tivul de partid, Securitatea și o parte din cadrele Armatei virusate de țional-comunism, așa e. Altfel, popularitatea reală a lui Ceaușescu trece de 1977 și nu poate fi împinsă înainte de 1968. Adică nu mai țin de nouă ani. În apărarea lui Ceaușescu se spune că ar fi fost sabotat tematic de sovietici după '68, în eforturile lui de modernizare accelerată Țomâniei. Or, matematicianul Mihai Botez a anticipat sufocarea onomică a regimului încă de la primele semne de criză. În loc să și-l consilier, Ceaușescu a pus Securitatea să-l hăituiască pe Botez, care era un anticomunist. Ca dovadă, după '90 a avut relații cordiale cu gimul Iliescu și cu stîngismul economic al acestuia. Un stîngism e, apropo de trecerea timpului, însemna de fapt trecerea de la proprietatea lor noastră" girată de Iliescu și de grupurile de interese din jurul lui.

Dacă moștenirea lăsată de Ceaușescu ar fi fost valabilă economic, urile ar fi mers înainte, fără găuri negre și fără închideri de fabrici de combinate încă din primii ani ai regimului Iliescu. De unde se trage, inci, această mișcare prin învăluire de reconsiderare „obiectivă” a aușismului?

Nu bag mîna în foc, dar cred că ea are legătură cu criza ostaticilor nâni din Irak și cu criza irakiană în general. Decis să joace un rol politic ernațional, Băsescu i-a scos de la conserve pe unii dintre artizanii de fața locului ai relațiilor calde ale ceaușismului cu lumea arabă. Un gest re a fost interpretat ca un semnal, că Băsescu ar avea un ce interes în abilitarea lui Ceaușescu, pentru a nu fi acuzat că, în scopuri rsonale, n-are scrupule în alegerea oamenilor care le duce la îndeplinire.

Tot privind la televizor împreună cu vecinul și prietenul meu de-o viață, zilele trecute am ajuns la concluzia, drept că nu tocmai onorantă, că suntem niște fii ai democrației orbecînd de colo-colo fără a avea capacitatea de a ne forță să înțelegem o seamă de lucruri... În calitate de sclavi ai unui fel de *dolce far niente*, ne amuzăm ore în șir cotrobăind după capul sau măcar coada vreunei emisiuni de televiziune ai căror protagoniști, flenduroși-flenduroși, dar foarte siguri pe ei cînd, cu câte o grimasă de adîncă înțelepciune, debitează stupizenii. Nu i-ați văzut?!? „Nu se poate!”, vorba distinsei doamne a „Profesioniștilor”, Eugenia Vodă cînd, câte un invitat la *talk-show*-ul dînei, spune cu nonșalanță S.F.-uri autobiografice. Sunt delicioși, ce mai! Așa că, de multe ori, ne ajută să uităm de dorul după „Surprize, surprize”, să ne facem că nu vedem decolteul uriaș al Mihaelei Radulescu, prezentă la emisiunea „Geniali” de pe Antena 1 (invitat, Florin Piersic); dar și să ne bucurăm cu netăgăduită satisfacție că Raluca Moianu a reușit ca jumătate populația României să fie iertată de cealaltă jumătate. De-aici și pînă a se îndrăgosti o jumătate de cealaltă nu mai e decît emisiunea „Din dragoste”, unde Mircea Radu, pe care nu-l bănuiam a fi în stare, își dă silința crezînd că emisiunea saaaaa...

- Să fiu sincer?, mă întreabă Haralampy.

Tristețea noastră, condimentată cu o doză importantă de revoltă, este că Valeriu Lazarov a oprit difuzarea emisiunii „Jartă-mă!” (Ce om!), tocmai cînd se făceau demersuri pentru invitarea lui Ion Iliescu și Emil Constantinescu contra popor, C.P. Tăriceanu contra inundații din Banat, S.O.Vîntu contra *fenești*, Traian BasesCu-Cu!... ș.a.

Iar acum, după vizionarea mai multor reportaje tv, recurgînd noi la analize și chiar psihanalize conștiințioase și responsabile — după modelul PSD-iștilor amușinându-se pe ruta Poiana Brașov—Covasna și retur — ne este și mai clar că asupra nici unuiia televiziunea nu a avut impactul care ar fi trebuit pentru a ne sălta cît de cît nivelul cunoașterii. Nu de ceilalți — imposibil de realizat și care nici nu ne interesează în condițiile luptelor de stradă împotriva corupției — dar nici măcar de noi înșine.

- De-aceia, reflectează Haralampy, privind gales la reportajul tv, o firmă de construcții din Urlați, este condusă de o doamnă Lenuța, în vîrstă de 70 de ani. Îți dai seama? Sigur, e mama senatoarei PD Cornelia Cazacu și conduce cu mîna de fier (sau de oase?) dar orișicîtuși, nu? Pe cînd noooooi... Ne tărăm zilele într-o ignoranță jenantă, căreia i-aș zice mocirlă, dacă nu aș umili gena originii mele latine. Drept care, dragu' *mieu*, am senzația că nu facem parte din această lume, ci... Mamă-soacră, ia mai toamnă-mi o ambrozie —*mersiu*... A, uitasem să te întreb: *matali*, fiind mai din nordul patriei, mai aproape de Ucraina, adică, nu te cheamă cumva și Tamara?

- *Pi mini?!?* Da' se, io-s matusa lu' *Nastasî*, brie?

- Și nici n-ai vreo soră prin Urlați?

Speranțele prietenului se năruie una după alta... Are noroc că își mai înecă jalea în pîlînca de Bihor și nu le vede și nu se mai conectează la toate cele... Așa cred, deși momente de excepție există... De exemplu, după Jurnalul TVR1 din 17 ianuarie 2006, el a devenit brusc lucid, s-a luminat la față, a servit-o pe soacră-sa cu un vin „puterea ursului”, știind că este hipertensivă și mi-a zis fericit:

- Vezi, mă, bade, de ce iubesc eu televiziunea și demnitarii? Fiindcă mă învață o mulțime de chestii...

- Adică...

- Păi, uite: tocmai mi-a spus doamna Cornelia Cazacu că „acționar este ăla care are acțiuni”. Tu știi? Nu. Nici eu, fiindcă toată viața de pînă azi am trăit-o în confuzie, domnule! Vezi ce înseamnă să fii în Parlament? Știi niște chestii de te lasă mut... Îți dai seama? Muream prost și îndurerat că nu mai apucasem s-o văd și s-o aud nici pe Valentina Fătu de la Etno Tv spunînd, în timp ce se prăpădea de răs: „Am dureri de cap, dar dumneavoastră (adică noi, telespectatorii) nu le veți simți. Nici eu...” încheie ea fericită.

cronica tv

„Acționar este ăla care are acțiuni”

- din definițiile televizate ale doamnei senator Cornelia Cazacu -

Adevărul e că n-o credeam atît de puternică, zice prietenul respectuos...

(Este vorba despre dimineața de 14.01, ora 7.45... d.h.)...

Să fi luat vîna și vitejie de la domnul Mircea Geoană hălăduind cu ortacii pesediști prin zona Tâmpiei pentru ozonarea minții și eliberarea de viruși *iliesciști*? Imposibil! Acolo sunt doar câțiva reporteri tv care ne transmit știri despre rețeta de lins rani.

- Apropo, zice Haralampy, știi ce am visat noaptea trecută? Că vizionam la televizor un filmuleț despre Babele din Bucegi care se mutaseră la Scroviștea, iar domnul Ion Iliescu se juca de-a v-ați ascunselea cu Mircea Geoană, Miron Mitrea și Ioan Rus printre ele în timp ce Adrian Năstase recita cu glas de adîncă trăire: „Trei, Doamne și toți trei!” (?)... A, l-am visat și pe domnul Hrebenciuc: stătea în genunchi și înălța grai spre cer... Doamne-Dumnezeule, zicea făcîndu-și cruci largi și dese, l-ai adus pe Iliescu înapoi în PSD? Mulțumescu- i Prealuminat! — sunt liniștit... Amin. Tatăl nostru carele...

Vis de psihosociolog, nu? De fapt, pe temperaturile astea, scăzute, unii, dacă nu visează, vad halucinații la televizor, cum ar fi splendidul spectacol mediatic-fluviu „Lupta anticorupție”, recomandat de domnul Președinte Traian Băsescu...

- Halucinație?!, se enervează Haralampy. Fii serios, bade! Uite, îmi pun un cercel în nas și vreo trei în ureche — cum am văzut la un MISA-r și-i trag o spirală tip MISA, de mă umplu de energie benefică încît mă iau de piept cu oricine...

- Asta ce mai e?

- Știre-reportaj din Jurnalele tv din seara zilei de 24 ianuarie din Piața Universității, cînd spirala MISA a umplut pînă la refuz națiunea cu energie benefică... Ai să vezi că dom' ministru Șereș va rezilia contractul cu rușii... Îți dai seama ce noroc avem noi cu supușii lui Gregorian Bivolaru? Umplu patria de energie mai ceva decît Cernavodă și Porțile de Fier la un loc...

Eh, 24 ianuarie, zi importantă pentru noi toți, mai ales pentru Prefectul de Iași, care și-a asumat răspunderea schimbării istoriei spunîndu-le păstorilor săi în fața „reporterilor tv că sîrbătorim 167 de ani de la Marea Unire — ceea ce înseamnă că demnitarul ieșean s-a luat după vreun manual alternativ...

DINTRE ȘTIRILE TV...

1. La Focșani, domnul Președinte Traian Băsescu le-a făcut din nou figura SPP-iștilor prinzîndu-se într-o Horă a Unirii în plină stradă...

2. Viol la Ministerul Educației... Senzație? Nu, intră în contextul domeniului...

3. Parlamentarii italieni și-au redus salariile cu 10%... Haralampy: - *Asta nu e contagioasă?* Nu, îl liniștesc.

4. Urmărirea penală va continua să fie anunțată prima dată prin presă, pentru ca vinovații s-o poată șterge din țară...

5. „Dor de vijeliosul Sebastian Bodu...” (foxtrot, după o melodie de Sergiu Malagamba).

6. Folclor nou:

*Hai cu mine, mări, băiete,
Pe centură, la strumpete*

, urai, mă!

7. Etc.

Dumitru HURUBĂ

actualitatea

Despre prietenie

Retinem, din *SUPLIMENTUL DE CULTURĂ*, numărul 60 din 21-27 ianuarie 2006, interviul luat Gabrielei Melinescu, „în vizită” la Botoșani pentru a primi Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” și titlul de cetățean de onoare al municipiului. Din cele câteva întrebări și răspunsuri cititorii rămân cu o bună imagine despre ce înseamnă afirmarea într-o cultură străină, despre cum se descurcă, *proprement dit*, un scriitor bilingv și despre relațiile cu „generația” lăsată în țară. Când vine vorba de notorietatea ei, deloc de neglijat (a primit, recent, un premiu al Academiei Suedeze pentru promovarea externă a literaturii din țara de adopție), în Suedia, Gabriela Melinescu pune, lucru rar printre ai noștri, surdina șansei: „Mai sînt în Suedia și alți scriitori străini care au avut succes, dar am avut noroc și cu soțul meu, care m-a ajutat. S-a scris despre cărțile mele mult, e și o chestiune de șansă.”

Literatura română, crede Gabriela Melinescu, are tineri promițători (o citează pe Ioana Nicolaie, cu *Cerul din burta*) și o „luminozitate” care-i lipsește literaturii suedeze, deprinsă, acum, să rămîna cît mai aproape de „coaja lucrurilor”. Cît despre prietenii din literatura română, legate în cealaltă viață, de dinainte de plecare, Gabriela Melinescu spune că le-a păstrat: „Pe toate. Cred că am darul înăscut al diplomației. Dar cel mai mult vorbesc din țară cu editorul meu, Denisa Comănescu, cu Ileana Mălăncioiu... Am foarte mulți prieteni, afit în literatură, cît și în afara ei.” Care s-au bucurat, de bună seamă, de acest premiu literar.

Prin sticlă

La hotelul Hilton-Athenée Palace revista *Dilema Veche* a sărbătorit trecerea cu bine de numărul rotund 100. E firesc, de aceea, să o răsfoim pentru dumneavoastră. *DILEMA VECHE*, numărul 104 (20-26 ianuarie), „se-ncumetă”, sub titlul *Tabloidul cabloid. Ce fel de televiziuni avem?*, să ia de coarne o realitate la care se tot ricanează, c-un soi de vină (că toți ne uităm...), cu indignare sau cu sfială, de ceva vreme încoace: (in)amicul televizor. Răspund „anchetei”, în ordine, Manuela Preoteasa, Dana Deac, Ioana Avădani, Robert Șerban, Șerban Pretor (în dialog cu Adina Popescu, de altfel coordonatoarea temei), Iulian Comănescu și Marius Dragomir. Așadar, analiști, supervizori și practicieni, convocați la o discuție pe bune despre starea (televizată) a națiunii posesoare de cablu și ecran. Eficientă, prin concizie, definiția-etichetă *sclipi(kits)uri*, dată de Manuela Preoteasa produselor pe care le „vinde” televiziunea. La fel, „maneleza” Danei Deac, un dialect cu șanse de-a se transforma în esperanto. Scurtă și sulentă este intervenția lui Robert Șerban, *N-am televizoor!* Citez începutul: „Se spune că Iosefini, celebrul iluzionist, ajuns la senectute, s-a întîlnit cu un amic pe o stradă în București. Acesta i-a zis: «Am auzit că nu mai ai nici o putere, că nu-ți mai iese nimic...» «Da? Vezi intersecția asta? În trei minute o Dacia albă va lovi o Dacia roșie.» Iosefini se concentrează, iar după trei minute cele două mașini se ciocnesc. «Pură coincidență» - remarcă amicul. «Da? Vezi stîlpul de lîngă noi? În trei minute un domn cu pălărie va da cu capul în el.» «Nu se poate» - replică amicul. Iluzionistul se concentrează asupra stîlpului în care, după trei minute, intră un cetățean cu capul. «E doar o altă întîmplare» - se aude vocea prietenului. «Bine. Vezi blocul cu zece etaje din fața noastră? Vezi fereastra deschisă de la etajul zece? În trei minute un

tip își va arunca pe acolo televizorul.» «Imposibil!» Iosefini se concentrează asupra ferestrei cu pricina, trec trei minute, trec cinci, trec zece și nu se întîmplă nimic. După un sfert de oră de concentrare, la fereastră iese un domn care strigă disperat: «N-am televizoor!» Carevasăzică, nici măcar prestigiația nu poate controla televizorul (decît dacă nu-l ai...), cu afit mai puțin biata apăsare pe telecomandă! Așa că grupajul *Dilemei vechi* nu ne consolează și nu ne dă soluții. În schimb, ne lămurește, și bine face, cum stau, prin ochii unor profesioniști ai breslei, de fapt, lucrurile. E de amintit și un alt punct de vedere, despărțit de dosarul tematic, dar care i se poate afilia, articolul lui Cezar Giosan (instructor de psihologie la Departamentul de Psihologie al Universității Cornell), *Maneaza*. Autorul „traduce” versurile despre rudenie, sex, prieteni și dușmani etc., ale manelelor în „axiome” de psihologie darwinistă. Și ajunge (*malgré le langage*, să spun așa...) să fie de acord cu ele. Mai mult, consideră manelele un fenomen pe nedrept pus la zid: „Nu a trecut mult timp de cînd cîntece

impuse de sus în jos erau promovate forțat sub titlul de «șlagăre»: *Cincinalul în patru ani și jumătate*, *Magistra albastră*, *Minerii și cerul*, *Tangoul CFR*, *Floare de min*, *Dragu-mi-i de țara mea*, *Aici trăim*, *Inscripție pe piatră de hotar* și multe altele asemănătoare. Asta a reprezentat «muzica» României timp de cincizeci de ani (ei, nu chiar — n.m.). Am uitat cum înjuram sau stingeam aparate de radio. Am uitat cum ne uitam hipnotizați la televizor cînd vedeam ceva nou, ca un «Billie Jean» scăpat pe ecran din greșeală, într-o după-amiază din anii '80. Acur, cînd pentru prima dată în jumătate de secol un cure muzical specific și original a emanat din sufletul poporului român (?! — n.m.), nu vrem să-i acordăm nici un credit ne uităm cu dispreț la cei ce îl ascultă.” De discutat, numele... dreptului la diferență.

Online

Accesați www.liternet.ro și puneți „mînuța” RETRO-VIZOARE. Vi se va deschide pe ecran un minunat album fotografic online în două volume, lansat — există, iată, și lansări ale cărților virtuale — luna aceasta la Librăria Cărtesor. Autorul este Alex. Leo Șerban, care a strîns în carte, post de comentatori ai imaginilor 26 de voci între care George Banu, Theodor Baconsky, Iulia Blaga, Andrei Pleșu, Anca Grădinaru, Marina Dumitrescu, Andrei Gort, Mihai Chirilov, Cecilia Ștefănescu, Florin Iaru, Ioana Nicolaie, Ioana Părvulescu, Mircea Cărtărescu, Dan Stancu, Iulian Tănase, Simona Popescu, Bogdan Ghiu, Mircea Vasilescu, Horia-Roman Patapievici și mulți alții. Cuvinte prefatoare le aparțin Eugeniei Vodă și lui Adrian Mihalache. Dacă vă grăbiți, la ceainăria de la Cărturești mai puteți admira pe viu o expoziție cu cîteva dintre fotografiile albumului. ● Regele Mihai a ținut un discurs cu ocazia înfîlțirii cu membrii Grupului pentru Dialog Social, reprodus în revista 22, din care ne-a pus pe gînduri următoarea frază: „Forțele care duc mai departe binele unei țări se înstrăinează nu atunci cînd nu mai au idealuri comune, ci cînd mai au proiecte comune”. Tot în revista 22, din rubrica *Rezonanță* a lui Andrei Cănean, întotdeauna de citit, o amuzantă glosare pe tema ghidurilor practice de tip „Cum faci... cum să devii... cum să ai...” care vin cu soluții „uni simple, accesibile”: „Nu ar trebui să priviți cu prea multă superioritate nici aceste imbecile rețetare pentru fericire, nici pe mulți și cam naivii lor cumpărători. Credi că există o soluție simplă, unică și la îndemîna pentru fiecare dintre toate marile probleme ale umanității și pentru toate la un loc [...] a fost împărțită de-a lungul timpului deopotrivă, de cele mai mari spirite ale omenirii, cînd de nenumărați alți oameni, buni sau ticăloși, puternici și insignifianți, inteligenți sau imbecili”. Între cei din categorie „mari spirite”: Platon și Kant. Glosările lui Andrei Cănean care ajung, cum se vede, departe, pornesc de la broșura *Cum să facem dragoste aproape perfect*. Iată „cum ajungi la filozofie de oriunde ai porni”. ● A propoș, două numere succesive din *OBSERVATOR CULTURAL* conțin un interviu dat de Gabriel Liiceanu lui Ovidiu Șimona. Pus sub titlul „Trăiesc afită vreme cît mă indignez” și făcînd în numele dialogului deschis, cu întrebări incomode (ade-ni s-a părut, totuși, că intenția intervievatorului, de a-l recunoscută, a fost să-și „nerveze” interlocutorul, poate iese iar de-un scandal), dialogul, extrem de viu și de consistent, nu trebuie ratat.

Cronica

România literară - Abonamente la redacție pentru anul 2006

Talon de abonare începînd cu .....

- ☐ abonament trei luni (13 numere) - 26 lei (260.000 lei vechi)
- ☐ abonament șase luni (26 numere) - 52 lei (520.000 lei vechi)
- ☐ abonament un an (52 numere) - 104 lei (1.040.000 lei vechi)

Nume ..... Prenume .....
str. .... nr. .... bl. .... sc. .... et. .... ap. ....
sector. .... localitate. .... cod poștal. .... județ. ....
telefon .....

Trimiteți prin mandat poștal contravaloarea abonamentului solicitat, pe adresa: Fundația **România literară**, dir. adm. Corneliu Ionescu, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22, și, prin poștă, pe aceeași adresă, talonul de abonare completat și copie a mandatului poștal. Prețul include și cheltuielile poștale de transmitere a revistei. Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită prin poștă un plic cu un cec în valoare de 130 \$ sau 100 euro pentru un an sau prin virament în conturile specificate în pag. 2, caz în care trimiteți prin poștă o copie a ordinului de plată și adresa dumneavoastră completă.

32 pagini - 2 lei
(20.000 lei vechi)
La redacție: 1,50 lei
(15.000 lei vechi)

